

HVAD FREMMER OG HVAD HINDRER LANDMÆND OG DYRLÆGER I AT REDUCERE BRUGEN AF ANTIBIOTIKA OG MEDICINSK ZINK TIL SVIN?

INGER ANNEBERG

DCA RAPPORT NR. 147 · FEBRUAR 2019

AARHUS
UNIVERSITET

DCA - NATIONALT CENTER FOR FØDEVARER OG JORDBRUG

HVAD FREMMER OG HVAD HINDRER LANDMÆND OG DYRLÆGER I AT REDUCERE BRUGEN AF ANTIBIOTIKA OG MEDICINSK ZINK TIL SVIN?

DCA RAPPORT NR. 147 · FEBRUAR 2019

Inger Anneberg

Aarhus Universitet

Institut for Husdyrvidenskab
Blichers Allé 20
Postboks 50
8830 Tjele

HVAD FREMMER OG HVAD HINDRER LANDMÆND OG DYRLÆGER I AT REDUCERE BRUGEN AF ANTIBIOTIKA OG MEDICINSK ZINK TIL SVIN?

Serietitel	DCA rapport
Nr.:	147
Forfatter:	Seniorrådgiver, ph.d. Inger Anneberg, Aarhus Universitet
Udgiver:	DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Blichers Allé 20, postboks 50, 8830 Tjele. Tlf. 8715 1248, e-mail: dca@au.dk, hjemmeside: www.dca.au.dk
Rekvirent:	Miljø- og Fødevareministeriet
Fagfælle-	
bedømt:	Seniorforsker Mette Vaarst, Institut for Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet
Fotograf:	Arkivfoto
Tryk:	www.digisource.dk
Udgivelsesår:	2019
	Gengivelse er tilladt med kildeangivelse
ISBN:	Trykt version 978-87-93787-32-2. Elektronisk version 978-87-93787-33-9
ISSN:	2245-1684

Rapporterne kan hentes gratis på www.dca.au.dk

Rapport

Rapporterne indeholder hovedsageligt afrapportering fra forskningsprojekter, oversigtsrapporter over faglige emner, vidensynteser, rapporter og redegørelser til myndigheder, tekniske afprøvninger, vejledninger osv.

Forord

Denne rapport, som omhandler landmænds erfaringer med og holdninger til brugen af antibiotika og medicinsk zink samt dyrlægers holdning til ordination af antibiotika og udfasning af zink, er udarbejdet på baggrund af en bestilling fra Miljø- og Fødevareministeriet. Bestillingen er en del af "Aftale mellem Aarhus Universitet og Fødevareministeriet om udførelse af forskningsbaseret myndighedsbetjening m.v. ved Aarhus Universitet, DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, 2018-2021."

Internt review ved seniorforsker Mette Vaarst, Aarhus Universitet

Niels Halberg,

Direktør DCA – Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug

Indhold

Forord	3
Sammendrag og konklusion	9
Anbefalinger	11
1.0 Baggrund for bestillingen	12
2.0 Introduktion	13
2.1 Antibiotika og svineproduktion	13
2.2 Producenters holdninger til forbrug af antibiotika	14
2.3 Medicinsk zink og svineproduktion	15
2.4. Dyrlægens indflydelse på landmænds anvendelse af antibiotika	16
2.5. Den analytiske ramme for dette projekt: Betydningen af viden, læring og forskellige forståelses- rammer	18
3.0. Materiale og metoder	21
3.1. Rekruttering og kvalitative, individuelle interviews	21
3.2. Fokusgrupper med dyrlæger	22
4.0. Resultater – svineproducenters og ansattes erfaringer, antibiotika og zink	23
4.1 Introduktion	23
4.2. Håndtering af antibiotika - landmænds erfaringer i hverdagen	24
4.3. Brugen af medicinsk zink. Producenters erfaringer i hverdagen	29
5.0. At fremme forebyggelse: Reduktion af antibiotika via fodringsstrategier, management, vacciner og hygiejne	32
5.1. Fokus på fodringsstrategier	32
5.2. Management og kommunikation med de ansatte om pasning af grisene	36
5.3. Vacciner som alternativ til antibiotika?	38
5.4. Hygiejne i fokus	40
6.0. At fremme forebyggelse: Fjernelse af medicinsk zink via fodringsstrategier og management	41
6.1. Fodringsstrategier og fjernelse af medicinsk zink	41
6.2. Management som centralt i udfasning af zink	42
6.3. Ser resistens som en trussel og tror på miljøtruslen fra zink	43
7.0. Faktorer, som hindrer producenter/ansatte i at reducere brugen af antibiotika	44

7.1. Antibiotika er et godt værktøj i behandling af sygdom og mod lidelse	44
7.2. Dilemmaer om store kuld pattegrise og mulige sammenhæng til forbruget af antibiotika	45
7.3. Det er vanskeligt at ændre på produktionssystemerne og mulighederne for at sanere	49
7.4. Hindringer i forhold til at udfase zink.....	49
8.0. Temaer, som både kan stimulere til eller forhindre nedsættelse af brugen af antibiotika/zink	50
8.1. Dyrlægens rolle i processen, hvor antibiotika og zink skal reduceres.....	50
8.2. Rådgivning fra dyrlægen er central	50
8.3. Dyrlægens rolle af mindre betydning i besætningerne	51
9.0. Tillid/mistillid til Gult kort-ordningen	53
9.1. Andre former for motivation	54
10.0 Deltagernes holdning til debatten om miljøtruslen fra zink og resistensrisiko fra antibiotika.....	55
10.1 Synet på medicinsk zink som risiko mod miljøet	55
10.2 Synet på antibiotikaforbruget og resistens.....	56
11.0 Fokus på forskellige former for viden om mulige alternativer til zink og antibiotika.....	58
11.1 Zink og viden.....	58
11.2 Antibiotika og viden.....	59
12.0 Resultater: Dyrlægers holdninger – zink og antibiotika	62
12.1 Hvad kan fremme, at forbruget af antibiotika og zink sættes ned – dyrlægenes holdninger.....	63
12.2 Fokus på management/uddannelse	63
12.3 Fokus på fodringsstrategier	65
12.4 Fokus på hygiejne	66
12.5 Ny type stalddesign.....	66
12.6 Nye former for medicinering	67
12.7 Vacciner – som ikke kan stå alene	67
13.0 Forebyggelse ved udfasning af zink.....	70
13.1 Fokus på håndværket.....	70
13.2 Uddannelse af medarbejderne	70
13.3 Ændring af fodringsstrategier.....	71
14.0 Hvad kan hindre, at forbruget af antibiotika/zink sættes ned i den enkelte besætning?	72
14.1 Risikoen ved de store kuld – herunder brugen af ammesøer.....	72

14.2 Risiko ved komplekse systemer	75
14.3 Manglende viden samt holdninger hos ejere og ansatte	76
15.0 Hindringer for udfasningen af zink	78
15.1 Risiko for øget forbrug af antibiotika	78
15.2 Øget økonomisk risiko	79
16.0 Faktorer, som både kan fremme og hindre, at brugen af antibiotika sættes ned	80
16.1 Rådgivning fra dyrlægen er afgørende, men ikke altid mulig.....	80
16.2 Klientpres foregår – om end sjældent	81
17.0 Incitamenters fordele og ulemper	83
17.1 Gult kort-ordningen – fordele og ulemper	83
17.2 Øget fokus på diagnoser	85
18.0 Dyrlægernes holdninger til samfundsdebatten om antibiotika og zink.....	89
18.1 Mangler samarbejde med Fødevarestyrelsen.....	92
18.2. Udfasning af medicinsk zink er muligt, men rummer en risiko	93
19.0 Diskussion.....	95
20.0 Anbefalinger. Fremtidige initiativer til at sænke antibiotikaforbruget og udfase zink, med særligt fokus på kommunikation	98
1. Fokuser på uddannelse af ejere og medarbejdere med henblik på at øge deres viden om forebyggelse af sygdomme, som hidtil har krævet behandling med antibiotika og medicinsk zink.....	98
2. Kommuniker effektivt om resistensproblematikken fra FVST med henblik på at nå ud til producenterne	98
3. Tag den nuværende avlsstrategi op til overvejelse	99
Tak	100
Referencer.....	101

Sammendrag og konklusion

Formålet med denne undersøgelse var at belyse landmænds erfaringer med brugen af antibiotika og medicinsk zink samt at øge kendskabet til faktorer, som enten motiverer til eller fungerer som barrierer for reduktion af antibiotika og medicinsk zink på besætningsniveau. Med landmænd menes i rapporten svineproducenter/medarbejdere.

Desuden skulle undersøgelsen også belyse dyrlægenes holdning til antibiotika og medicinsk zink, og hvordan dyrlæger ser på mulighederne for at reducere antibiotikaforbruget samt udfase medicinsk zink.

Der blev gennemført kvalitative interviews med ejere og ansatte på syv landbrug med svineproduktion (i alt ni deltagere), hvor fokus var på antibiotikaforbruget samt udfasning af zink hos fravænningsgrisene. I alt syv dyrlæger blev interviewet i to fokusgrupper.

I alle de deltagende besætninger blev der brugt antibiotika til fravænningsgrisene, og med én undtagelse anvendtes der medicinsk zink til fravænningsgrisene i besætningerne. Måden, hvorpå antibiotika blev brugt, var forskellig mellem besætningerne. Begrundelsen for at bruge antibiotika var ofte diarré, men også erfaringer med andre sygdomme blev nævnt. Antibiotika blev anvendt både til enkeltdyr og som flokmedicinering, ofte i forbindelse med sygdom ved foderskift. Det kunne også være et krav fra aftageren, at grisene var behandlet med antibiotika, inden de forlod besætningen.

Alle deltagere mente, at antibiotika kun skulle bruges som et middel mod visse sygdomme. Samtidig blev antibiotika og medicinsk zink nævnt som et godt "management-værktøj", som skabte stabilitet omkring grisene gennem vækstperioden. Nogle af deltagerne frygtede, at reduktion af antibiotika og udfasning af medicinsk zink fra 2022 kunne skabe risiko for ustabilitet og nedsat vækst.

Alle udtrykte på den ene side, at fortsat reduktion af antibiotika og medicinsk zink var en nødvendighed, men på den anden side var der også en udbredt bekymring for konsekvenserne af dette.

Der var tilslutning til den såkaldte Gult kort-ordning, som Fødevarestyrelsen indførte i 2010, men også kritik af ordningen som et politisk værktøj, der ikke er tilstrækkeligt fagligt begrundet.

Landmændene i undersøgelsen beskrev især ændrede fodringsstrategier og hygiejne som metoder til at forebygge sygdom, som ellers førte til anvendelse af antibiotika og medicinsk zink. Fokus på kommunikation med de ansatte blev fremhævet som meget væsentlig både for at forebygge og gribe ind på de rigtige tidspunkter. Desuden blev vaccinationsprogrammer nævnt som et potentielt fremtidigt område for udvikling. Nogle producenter beskrev, at dyrlægen spillede en væsentlig rolle på besætningsniveau for gennemførelsen af en indsats med at nedsætte forbruget af antibiotika og medicinsk zink, hvor andre ikke mente, at dyrlægen spillede nogen særlig rolle i forhold til indsatsen for at nedsætte antibiotikaforbruget og udfase zink. Nogle producenter afventede ny viden, især omkring udvikling af foder og fodringsstrategier, inden de var parate til at skabe ændringer, fx ved at udfase medicinsk zink.

Dyrlægerne mente, at der i nogle besætninger var mulighed for at reducere antibiotikaforbruget yderligere. De havde især fokus på den daglige management og uddannelse af de ansatte som noget, der kan bidrage til at nedsætte forbruget. Desuden havde de fokus på hygiejne, på nødvendigheden af nye typer stalde samt udvikling af medicin og vacciner. Dyrlægerne såvel som en del af landmændene så desuden de store kuld pattegrise som en barriere for, at forbruget kan reduceres. Dyrlægerne pegede også på en barriere, som handlede om deres egen rolle, fordi rådgivning gennem samarbejde med landmanden ikke altid var mulig.

Endelig skal det nævnes fra resultaterne, at nogle deltagere satte spørgsmålstegn ved resistensproblematikken samt ved zinks betydning for resistensproblematikken.

Anbefalinger

Baseret på rapportens resultater og konklusion kan der uddrages tre konkrete anbefalinger:

- Fokusér på uddannelse af ejere og medarbejdere med henblik på at øge deres viden om forebyggelse af sygdomme, som hidtil har krævet behandling med antibiotika og medicinsk zink.
Både svineproducenter (ejere og ansatte) og dyrlæger beskrev, at kommunikation med medarbejderne er afgørende. Det er nødvendigt, at medarbejdere får viden, som gør dem i stand til at varetage situationer, hvor ændrede krav til anvendelsen af antibiotika og medicinsk zink betyder, at der skal ændres i den daglige praksis. Det fremhæves i resultaterne som vigtigt, at medarbejderne (herunder også ejere) kan identificere dyr, som er ved at blive syge, og gribe ind, men også fokusere på sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse.

- Kommunikér effektivt om resistensproblematikken fra Fødevarestyrelsen med henblik på at nå ud til producenterne.

Et lovgivningsværktøj som Gult kort-ordningen anerkendes af både dyrlæger og svineproducenter i denne undersøgelse. Det kan derfor være en fordel for Fødevarestyrelsen at målrette og gentage informationen om de bagvedliggende årsager til stramninger af fx Gult kort-ordningen, således at den øger svineproducenternes viden om den biologiske og videnskabelige baggrund for loven.

- Tag den nuværende avlsstrategi op til overvejelse.

Nogle dyrlæger og svineproducenter/medarbejdere pegede på, at de store kuld pattegrise kunne føre til en række sygdomsproblemer. Det anbefales, at man tager den nuværende avlsstrategi op til overvejelse og især, at man åbner op for en dialog om de negative aspekter ved de store kuld, som fx ansatte oplever, når de arbejder i farestalden. En mere klar dialog om ulemperne ved de store kuld, hvor de ansatte, som arbejder i farestierne, også kommer til orde med deres erfaringer, kan måske fremme motivationen til fortsat at hjælpe svækkede grise, men også have det formål, at man på sigt klæder medarbejderne på til at bidrage til en produktion baseret på en anden avlsstrategi og et reduceret forbrug af antibiotika i hele systemet.

1.0 Baggrund for bestillingen

Målet med undersøgelsen var at få belyst svineproducenters (ejere og ansatte) erfaringer med og holdninger til brugen af antibiotika og medicinsk zink samt at få et øget kendskab til barrierer/modstand og motivationsfaktorer i forhold til reduktion af antibiotika og medicinsk zink.

Desuden skulle undersøgelsen også belyse dyrlægenes holdning til antibiotika og medicinsk zink, og hvordan dyrlæger ser på mulighederne for at reducere antibiotikaforbruget samt udfase zink.

Endelig skulle undersøgelsen på baggrund af resultaterne diskutere muligheder for at forbedre kommunikationen mellem svineproducenter, medarbejdere og dyrlæger med henblik på at stimulere til at nedsætte forbruget af antibiotika til grise (især tetracyklin) samt medicinsk zink uden at kompromittere dyrevelfærden.

Resultaterne af undersøgelsen skal pege på initiativer til at sænke antibiotikaforbruget hos svin som anbefalet i MRSA-ekspertgruppens rapport.

Forskningsspørgsmålene med fokus på svineproducenters/ansattes erfaringer lød:

- Hvordan håndterer danske svineproducenter og medarbejdere brugen af antibiotika og medicinsk zink i hverdagen – med særligt fokus på fravænningsgrise?
- Hvilke erfaringer med og holdninger til brug af antibiotika og medicinsk zink har svineproducenter og medarbejdere?
- Hvordan kan producenter og medarbejdere muliggøre en reduktion af antibiotika og medicinsk zink i den daglige produktion, set ud fra deres egne erfaringer, og hvordan beskriver de barrierer/modstand og motivationsfaktorer?
- Hvilke ændringer ser producenter og medarbejdere som mulige og interessante, og hvilke forekommer umulige?

Forskningsspørgsmålene med fokus på dyrlægers erfaringer lyder:

- Hvilke holdninger har dyrlægerne til det nuværende forbrug af antibiotikaforbrug og medicinsk zink, og hvordan ser de på mulighederne for at reducere antibiotikaforbruget og medicinsk zink i svineproduktionen?
- Hvordan ser dyrlægen sin rolle i forhold til at ændre på egne og producenternes vaner omkring forbruget af antibiotika?

2.0 Introduktion

2.1 Antibiotika og svineproduktion

Antibiotika til svin udgør i dag cirka 74 procent af al den antibiotika, der bliver givet til dyr i Danmark. Dyr får omtrent dobbelt så meget antibiotika som mennesker målt i kilogram. Den årlige DANMAP-overvågning fra 2017 viser, at forbruget af antibiotika til dyr er faldet for fjerde år i træk (DANMAP 2017), hvilket delvist kan henføres til en nedgang på fem-seks procent i forbruget blandt søer og slagtesvin og en stigning på cirka en procent hos fravænningsgrise (DANMAP 2017, 2).

Al antibiotika til dyr er receptpligtig. Antibiotika til dyr må i Danmark alene bruges til behandling af sygdomme og ikke som vækstfremmer eller til forebyggelse af sygdomme. Stort set alt salg af antibiotika foregår via apoteket, og dyrlægen modtager ingen avance på salget. Brug af visse, kritisk vigtige antibiotika (fluorokinoloner) til produktionsdyr kræver en sikker laboratoriediagnose, der viser, at andre former for antibiotika ikke er anvendelige.

Det er dyrlægen, der ordinerer antibiotika. Men beslutningen om, hvornår man igangsætter behandlingen med antibiotika, er i en vis udstrækning overladt til landmanden selv. Ønsker en landmand at behandle produktionsdyr med dyrlægeordineret medicin, skal han have en sundhedsrådgivningsaftale med en dyrlæge (Anonym 1, 2018). Ud over at dyrlægens ordinerer registreres i en central database, når medicinen købes, skal der hos landmanden føres regnskab med det reelle forbrug.

Forbruget af antibiotika især til svin på konventionelle bedrifter steg op gennem 00'erne, hvor det toppede i 2009. Antibiotika giver resistente bakterier bedre vilkår for at formere sig og dermed anledning til infektioner, som er svære at behandle. Fødevarestyrelsen har gennem de senere år gennemført flere tiltag for at begrænse forbruget. I forsøg på at reducere forbruget indførte Fødevarestyrelsen i 2010 "Gult kort-ordningen" (Anonym 2, 2018). Ordningen påbyder producenterne at nedsætte forbruget i svinebesætninger, hvor de gældende grænseværdier for antibiotikaforbrug er overskredet. Hvis en landmand overskrider de fastsatte grænseværdier for antibiotikaforbrug, får han en advarsel – et gult kort. Ordningen er målrettet de svinebesætninger, der har et stort antibiotikaforbrug i henhold til specifikationer fastsat af Fødevarestyrelsen.

Efter indførslen er ordningen blevet reguleret flere gange. I april 2015 indgik den daværende regering aftale med Enhedslisten, SF, Konservative, Venstre og Dansk Folkeparti om en handlingsplan til bekæmpelse af husdyr-MRSA. I denne handlingsplan blev der opstillet mål for reduktion af antibiotikaforbruget til svin fra 2015 til 2018 på 15 procent. På denne baggrund implementeredes en ny Gult kort-model den 30. juni 2016, hvor visse antibiotikatyper har mere vægt i landmandens medicinregnskab, som fx tetracyklin og antibiotikatyper, der er kritisk vigtige i behandlingen af sygdom hos mennesker. I henhold til de nye regler bliver brugen af tetracykliner multipliceret med 1,5. Det samlede forbrug af tetracyklin er efterfølgende reduceret med cirka en tredjedel (fra 22.453 kilo i 2016 til 15.212 kilo i 2017). Brugen af colistin bliver multipliceret med 10, hvilket har haft en markant effekt og resulteret i, at der stort set ikke er brugt colistin i svinestaldene efter første kvartal i 2017. Til gengæld er der registreret mindre stigninger i forbruget af andre antibiotikatyper (DANMAP 2017, 2).

Et andet værktøj til reduktion af antibiotika blev indført i 2014, især som modvirkning mod uhensigtsmæssig flokbehandling. Det var kravet om laboratoriediagnostik, som betyder, at dyrlægen, når denne ordinerer antibiotika til flokbehandling af mave-/tarmlidelser eller luftvejslidelser, skal udtage prøver til laboratorieundersøgelse til verifikation af den kliniske diagnose. Ordinerings til flokbehandling må kun ske i forbindelse med rådgivningsbesøg eller korte sygebesøg (Anonym 3, 2018).

I en spørgeskemaundersøgelse blandt danske dyrlæger (Eriksen et al., 2018, In Press), hvor dyrlægerne blev spurgt, hvilke faktorer der påvirkede deres valg af antibiotika i forhold til fravænningsgrise, vurderedes både Gult kort-ordningen samt laboratoriediagnoser som metoder, der har stor betydning for dyrlægens valg af antibiotika. Den mest betydningsfulde faktor i denne undersøgelse var dog dyrlægernes egne erfaringer med, hvilken medicin der er klinisk effektiv på besætningsniveau, og hvilke erfaringer han/hun har med medicin i den konkrete besætning.

2.2 Producenters holdninger til forbrug af antibiotika

I dansk regi findes kun få undersøgelser, der fokuserer på svineproducenters og medarbejderes erfaringer med og holdninger til forbruget af antibiotika. I 2015 spurgte det daværende Videncenter for Svineproduktion (i dag SEGES Svineproduktion) svineproducenter i en spørgeskemaundersøgelse om viden og holdninger i forhold til brug af antibiotika (Nielsen, 2015). I baggrunden for denne undersøgelse blev det fremhævet, at der siden 1995 har været lovgivning, som giver svineproducenten mulighed for at tage beslutning om og gennemføre behandling med antibiotika i egen besætning. Svineproducenten og medarbejderne er dermed vigtige aktører i anvendelse af antibiotika til behandling af grise. Spørgeskemaundersøgelsen blev besvaret af 263 producenter (en svarprocent på 43,8). I spørgeskemaets afsnit om holdning til antibiotika i svineproduktionen og antibiotikaresistens fokuserede to af spørgsmålene på mulighederne for at reducere antibiotikaforbruget, og 89 procent var enige om, at vaccination mod virussygdomme kan reducere antibiotikaforbruget i en besætning betydeligt. Næsten alle (93,8 procent) var enige om, at systematisk rengøring, desinfektion og gnaverbekæmpelse er blandt de mest effektive tiltag til forebyggelse af sygdom.

En opsummering af besvarelsene er her præsenteret i punktform:

- Det daværende antibiotikaforbrug (2013) blev betragtet som fornuftigt i forhold til antibiotikaresistens
- Der var bekymring for resistente bakterier, der har alvorlige følger for mennesker
- Der var solid viden om de grundlæggende forhold omkring antibiotika, blandt andet om hvilke typer antibiotika, man bør vælge
- Dyrlægen havde en central placering som rådgiver ved forebyggelse og behandling af sygdom
- Det blev angivet, at tiltag såsom øget hygiejne og optimeret stimiljø effektivt kan forebygge sygdom
- Der var stor opbakning til forsat reduktion af antibiotikaforbruget i den enkelte besætning
- Der var opbakning til intentionen i Gult kort-ordningen *"Jeg er forpligtet til at lægge en plan sammen med min dyrlæge om at reducere antibiotikaforbruget i min besætning til et vist niveau. Min dyrlæge følger op på planen"*, men der var en klar uvilje over for sanktioner i forbindelse med højt antibiotikaforbrug.

Flertallet af de 263 adspurgte producenter mente, at antibiotikaforbruget i deres egne besætninger havde betydning i det samlede forbrug, og at resistente bakterier kunne have alvorlige følger for mennesker (Nielsen, 2015).

Undersøgelsen fra Videntcenter for Svineproduktion lå på linje med en tilsvarende undersøgelse med 66 producenter fra Schweiz, der besvarede et spørgeskema, hvori mange af spørgsmålene var næsten identiske med spørgsmål fra førnævnte danske undersøgelse. De danske og schweiziske producenter havde i høj grad samme holdninger til spørgsmålene om virkning af antibiotika, bekymring for resistens og samarbejdet med dyrlægen. Derimod var producenterne i Schweiz positive overfor politiske tiltage med bonus eller kompensation; tiltag, som de danske producenter ikke så som nyttige (Visschers et al., 2014 A).

Visschers et al., (2014 B) har også lavet en undersøgelse, hvor holdningen til antibiotikaforbrug hos svineproducenter sammenlignes på tværs af fem lande (Belgien, Frankrig, Tyskland, Sverige og Schweiz). Her var landmændene generelt enige om at vurdere, at deres eget forbrug af antibiotika var lavere end deres kollega-landmænd i samme land og lavere end forbruget hos landmænd i andre lande. De var desuden betydeligt mere bekymrede over økonomiske/lovgivningsmæssige emner på området end over risiko for resistens. Der var enighed om, at en reduktion af fortjenesten for slagtesvin, som er behandlet med store mængder antibiotika, ville have den største påvirkning i forhold til at reducere forbruget i deres land.

2.3 Medicinsk zink og svineproduktion

Det er vigtigt at være opmærksom på, at der anvendes to typer af zink til smågrise: mineralsk zink og medicinsk zink, også kaldet lægemiddelzink.

Den mineralske zink er et livsnødvendigt mineral for grisens normale vækst. I foder til smågrise tilsættes typisk 100 mg mineralsk zink per kg foder som supplement til det naturlige indhold. Ifølge foderstofloven må der i foder til smågrise maksimalt være et indhold på 150 mg zink per kg foder. Denne rapport beskæftiger sig ikke med anvendelsen af denne form for zink. Omdrejningspunktet er derimod medicinsk zink, som er et veterincært lægemiddel, der udskrives på recept af dyrlægen som Zinkoxid. Det iblandes foder i høj dosering (2.500 mg zink per kg foder) og bruges til reduktion af E. coli-diarré hos fravænnede svin i de første 14 dage efter fravæning fra soen (Anonym 4, 2018), hvorefter det ikke må anvendes længere.

I de seneste år har forbruget af zink i den danske svineproduktion fået stor opmærksomhed på grund af zinks rolle i resistensudvikling og miljøskadelige påvirkning. Anvendelsen af medicinsk zink til brug i svine sektoren har ligeledes haft stor politisk og offentlig bevågenhed i EU, efter at Det Europæiske Medicinsk Agenturs Komite for Veterinære Lægemidler (CVMP) i december 2016 indstillede til EU-Kommissionen, at markedsføringstilladelserne til medicinsk zink bør tilbagetrækkes af hensyn til miljøet. I 2017 gentog Fødevarestyrelsen tidligere pressemeddelelser, som understregede, at zink i svinekød er naturligt og uproblematisk, og at der ikke er mere zink i svinekød fra grise, der er behandlet med medicinsk zink end hos grise, der ikke er. Zink som medicin til smågrise betragtes som et problem, fordi husdyr-MRSA er resistente over for zink, og brugen af zink derfor kan øge MRSA-forekomsten. Derfor er der fokus på at få nedbragt brugen af zink som medicin (Anonym 5, 2017), og det er besluttet, at medicinsk zink skal udfases over en periode på op til fem år, senest sommeren 2022

(Anonym 6, 2018). Det betyder, at branchen inden for de næste fire år skal finde nye løsninger til, hvordan svineproducenter kan fravænne smågrise uden brug af medicinsk zink i fravænningsfoderet.

I 2016 afholdt Fødevarestyrelsen en informationskampagne til svineproducenter og dyrlæger vedrørende reglerne for anvendelse af medicinsk zink efterfulgt af en kontrollkampagne. Kontrollkampagnen havde fokus på korrekt anvendelse, registrering og opbevaring af lægemidler, herunder medicinsk zink.

Resultaterne fra 2016-kampagnen viste, at 38 procent af besætningsejerne i svine sektoren ikke overholdt reglerne for anvendelsen af medicinsk zink. Efter kampagnen blev der gennemført opfølgende kontrolbesøg, og nu var regelefterlevelsen vedrørende medicinsk zink 100 procent. Med kampagnen i 2016 var det første gang, at Fødevarestyrelsen kontrollerede regelefterlevelse i forhold til anvendelse af medicinsk zink (Anonym 7, 2018).

I 2018 igangsatte Fødevarestyrelsen en opfølgning på informationskampagnen fra 2016 med det formål at kontrollere og vejlede om brug og opbevaring af medicinsk zink. Kampagnen målrettedes 200 besætninger med sundhedsrådgivningsaftale og gennemførtes i perioden september til november 2018. Ud over de generelle krav til anvendelsen af medicinsk zink havde den opfølgende kampagne fokus på reglerne for foderhygiejne i forhold til brug af medicinsk zink (Anonym 8, 2018).

Resultaterne af kampagnen i 2016 viste overtrædelser inden for særligt to forhold:

- Dyrlægens anvisninger vedrørende brug af medicinsk zink blev ikke fulgt
- Optegnelser over brug af medicinsk zink var mangelfulde.

Resultaterne af den opfølgende kampagne fra 2018 var ikke kendt, da denne rapport blev afleveret.

I dansk regi findes der ingen videnskabelige undersøgelser, der fokuserer på svineproducenters/medarbejderes erfaringer med og holdninger til forbruget af medicinsk zink.

2.4 Dyrlægens indflydelse på landmænds anvendelse af antibiotika

Dyrlæger har en række forpligtelser, når de ordinerer lægemidler til dyr, som er reguleret i bekendtgørelsen om dyrlægers anvendelse, udlevering og ordinerings af lægemidler til dyr (Anonym 9, 2017). Bekendtgørelsen handler om dyrlægers indkøb, opbevaring, anvendelse, udlevering og ordinerings af lægemidler til dyr. Den indeholder endvidere bestemmelser om tilladte lægemidler til dyr, ikke-tilladte stoffer og forbud mod og begrænsning i anvendelsen af visse hormoner m.v.

Fødevarestyrelsen har udarbejdet antibiotikavejledninger for svin og kvæg, som henvender sig til alle svine- og kvægpraktiserende dyrlæger i Danmark. I april 2018 udkom en revideret udgave af antibiotikavejledningen til svin (Anonym 10, 2018). Vejledningen om ordinerings af antibiotika til svin opdeler antibiotika i tre kategorier.

I kategori 1 ligger de antibiotikatyper, der bør være dyrlægens førstevalg, hvis det veterinærfagligt vurderes, at behandling er påkrævet. Det er blandt andre Florfenikol, Lincomycin, Makrolider (fx tylosin, tylvalosin, tilmi-

cosin, tildipirosin, tulathromycin, gamithromycin), Neomycin, smalspektrede Penicilliner (fx benzylpenicillin, benethaminpenicillin, phenoxymethylpenicillin) og bredspektrede Penicilliner (fx amoxycillin, ampicillin evt. med clavulansyre).

I kategori 2 ligger de antibiotikatyper, som dyrlægen kun bør ordinere, hvis der er påvist resistens mod præparaterne fra kategori 1. Disse er apramycin, gentamicin og tetracykliner.

I kategori 3 ligger de antibiotikatyper, som ikke bør bruges til behandling af svin. Det er fluorokinoloner, colistin og tredje- og fjerdegenerations-cefalosporiner.

Målet er at nedsætte forbruget af de antibiotikatyper, som er vigtige til behandling af mennesker, og hvor der er større risiko for at de skaber resistens i bakterierne. Antibiotikavejledningerne har ingen indflydelse på dyrlægens ordineringsmuligheder, men kan anvendes som et hjælperedskab.

Alle større svinebesætninger skal indgå i sundhedsrådgivningsaftaler med besætningsdyrlægen. Andre besætninger kan frivilligt tilmelde sig ordningen med samme rettigheder og pligter. Sundhedsrådgivningen fra dyrlægen skal baseres på dyrlægens og landmandens observationer, relevante produktionsdata og øvrige relevante data og optegnelser. Rådgivningen omfatter følgende områder:

- Sundhed og produktion – fx medicinforbrug, slagtefund og årsager til høj dødelighed m.m.
- Antibiotikaresistens og zoonoser – fx instruktion i medicinanvendelse, blandt andet i relation til nationale handlingsplaner på zoonoseområdet.
- Besætningsdiagnoser¹, behandlingsvejledninger m.m.
- Dyrevelfærd, herunder dyrenes adfærdsmæssige behov – fx i forhold til fodring, klima, staldforhold og produktion.
- Smittebeskyttelse – mindst én gang årligt skal dyrlægen rådgive om smittebeskyttelse.

Den Danske Dyrlægeforening, som er faglig interesseorganisation for dyrlæger, blander sig jævnligt i debatten om antibiotikaforbruget og de politiske mål (Anonym 11, 2018). Således advarede formanden, Carsten Jensen, i juni 2018 om en risiko for at komme til at underbehandle syge dyr. Carsten Jensen mente, det kunne ske, fordi man forcerer en reduktion af antibiotikaforbruget i svineproduktionen. "Det er dybt problematisk og underligt, at ministeren ikke afventer det veterinære ekspertråds udtalelse", mente han som en reaktion på fødevareminister Jakob Ellemann-Jensens meddelelse om, at grænserne for Gult kort-ordningen sænkes med yderligere 15 procent. Formanden for faggruppen af svinedyrlæger, Ken Steen Pedersen, understreger i en anden udtalelse fra 2018, at dyrlæger hele tiden arbejder på at nedbringe forbruget af antibiotika til grise.

"Det er vores arbejde hver dag og hele indbegrebet af de sundhedsrådgivningsaftaler, der er indgået mellem landmænd og dyrlæger, men forbruget kan ikke bare fjernes fra den ene dag til den anden – det er et langt sejt træk", lyder hans melding. Udtalelsen kommer som svar på en anklage om, at forbruget af neomycin i

¹ Besætningsdiagnose: Entydig diagnose for en sygdom, som optræder regelmæssigt i besætningen, og som er karakteriseret ved de af dyrlægen specifikt beskrevne symptomer.

Ref.: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=185065>

landbruget truer behandlingen af patienter på landets sygehuse. Neomycin er et antibiotikum, der blandt andet benyttes til bekæmpelse af diarré hos grise (Anonym 12, 2018).

Kommunikationen mellem dyrlæge og landmænd er beskrevet som central i flere undersøgelser, når det gælder de beslutninger, som producenterne skal træffe, fx i forhold til sundhed og sygdom (Duval et al., 2017; Kristensen et al., 2011; Lam et al., 2011).

I en hollandsk undersøgelse angav dyrlægerne økonomi og manglende tid som to væsentlige årsager til, at landmænd ikke fulgte deres råd vedrørende forbedringer af dyrenes sundhed (Speksnijder et al., 2015). Undersøgelsen viste også, at dyrlægers alder og erfaring spillede en rolle i forhold til reduktion af antibiotika. Den anbefalede blandt andet, at mere erfarne dyrlæger kunne efteruddannes i risikofaktorer relateret til et overforbrug af antibiotika, mens yngre dyrlæger kunne modtage rådgivning i forhold til at handle selvstændigt over for landmænd og andre rådgivere.

2.5 Den analytiske ramme for dette projekt: Betydningen af viden, læring og forskellige forståelsesrammer

Forskellige typer af viden og hvordan viden indgår i den måde, vi lærer på, er udgangspunktet i de empiriske spørgsmål om antibiotika og medicinsk zink i denne rapport. Landmændene er i mange år blevet præsenteret for ny viden om risikoen ved antibiotika og zink. Samtidig med at de via lovgivningen har fået overdraget mere ansvar for behandlingen af deres dyr, er der også opstået en forventning om, at de har viden om de forskellige typer medicin, fx antibiotika, eller kendskab til metoder, som de kan tage i brug, hvis samfundet presser på for at få udfaset bestemte typer antibiotika eller zink, samt hvilke risici det indebærer.

Dyrlægers viden spiller som nævnt også en central rolle i kommunikationen med landmanden. Der findes et bredt spektrum af forskellige typer viden fra den mere praktiske erfaringsbaserede til en mere teoretisk videnskabelig type, og det er vigtigt at overveje og undersøge, hvilke typer af viden og læring der sættes i spil og hvordan, når man fra samfundets side har identificeret behov for forandringer af indarbejdede og tidligere accepterede praksis og rutiner. Hamilton (2018) foreslår, at dyrlæger bør gå efter en mere kvalitativ forståelse af viden med fokus på landmandens behov for at lære. Her spiller dialogen mellem dyrlæge og landmand en rolle, hvis forskellige former for ekspertiser skal bringes sammen.

Forskellige typer af viden kommer også i spil, når myndighederne anvender forskellige forsøg på at vejlede eller fokusere på overtrædelser, fx Gult kort-ordningen, hvor kommunikation om ordningen til både landmænd og dyrlæger er central.

Lassen og Oelofse (2018) påpeger, at når det gælder studier af landmænds viden, skelnes der ofte mellem videnskabelig viden på den ene side og på den anden side viden, som er meget afhængig af konteksten. Denne "anden slags viden" er nogle gange refereret til som lokal viden og knytter sig ofte til erfaringer, fx fra praktisk arbejde.

I den antropologiske forståelse er der mange udlægninger af, hvad viden er, fx at det ikke alene er et kognitivt fænomen, ligesom der er mange forståelser af, hvad læring er. Mette Bech Risør (2002) beskriver både læring

og viden som kontekstuelle fænomener, der er indeholdt i praksis og hverdagsaktiviteter. Hun henviser også til Jean Laves begreb om situeret læring (Lave, 1996), hvor læring er allestedsnærværende i løbende og igangværende aktiviteter.

Bech Risør pointerer (med reference til Lave), at viden og læring i praksis ikke altid forbliver situeret og funderet i praksis eller i en social kontekst. Viden og læring i praksis dekontekstualiseres også, hvilket betyder, at praksisviden oversættes til ideer. Eller sagt på en anden måde: En viden, som er skabt i praksis, kan også blive til abstrakte ideer, den kan generaliseres, og man kan fjerne betydningen af tid, sted og handling. Sådan en proces finder løbende sted i social praksis – såvel i hverdagsliv som i professionelle eller videnskabelige processer. I landbruget kan det fx være tilfældet, når hverdagens erfaringer med brug af antibiotika omformes til en mere teoretisk diskussion om risikoen for resistens og den biologiske baggrund for lovgivningen.

At forstå viden som en kulturel praksis, hvor sociale relationer og konteksten har betydning, er en del af den analytiske ramme for denne undersøgelse, når der spørges ind til, hvilke erfaringer og holdninger landmændene har til at reducere antibiotika og udfase zink. Det indgår i analysen, hvordan landmændene selv taler om betydningen af viden, hvordan de skelner mellem forskellige typer af viden (fx viden fra egen praksis kontra dyrlægens eller myndighedernes viden), hvilken viden de efterlyser, og hvornår de synes, at de har tilstrækkelig viden til at handle på dette specifikke område.

I forbindelse med hvordan vi håndterer viden, har den medicinske antropologi også vist, hvordan vores egne fortolkninger af fx kroppens betydning spiller en stor rolle. Vores tidligere erfaringer spiller ind og det samme gør de reaktioner, der kommer på vores symptomer i mødet med andre (Ingstad, 2007). Ingstad forklarer med reference til Kleinman (1980), at vi som mennesker i forbindelse med sygdom og sundhed laver en *forklaringsmodel*, som danner en vigtig del af grundlaget for, hvordan vi søger behandling. Forklaringsmodeller afspiller ofte en sammensat verden af forskellige former for viden, hvor folkelige forklaringer sameksisterer med biomedicinsk viden. Forklaringsmodeller er både unikke for den enkeltes sygdom, men afspejler også de kulturelle strømninger og den sociale sammenhæng, individet befinder sig i. Kleinman (1980) har vist, hvordan lidelse hos mennesker både er en kropslig og en social oplevelse (social suffering), og han trækker dermed en samfundsmæssig og politisk dimension ind i, hvordan vi håndterer lidelser. En individuel lidelse kan transformeres til en diagnose, som er hensigtsmæssig for samfundet og magthaverne (Ingstad, 2007). Denne anskuelse i den medicinske antropologi kan også give mening i forhold til behandling af dyr i landbruget. Viden om sundhed og sygdom hos dyr og forståelse i brugen af medicin, herunder antibiotika, har enorm betydning i moderne husdyrproduktioner, men omfattes ofte af meget forskellige forklaringsmodeller, alt efter hvem der er berørt. Landmændene har fået voksende indflydelse på, hvordan dyrenes symptomer fortolkes, og varetager i stigende grad behandlingen selv, og måden dyrets krop ses på har sammenhæng til landmandens sociale omstændigheder, fx økonomien, samarbejdet med dyrlægen, eller hvad gårdens medarbejdere bidrager med. Sammenhængen til den biomedicinske viden, som dyrlægen kommer med, er ikke nødvendigvis så stærk, som den tidligere har været, fordi landmændene i stigende grad selv har overtaget behandlingen af dyrene.

Samtidig er det omgivende samfunds interesse i brugen af antibiotika til dyr konstant stigende, og fra den side kommer der andre forklaringsmodeller end landmændenes, fx når man politisk vælger kontrol og regler som en løsningsmodel; en løsning, som indebærer nye dilemmaer. Den danske MRSA-ekspertgruppe, nedsat af Miljø- og Fødevareministeriet, gør i deres rapport (Miljø- og Fødevareministeriet, 2017) opmærksom på, at det altid vil være en udfordring at få alle til at efterleve regler, uanset hvor fornuftige reglerne ser ud, fx set fra et infektionshygiejnisk synspunkt. I rapporten skriver gruppen, at den enkeltes motivation i den forbindelse vil være en afgørende del af løsningen. Det er vigtigt at motivere den enkelte til at foretage den rigtige handling. Derfor er tilskyndelse ved fx kampagner, strukturelle interventioner (fx med henblik på at reducere smittepresset i staldene) eller anvendelse af nudging samt gentagelser af kampagner med passende intervaller vigtige redskaber, mener ekspertgruppen. At gentagelse er vigtigt, er et kendt fænomen fra flere forskellige typer kampagner, fx hastighedskampagner. Foruden tilskyndelse er det også muligt at foretage kontrol af forholdene kombineret med en vejledning, idet kontrol ikke er motiverende i sig selv (Miljø- og Fødevareministeriet, 2017).

Dyrlægerne står i et spændingsfelt mellem landmændenes erfaringer, branchens behov for en økonomisk rentabel produktion, deres egen biomedicinske professionalisme og samfundets forventninger. Kendra Smith-Howard (2017) beskriver, hvordan introduktionen af antibiotika mellem 1945-1970 i amerikansk landbrug tvang dyrlægerne til at tydeliggøre grænserne i forhold til deres professionelle identitet. På den ene side ønskede de den medicinske udvikling velkommen, men samtidig voksede deres bekymring over, at landmændene tog behandlingen i egne hænder – til en vis grad uden rådgivning. Samtidig opstod den debat, som vi også ser i Danmark, om hvorvidt dyrlægerne skal positionere sig som dem, der *forebygger eller helbreder sygdomme*. Forskellige forklaringsmodeller fra både landmænd og dyrlæger, som er præget af, hvilken social kontekst man indgår i, og hvordan samfundsdebatten påvirker os, er derfor også et element i denne analyse.

3.0 Materiale og metoder

Projektet har anvendt en kvalitativ metode med individuelle interviews samt fokusgruppelinterviews. Individuelle interviews blev valgt som metode, fordi de giver mulighed for at gå i dybden med en kompleks problemstilling (antibiotikaforbrug samt udfasning af zink), men også fordi det bliver muligt at spørge ind til landmænds/ansattes erfaringer og deres oplevelser med forskellige fænomener (Kvale & Brinkmann, 2009). Fokusgruppelinterviews er en semistruktureret interviewform, hvor man benytter sig af dynamikken mellem en gruppe af deltagere. Det særlige ved metoden med fokusgrupper er således, at interviewer ikke interviewer hver enkelt på skift, men i stedet søger at stimulere en (styret) samtale mellem deltagerne. Denne interviewmetode er særligt velegnet til at interviewe om begreber, fremtidsscenarier og andre mere abstrakte ting, hvor en gruppe kan inspirere og stimulere hinanden, og den er mindre velegnet til interview om erfaringer. Metodisk blev fokusgruppelinterview-metoden valgt, fordi den er velegnet til at skabe en dynamisk diskussion og indfange holdninger, som normalt kun udtrykkes i sociale sammenhænge (Halkier, 2002). Alle deltagere i begge typer interviews er anonymiserede, og gårdene er omtalt som bedrifter uden specifikke stedsbetegnelser og er således også anonyme.

Undersøgelsen kan ikke sige noget generelt om *alle* landmænd eller *alle* dyrlæger og deres erfaringer med at reducere antibiotika eller udfase zink. Det vigtige i denne type analyse er variation og nuancer og dermed også at rumme og beskrive dilemmaerne, det uens, usikre og modsætningsfyldte. Undersøgelsen fokuserer på viden, som rummes i landmændenes og dyrlægernes hverdag, og er ikke en klassisk afprøvning eller evaluering af, hvilken viden de opfatter som den rigtige eller den forkerte.

3.1 Rekruttering og kvalitative, individuelle interviews

De individuelle interviews er gennemført på syv forskellige besætninger, hvor der er lavet individuelle interviews med ejere og ansatte. De syv svinebesætninger blev udvalgt med henblik på variation i størrelse og geografisk beliggenhed. Besætningerne varierede i størrelse fra 450 årssøer til 1400. Alle besætninger havde fravænningsgrise, da fokus i undersøgelsen især var på antibiotikaforbruget i denne del af produktionen.

Rekrutteringen af de syv besætninger skete ved snowball-sampling (Anonym 13). Gennem kendskab til tidligere besøgte besætninger og via læsning af artikler i fagblade (om antibiotika og medicinsk zink) kontaktede vi ejere af forskellige bedrifter og fik indkredset en gruppe besætninger, hvoraf to lå i Sønderjylland, en i Vestjylland, en i Midtjylland, to i Østjylland og en på Sjælland. Geografisk variation var valgt blandt andet for at sikre, at det ikke var den samme dyrlæge, som indgik i alle besætninger, således at vi ville møde enslydende erfaringer eller strategier angående anvendelse af antibiotika og medicinsk zink. Vi valgte endvidere at interviewe medarbejderne og ikke kun ejerne for at få flest mulige forskelligartede erfaringer med anvendelse af antibiotika i hverdagen. På nogle bedrifter er ejerne ikke med i det daglige arbejde med grisene, og det kan derfor være af stor betydning at inddrage ansattes erfaringer. I analysen af resultaterne skelnes der dog ikke mellem, hvem der udtaler sig (ejer eller ansat), idet der ikke sigtes på at få kvantitative sammenligninger i holdninger, fx mellem ejere og ansatte, men alene på dybde og variation.

Ved hvert gårdbesøg har forskeren været med i stalden og undervejs talt med ejeren eller medarbejdere i de sektioner, hvor fokus har været i denne undersøgelse, altså primært i klimastaldene med fravænningsgrise samt i farestalden. Observationer og samtaler undervejs er anvendt til at kvalificere spørgsmålene i det efterfølgende interview, men er ikke optaget digitalt.

Til de individuelle interviews blev brugt en semi-struktureret interviewguide. Interviewene blev gennemført i syv besætninger med i alt ni deltagere. Kriteriet for udvælgelsen var, at de, der passede grisene, de dage forskeren var på besøg, blev spurgt, om de ville deltage. Alle interviews kunne gennemføres på dansk. Interviewene varede i gennemsnit halvdanden time. De blev optaget digitalt og efterfølgende transskriberet.

Citaterne er redigerede, i det omfang talesproget har gjort forståelse vanskelig, og der er indsat (...), hvor redigeringen betyder, at nogle ord er skåret væk. Visse steder er der indsat understregninger, fordi den interviewede har givet et ord eller en sætning særlig vægt.

3.2 Fokusgrupper med dyrlæger

Der blev gennemført to fokusgruppeinterviews med henholdsvis fire og tre dyrlæger, det vil sige i alt syv dyrlæger, som repræsenterede fem forskellige dyrlægepraksisser. Den ene fokusgruppe blev gennemført over Skype, hvor dyrlægerne sad forskellige steder i landet. Den anden i et lokale på et hotel, hvor dyrlægerne i forvejen skulle deltage i en konference.

Rekrutteringen af deltagerne skete ved at kontakte faglige organisationer og dyrlæge-praksisser, som pegede på mulige deltagere. I Danmark er der i dag mellem 80 og 100 dyrlæger, der har rådgivningsaftaler med svinebesætninger.

Interviewene blev struktureret efter interviewguides, som rummer en kronologisk oversigt over interviewets temaer og forslag til spørgsmål og andre måder at facilitere samtalen på. De to fokusgrupper varede hver især cirka to timer. Fokusgruppe-interviewene blev optaget digitalt og transskriberet.

Citaterne er redigerede, i det omfang talesproget har gjort forståelse vanskelig, og der er indsat (...), hvor redigeringen betyder, at nogle ord er skåret væk. Visse steder er der indsat understregninger, fordi den interviewede har givet et ord eller en sætning særlig vægt.

4.0 Resultater – svineproducenters og ansattes erfaringer, antibiotika og zink

4.1 Introduktion

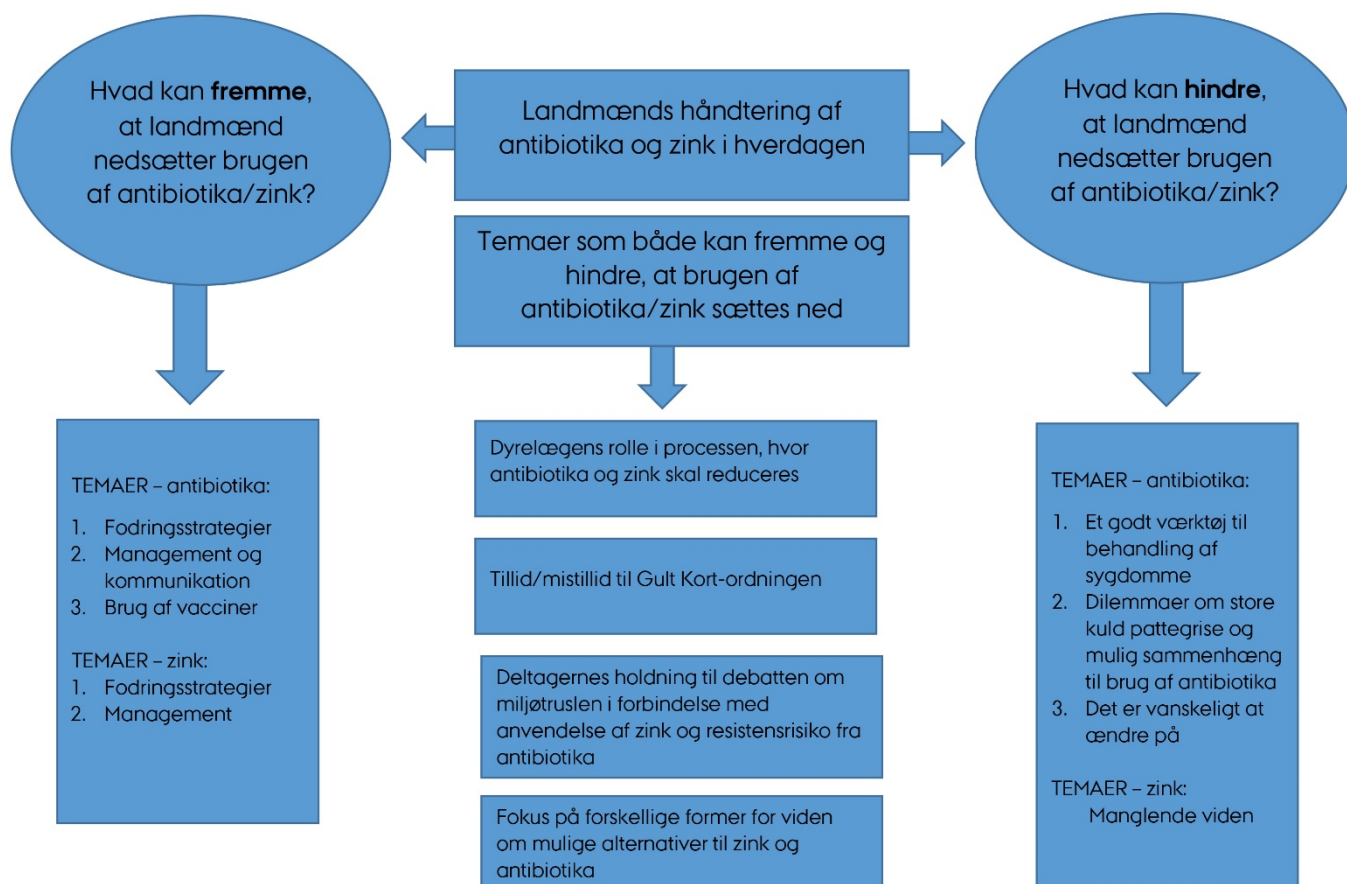
Det var en central erfaring hos deltagerne, når de fortalte om, hvordan antibiotika indgik i hverdagen, at antibiotika forhindrer sygdomme i at bryde ud eller kan stoppe udbrud. På samme måde med medicinsk zink. Nogle deltagere skildrede, hvordan de havde vænnet sig til den tryghed, der ligger i, at midlerne forhindrede eller kurerede udbrud. Andre deltagere beskrev historisk, hvordan de havde oplevet medicinsk zink som et vidundermiddel, da det blev introduceret, efter at visse antibiotika var blevet udfaset.

Jeg kan huske, da de første udfasninger af medicin fandt sted, og vi havde kæmpe problemer med coli-diarré, og vi vidste simpelthen ikke, hvad vi skulle gøre. Så kom der en eller anden konsulent, som vidste noget. Han gik en tur og kiggede, og det eneste, han sagde, var: I skal starte med zink. Plus der var et par siloer, som skulle gøres rene. Men at begynde at bruge zink var som at "vende en hånd", så vildt var det. Det var jo ikke noget, vi kendte til, da jeg begyndte, det skete først senere, da vi begyndte at udfase den kontinuerlige brug af medicin. (Deltager B)

Nu går udviklingen i en ny retning – udfasning af medicinsk zink er en realitet inden for få år. Samtidig bliver der (igen) advaret mod brugen af bestemte typer antibiotika. Politisk er der fokus på resistens og på MRSA. Den omstilling, disse ændringer kræver, blev modtaget positivt af nogle i denne undersøgelse, mens andre var skeptiske.

Figur 1 viser en oversigt over resultaterne af analysen af interviews med ejere og ansatte, som bliver præsenteret og diskuteret i detaljer i de efterfølgende afsnit.

Figur 1

Figur 1 viser temaerne fra analysen af producenternes/de ansattes svar. I den højre søjle vises temaer, hvor fokus er de barrierer, som kan hindre, at landmænd nedsætter brugen af antibiotika/zink. I den venstre søjle vises temaer, hvor fokus er på, hvad der kan fremme, at brugen af antibiotika/zink nedsættes. I den midterste søjle er der fokus på de hverdagserfaringer, som analysen lægger ud med, samt på temaer, som både kan fremme og hindre, at brugen af antibiotika og zink sættes ned. Temaernes rækkefølge er ikke udtryk for en prioritering.

4.2 Håndtering af antibiotika - landmænds erfaringer i hverdagen

I alle de medvirkende bedrifter brugte producenten/medarbejderne antibiotika til fravænningsgrisene, men det blev anvendt i varierende omfang og af forskellige årsager. Ingen af besætningerne udelukkede, at de ville anvende antibiotika til fravænningsgrise, men nogle arbejdede aktivt med at reducere brugen. Et fælles tema for de fleste var, at antibiotika blev givet ved overgange – fx ved foderskift, når der opstod diarré, eller ved risiko for andre sygdomsudbrud i overgangene til nye typer foder og/eller flytning fra farestald til klimastald, hvor antibiotika blev givet forebyggende på baggrund af erfaringer med tidligere udbrud som illustreret i de to eksempler nedenfor.

Interviewer: I giver ikke noget i starten, men når de er to uger gamle, så får de antibiotika, og igen i slutningen?

Ja, ellers får de det her coli-diarré, men det er selvfølgelig nødvendigt, at dyrlægen ind imellem skal teste og finde ud af, om det er nødvendigt eller ikke nødvendigt (...) og så får de antibiotika igen to uger senere for at bekæmpe Lawsonia² (...) Altså, vi kan måske komme ud over det, men det handler så om at få grisene lært at spise det her nye foder, sojaskrå og forskellige ting ... (Deltager I)

Det er de der tetracykliner, det er det, jeg bruger efter tre uger i klimastalden, men en meget lille mængde, og det er, når bægeret flyder over.

Interviewer: Hvad vil det sige?

Det er, når du ikke kan styre diarréen. Ved foderskift (...) Op til da har jeg ikke problemer, fordi jeg blander foderet gradvist, men når de går over til en ren 2'er foderblandning, så er det jo mængden af sojaskrå, som udgør den primære forskel, og de skal jo bruge noget, fordi de skal vokse, de kan ikke fortsætte med foderblandning 1, for så vil de ikke gro. (Deltager B)

I forbindelse med fravænnning pegede nogle af deltagerne på et særligt problem i hverdagen: Pattegrisekuldene var store og indeholdt en del små grise. Nogle af de små pattegrise vedblev at være små og skulle enten opholde sig længere tid i farestalden, eller de blev fravænnet som små. Mængden af pattegrise var årsag til, at nogle blev fravænnet tidligt (nogle gange for tidligt i forhold til lovens krav) for at skaffe plads i systemet. Disse grise, som trivedes dårligere end de andre, blev ofte anbragt i særlige stier eller særligt indrettede stalde, nogle gange benævnt som "babystalde", og var nogle af de grise, der ofte blev brugt antibiotika på.

De mindste grise, dem i containeren³, får noget medicin i foderet, ja. Fordi der er noget i vejen. Lungeproblemer, der er alverdens ting/problemer med dem (...) Det er også sådan et generelt middel, du kan blande i til dem allesammen, hvis du vil. Det er godt til dem, fordi de fejler et eller andet. Det er jo derfor, de er efter de andre, de er bare mindre end de andre og er dårlige. Der er noget galt med dem.

Interviewer: De er tidligt fravænnede?

Ja. Så skal de også have lidt at stå imod med. Altså, (...) jeg ved godt, at det ikke er helt rigtig, men der dør altså en lille gris, hvis ikke jeg gør det. (Deltager C)

Interviewer: Så får de noget ekstra dernede i babystaldene, hvad er det så, de får?

De får et bredspektret præparat. Det er ikke tetracykliner, men det tager lidt forskellige lungelidelser (...) ja, lidt bredspektret, fordi de grise, der kommer dernede, er ringe

² Smitsom tarmsygdom forårsaget af bakterien *Lawsonia Intracellularis*. Red.

³ Stalde, som er indrettet i containere. Også kaldet babystalde. Red.

grise. Så der får de lige fem dage med. Det er små, ringe grise, der har skrantet inde i farestalden. De får fem dage dernede⁴, så de lige kan komme ovenpå.

(Deltager R)

Derudover var erfaringer med konkrete sygdomme en hovedårsag til antibiotikaforbrug i hverdagen. Sygdomsproblemerne varierede dog meget mellem besætningerne, hvilket førte til forskellige mønstre for anvendelse af antibiotika, både med hensyn til type og niveau.

Fravænningsgrisene fik ofte antibiotika i forbindelse med flytning til klimastald, fordi landmændene havde erfaring med, at der ellers opstod sygdomme. Nogle nævnte flokbehandling på det tidspunkt som nødvendigt (også nogle gange kaldet "velkomstpakke"). Typerne af medicin, som blev anvendt ved disse behandlinger, afhang af, hvilke diagnoser dyrlægen havde stillet.

Det er hovedsaglig ved indsættelse i klimastalden, at smågrisene får en "velkomst-behandling", og det er mod sygdomme i lungerne. Til at tage den her knysten. De går og hoster (...) Vi har prøvet at tage det ud, men det er ligesom om, den skal de have. Og den kræver heller ikke så meget medicin, i og med at det er små grise. Så der er vi jo nede på at bruge 250-300 gram per dag de fem dage. (...) så hvis de virkelig skal have noget i drikkevandet, så er det der, hvor vi bruger mindst. (Deltager N).

Alle får antibiotika, når de kommer ind i klimastalden de første to uger, for ellers får de betændelse i blodet, blodforgiftning. De gange, hvor der er lavet obduktion af de her dyr ved sygdomsudbrud, så sidder der betændelse på lever, hjerte, lunger, de dør af det (...) Det er nogen tid siden, vi havde de udbrud, men hvis vi stopper med antibiotika, så sker det igen, så derfor bliver vi ved (...) Altså, vi har prøvet at stoppe, og så går det jo godt en periode, og så kommer det lige pludselig igen. (Deltager C)

Andre brugte ikke "velkomstpakke", men gav antibiotika ved sygdomme, som opstod i forbindelse med foderskift på et senere tidspunkt i klimastalden (typisk efter to til tre uger eller senere). En deltager påpegede, at årsagerne til sygdomme kan være meget forskellige systemerne imellem og derfor er komplekse at forstå. Et bestemt mønster var ikke altid muligt at finde.

Vi giver ingenting i starten. Det er mange år siden, vi har haft det problem. Lige nu får de noget foder i farestalden, så de er mere klar. Efter en til to uger som fravænnede sker der endnu et foderskift, og i den forbindelse får de noget medicin, det er

⁴ Med antibiotika. Red.

noget dyrlægen giver os, de får det i vandet - tre dage, nogle gange to dage. Dyrlægen tager prøver⁵ og finder den medicin, som passer til os. Senere, når der kommer et skift igen, får de også medicin, ofte fordi der opstår diarré. Lawsonia kommer efter cirka tre uger.

Interviewer: Ved du, hvorfor?

Jamen, hvis jeg vidste det. Hvis jeg vidste, hvorfor ...(...) Det kan være så mange ting. Hvis det var 100 søer og én mand, kunne man måske se et mønster, men vi er en produktion, 1200 søer, 15 medarbejdere og fire afdelinger med to til tre ansatte hvert sted, og derfor er det ikke så enkelt. (Deltager A)

I en besætning fik grisene antibiotika, lige inden de blev solgt videre og skulle skifte til et nyt miljø, en såkaldt "afgangspakke". En af begrundelserne var, at aftageren krævede det eller kun ville give en bestemt pris, hvis de var behandlet – med antibiotika. I andre situationer kunne vaccine mod diarré komme på tale, betalt af aftageren eller af producenten.

En landmand, der gav antibiotika, lige før han sendte sine grise til en tysk aftager, forklarede:

Ja, hvis man nu kom og sagde, okay, nu måtte vi ikke bruge antibiotika mod Lawsonia mere, som vi behandler dem med, inden vi sender dem afsted, så har vi en udfordring. Vi ville jo stadigvæk kunne sælge vores grise, men jo bare til en lavere pris, fordi hvis der så dør lidt flere nede ved aftageren i Tyskland, og de gror lidt langsommere. Nå, men så er de jo nødt til at kalkulere det ind. Kapitalisere det ind i prisen på grisen. Altså, vi får en høj pris nu, og så er vi også nødt til at levere en vare, der fungerer på de forudsætninger, den tyske aftager har for at producere grise. (Deltager S)

Samme deltager havde forsøgt at skifte fra antibiotika til en vaccine, men modtageren af grisene var ikke tilfreds med resultatet.

Jamen, hvis der er en vaccine, så (...) Det har vi også afprøvet mod Lawsonia for at se resultatet, men tyskerne kunne ikke se, at vi havde brugt den. Og det var derfor, vi gik tilbage til antibiotika og til at sige: Vi er nødt til at give dem et lille svirp over næsen. (Deltager S)

En anden landmand gav antibiotika på et tidligere tidspunkt, inden grisene blev solgt til en dansk køber, men dette var nu ændret til en vaccine, som modtageren betalte.

Vi gav dem antibiotika, to uger før de skulle afsted, sådan at de ikke skulle få Lawsonia diarré i slagtesvinestaldene. De bliver simpelthen tynde, dem, der bliver ramt af det, de bliver tyndere og tyndere og tyndere, og så dør de til sidst. Og det må altså

⁵ Der refereres til gødningsprøver hér. Red.

være en pinefuld død. De dør sådan set af tørst. Og så prøvede vi et antibiotikum mod diarré (...) Men det var ikke godt nok, mente kunden. Det koster 50 øre per gris at bruge det. Nu er vi gået over til at vaccinere, det koster fem kroner per gris. Det er kunden, der har bestemt det, ja. Så betaler de for produktet, og vi gør arbejdet. Og lige den vaccine som vi bruger nu, kan vi give via drikkevandet, det er fint nok, men vi har tidligere gjort det ved at give dem ind i munden i farestalden. Det er et kæmpe arbejde. Det ville jeg være træt af at skulle i gang med igen.

Interviewer: Ja. Men nu kan I give dem vaccinen i vandet?

Ja, nu prøver vi det i hvert fald. (Deltager C)

Nogle deltagere pointerede, at brugen af antibiotika aldrig var et førstevalg i hverdagen. Men i forhold til sygdomsudbrud oplevede de, at det var uundgåeligt. Dels handlede det om at undgå at lade grisene lide, dels handlede det om at bekæmpe sygdomsudbrud for at undgå misvækst/mistrivsel hos grisene på længere sigt. De opfattede, at der var en tæt forbindelse mellem sundhed og vækst, og muligheden for at behandle med antibiotika spillede en væsentlig rolle for at sikre begge dele.

Interviewer: Du fortæller, du brugte et middel (tetracykliner) i årets start, på grund af diarré?

Ja, der var et udbrud i klimastalden, hvor det ikke var nok at strø med savsmuld, som jeg ellers forsøger med først. Og så tyer jeg selvfølgelig til de ting, hvad jeg nu har. Men det er ikke et førstevalg. (Deltager B)

Vi ønsker selvfølgelig ikke at bruge mere antibiotika end højest nødvendigt.

Interviewer: Men når der kommer et udbrud hos nogle få, kan man så ikke vente og se det an, fremfor at behandle alle?

Jo, men så kommer vi bare for sent, altså, vi kan ikke vente til, at det hele har diarré, fordi så er grisene ødelagt for resten af livet. Fordi har de først diarréen, så er der stykker af tarmen, der er ødelagt, når bakterierne sætter sig inde i tarmen. De ødelægger de hår, der sidder inde i tarmen, og som optager energien fra tarmen. Og så kan den ikke optage noget. Så optager den ikke nok foder, og det gør, at den over hele livet vil vokse mindre og bruge mere foder (...) Hvis grisen ikke vokser, jamen, så bruger den mere foder på at vokse, så derfor så er vi er nødt til at behandle. Og som sagt, er der jo lavet undersøgelser på, er der én gris i stien, der klinisk viser tegn på diarré, jamen, så har hele stien diarré. (Deltager R)

Men når vi så ser dyrene lider af et eller andet, så skal vi jo have gjort noget. Og der kan vi godt se, at vi er oppe i større mængder med de store hold, vi ligger og kører med, det griber om sig i forbruget, når det går galt.

Interviewer: Og hvad er så den største risiko, den største barriere for dig at se for at skære antibiotika og zink ned?

Vi tænker selvfølgelig på grisenes tilvækst og sundhed. Altså, det er jo den, vi lever af. Det er jo den, vi holder os til. Fordi hvis ikke vi kan få det til at vokse, så får det jo ende. (Deltager N)

4.3 Brugen af medicinsk zink. Producenters erfaringer i hverdagen

På seks af de syv bedrifter, som indgik i undersøgelsen, gjorde man brug af medicinsk zink i de første 14 dage efter fravænning. Flere af de interviewede personer havde overvejelser om at ændre praksis og derved undgå denne anvendelse, men udtrykte også bekymring over udfasningen og risikoen ved at tage det første skridt.

En af deltagerne, som afsatte sine grise to uger efter fravænning, pegede på en frygt for at produktionen pludselig ville vælte og grisene tabe tilvækst, hvis den medicinske zink blev taget væk. Derfor havde han ikke forsøgt det.

I min situation der har jeg været bange for at sige: Nu gør vi det, nu tager vi det bare væk. Fordi problemet her det er, at hvis de pludselig vælter, og de taber en masse tilvækst, så kan jeg ikke sælge dem efter 14 dage. Og så står jeg her med 1.600 grise, jeg skal stalde op (...) Hele problematikken i bare at sige: Jamen, lad mig nu bare prøve at tage zinken fra et hold. Der var ikke noget, der var nemmere. Det kunne jeg nemt gøre. Men altså, det er bare med en kæmpe risiko. For han vil ikke have dem, hvis de er for små. Og hvis det vælter ud af dem, når de kommer derop, så vil han nok ringe og sige: Hvad er det for nogen skidte grise? Jeg ved ikke, om jeg kan kalde det en slags afhængighed af det produkt. Det nytter ikke noget at producere en guldkaramel, der er sølvpakket, hvis folk de vil have den i guld. (Deltager W).

Nogle deltagere var bekymrede ved udsigten, til at medicinsk zink pludselig blev fjernet, og ville foretrække en mere gradvis udfasning.

Jeg vil jo sige, lad os nu tage det step for step, for at tage det helt væk, så er myndighederne glade, men det skaber en masse problemer. Det er dumt (...). Hvis vi nu havde lavet en aftale med dem, at vi kunne sige, jamen, lad os nu bare starte med at tage et halvt kilo væk, og siger vi, at målsætningen den er altså to. Og så skal vi huske, at som tiden den går, der har vi også mere tid til at finde nogen erfaringer. Hvad kan erstatte zinken? (Deltager W)

Andre havde den holdning, at det ikke var en del af hverdagen endnu, så man ville først tage stilling til det, når det kom tættere på.

Jamen, det må vi jo bare gøre – til den tid. Jeg har egentlig ikke de store overvejelser. Det må vi jo tage til den tid, var jeg ved at sige.

Interviewer: Men I har ikke en strategi for det nu?

Nej nej, men jeg kunne forestille mig, vi måske satte proteinet ned, sådan at de trives dårligere, eller et eller andet, måske?

Interviewer: Hvorfor det?

Jamen, det er jo det, der gør, at de får diarré jo. Hvis de gør det (...) Og hvis de får diarré, så har de så fået zink, som modarbejder fuldstændig det der diarré. Men om det kun er det, der er på spil, det ved jeg faktisk ikke. Den tager vi til den tid. Som jeg siger, mange gange, hvis du kigger tilbage, hvad man så har sagt: Det kan ikke lade sig gøre. Det siger bønderne jo altid jo. Og så kommer der en lovgivning, og så går det jo egentlig. (Deltager C)

Om to år kan vi ikke bruge medicinsk zink. Så har vi en udfordring. Men den tager vi til den tid. Vi har prøvet det, og det går nogle gange godt, og andre gange gør det ikke. Det handler også om, at du får den vægt, du ønsker, tilstrækkeligt robuste grise. De skal være stærke fra farestalden, derfor mælkeanlæg (...) og vi kan bygge videre på det koncept at få lidt bedre foder, mælkeproteiner. Men det er også et job til vores foderkonsulenter, at de skal arbejde på noget foder, som kan erstatte zink – nogle komponenter, som kan sænke risiko for diarré. (Deltager A)

En landmand, som havde udfaset zinken for et år siden, pegede på, at det var selve udfordringen i at gøre det, som havde sat ham i gang. Han havde forsøgt tidligere, men uden held, og denne gang følte han sig bedre rustet, fordi der var udviklet nye foderblandinger uden zink, og hans foderstoffirma havde søgt folk, som ville deltage i en afprøvning at et sådant. Endelig havde det stor betydning, at han selv stod for fravænningsgrisene i hverdagene og derfor kunne følge resultaterne tæt.

Det, der motiverede, det var, at det var en udfordring. Og den tog jeg. Plus at mit foderstoffirma havde udviklet den der første blanding uden zink til de fravænnede grise – og de sagde, at det var deres bedste bud på en blanding, hvis man skulle være zinkfri. Og han søgte også nogen, som var parat, fordi de skal lære af, om det virker eller ikke virker. Og så syntes jeg, jamen, jeg havde ikke de store problemer med det, når jeg selv passer det, så kunne jeg også hurtigt gøre nogen ting. Så jeg havde ligesom baggrunden for at sige, jeg kunne følge det 100 procent.

Interviewer: Men hvorfor var det en udfordring? Var det, fordi du vidste, at der vil komme et forbud?

Ja, det vidste jeg godt. Men det var der alligevel fem år til. Så det kunne jeg jo sagtens have ventet med. Men jeg har prøvet det før. Så derfor vidste jeg godt, at det kunne

blive en rimelig udfordring ... hvis det ikke lykkedes. Så kunne jeg selvfølgelig gå tilbage igen, hvis det ikke lykkedes. Derfor havde jeg ikke de helt store kvaler med at starte med det. (Deltager B)

5.0 At fremme forebyggelse: Reduktion af antibiotika via fodringsstrategier, management, vacciner og hygiejne

Analysen viste, at landmændene fokuserede på fire forskellige temaer i forbindelse med at nedsætte og forebygge brugen af antibiotika: 1) fodringsstrategier, 2) management og kommunikation med de ansatte, 3) brug af vacciner 4) hygiejne i fokus.

5.1 Fokus på fodringsstrategier

Producenterne havde den generelle opfattelse, at overgangen fra at blive fravænnet fra soens mælk til at få fast foder er kritisk for pattegrise. De søgte derfor at fremme forebyggelsen ved at lave en gradvis overgang til fast foder.

En deltager havde således et mål om at blive helt medicinfri i klimastalden ved hjælp af bedre fodring/nye foderblandinger.

Altså, det håber jeg selv på engang, jeg kan sige, at jeg er medicinfri i min klimastald. Det håber jeg. Fordi jeg håber stadigvæk på, jeg kan få en foderblanding, som kan gøre, at jeg ikke har problemer ved foderskifte. Og vi er begyndt at prøve lidt, sammen med foderstoffirmaet, om vi kan gøre noget, som kan ændre de problemer, der opstår. (Deltager B)

Forebyggelse af diarré via fokus på glidende overgange i fodringen var et centralt tema, og nogle af de interviewede landmænd havde gennem et stykke tid været i gang med at afprøve forskellige strategier, såsom at igangsætte fodringen af pattegrisene i farestalden med små doser fast foder.

Vi er i gang med et eksperiment, hvor vi giver dem noget foder inde i farestalden, via et anlæg (...). Og det er, for at de skal vænne deres maver til fravænningsfoder allerede fra de er 10-12 dage. Vi kan se, at mange af de grise, der får coli-diarré ved fravænningsfoder, det er faktisk de der fede mælkegrise, der er 23-24 dage gamle, men vejer otte-ni kilo. Til De kan lige så godt få coli-diarre som den gris, der er 23-24 dage gammel og kun vejer fem kilo, men som har spist noget mere tørfoder. (Deltager S)

Nogle gjorde meget ud af at vænne pattegrisene til duft og smag ved at give noget til soen på måder som også kunne stimulere smågrisene til at prøve at æde af det.

For to-tre år siden er vi startet med at sige, at nu skal soen lære smågrisene en interesse for foder allerede i farestalden. Så det kan godt være, det er noget hammerdyrt foder, men de to første dage der skal soen også have en håndfuld. For at vise interesse, så alle pattegrisene de får samme interesse. Det gør vi 10 dage efter, at de er født. (Deltager W)

Fra de er 14 dage gamle begynder vi at give dem en lille smule foder, men det, vi giver dem, betyder nok ikke en hel masse, fordi qua vi har de farestier, vi har, så kan vi ikke rigtig gøre det ordentligt.

Interviewer: Fordi I har løse søer i farestalden?

*Ja. Så den eneste måde, vi kan fodre pattegrisene på, det er oppe i hulen, og, jamen, hurtigt har de raget det ud til soen, og ellers ligger de bare i det. Så vi gør det, at de får en lille smule én gang om dagen, men altså, hvis det skulle gøres optimalt, så skulle de have en tre-fire gange om dagen, en lille smule, de kunne gå og æde.
(Deltager R)*

Nogle anså fodring af smågrisene allerede i farestalden som en af det vigtigste fremgangsmåder kombineret med fortsat gradvis blanding af foderet, når grisene var flyttet over i klimastalden, og andre havde den erfaring, at bedre (men ofte også dyrere) foder ville kunne hindre nogle af de sygdomsudbrud, som sker efter fravæning og under foderskift i klimastalden. For andre var prisen netop en faktor, der hindrede dem i at forsøge sig med forebyggelse på dén måde.

Vi forsøger selvfølgelig at vænne dem til foderet i farestalden, men der er det jo mælk, de drikker mest. Og det, at de skal over på en plantebaseret kost, og hvis man så ikke skal bruge antibiotika, jamen, så skal man over på nogle flere mælkeproteiner i kosten, som ikke er så helt så hårde ved dem. Vi giver dem nogle dage på antibiotika, og så kan vi starte dem på noget soja og nogen forskellige ting, som er lidt hårde for dem. Men der er der da ingen tvivl om, at der skulle noget mere mælkeproteiner ind i foderblandingen – det ville ikke være så hårdt for dem. Men det er bare voldsomt dyrere. (Deltager R)

Spørgsmålet om pris på fodringsstrategier gik i flere retninger. Nogle havde erfaring med at foder, som de selv blandede, var billigere og samtidig virkede bedre end dyrt færdigblandet foder, når det gjaldt om at holde diarré væk og fjerne brugen af medicin ved indsættelse i klimastalden. For andre betød billigere foder, at flere grise måtte flyttes i babystald⁶, så man på den måde sikrede, at de mindste, mest svækkede grise fik det bedste foder.

Vi har erfaret, at færdigfoder kan være rigtig, rigtig dyrt, og så er det alligevel mangelendigt. Så det ændrede vi til hjemmeblanding, og så kunne vi se bedre og bedre resultater på billigere foder (...). Vi gik fra at have indkøbt færdigfoder til at blande alt foderet selv. Og det er vel der, vi faktisk har gjort den største forskel. Hvor vi sørger for, at startfoderet har en bred palet af letfordøjelige proteinkilder. Herunder blandt andet kartoffelprotein, fiskemel, mælkeprodukter og højt forædlede soyaprodukter.

⁶ Læs om debat om for og imod babystalde her <https://landbrugsavisen.dk/Landbrugsavisen/2014/5/2/Babystaldeerikkelutterfordele.htm>

Interviewer: Så efter det har I afskaffet alt startantibiotika?

Ja ja, alt medicinen ... alt startantibiotika er fjernet. De får kun 2500 mg per kg foder i medicinsk zink. (Deltager S).

Vi har brugt rigtig godt foder til fravænningsgrisene indtil videre, mange mælkeprodukter blandet i og grisene vokser godt, men det er for dyrt, så vi måtte optimere. Nu prøver vi et andet koncept, billigere foder, og så flytter vi flere grise i babystalden og lader de rigtige grise få det bedste foder. Derinde har de mælkeanlæg også. De får medicin efter behov, det er som regel en til to uger efter fravænnning. (Deltager A)

Ja, men det er helt sikkert, at der er jo en sport i at fodre så billigt som muligt, ikke også. Og det har jo også en omkostning (...) Så er du nødt til at skulle bruge noget medicin for at rette op på det. Og der er jo altid den diskussion med: Nå, skal vi købe lidt dyrere foder, og får vi så det tilsvarende hjem igen plus et bedre resultat, eller hvor ligger vi nogen gange henne, ikke også? (Deltager B)

At vænne de små pattegrise langsomt til fast foder blev af en deltager med 450 søer anset for at være så tidskrævende, at motivationen skulle være i top, og man skulle gøre en indsats for at lære søer og grise at kende individuelt.

Det er en kæmpe indsats, også i farestalden, for at få dem til at optage. Vi går jo rundt rigtig mange gange om dagen og småfodrer dem hele tiden. Ser efter om de spiser og pletter rundt med dem, og så får de lidt mere og så lidt mere og så lidt mere. Holder øje med det: Nu kan de tre der jo spise rigtig meget (...). Så det er jo meget individuelt (...) Derfor handler det i bund og grund om: Lær dine søer og grise at kende, men altså, det kan jo være en kæmpe udfordring, hvis vi snakker 1.000 eller 2.000 søer. Andre kan selvfølgelig også gøre det, men det bliver en større udfordring. Det handler om at holde motivationen oppe på de ting. Det er jo klart, altså, hvis du som enkeltperson har en interesse. Men hvad så hvis du ikke har en 100-procent interesse, hvad så om 14 dage? Nå, ja, det går vel nok! Det går ikke! Hvis du vil have en succes ud af det, så er det hver dag. Det er også om søndagen, og det er også juleaften, det er hver dag. Selv om det lyder forkvaklet, men det er kravet. (Deltager B)

Samme deltager pegede på det problematiske i, at svinebranchen er endt i en situation, hvor man tænker fodring i kombination med brug af medicin. Foderskift bliver på den måde anset som en art sygdom i sig selv, mente han, og denne udvikling gik han op imod ved at arbejde meget med overgangen mellem de forskellige typer af foder i fravænningsstalden.

Jeg mener jo stadigvæk, at det kan jo ikke være rigtig, at vi ikke kan fodre vores dyr, uden at vi skal tildele medicin. Det, mener jeg jo, er forkert. Det er jo ikke en sygdom.

Et foderskift er ingen sygdom. Det er kun en effekt af, at du skifter noget foder til noget, som, man kan sige, er mere kraftig. (Deltager I)

Færrest mulige foderskift i klimastalden hos fravænningsgrisene var en strategi hos flere.

Vi havde tidligere seks foderskift, men vi har ændret til tre. Hvert foderskift giver lidt problemer. Lige nu har vi ikke så meget diarré, faktisk, vi har eksperimenteret med fodringen, vi blander selv – køber kun korn og laver så selv det hele. (Deltager A)

Nogle steder brugte man mælkekopper i farestalden for at styrke pattegrisene inden fravænnning, fordi de derved kan få adgang til en større mælkemængde, end det soen kan give dem. En producent beskrev det som en nødløsning i en presset stald, hvor der ikke var ansatte nok, og ville derfor ikke forsøge at bruge det.

Det er jo eksploderet med mælkekopper ... Og hvorfor? Det er da kun, fordi man prøver på at undgå en ammesø. Vi kender allesammen mælkegrise. Det er jo sådan nogen, som ser lidt strittet ud, De kan overleve. Ingen problem. Men det er jo forfærdelig at kigge på. Og dem vil du jo få, fordi hvis du lægger dem ud med 16, og der er 14 patter, så er der jo nogen grise, der siger: Hold da kæft, jeg skal arbejde så meget for at få den pat. Nej, jeg går over i min mælkekop. Så får du en mælkegris. Og den ligner jo lort. Den overlever. Det gør den, men resultatet er ringe. Men der er rigtig mange store besætninger, som får de der mælkeanlæg. Og det er jo blandt andet, fordi du ikke kan håndtere ammesøer, fordi du ikke har folk til det (...). Hvis det så kunne hjælpe med mælkeanlæg, men det er jo bare et anlæg. Det har jo ikke noget, der har noget med mennesker at gøre. Det er pissetyr. Og de drikker jo temmelig meget af det, det er klart. Du kan også få nogen fine grise ud af det, fordi de får både ved soen og ved det andet. Og det er jo også fint nok, så får du en større fravænningsvægt. Problemet er bare, at de har ikke spist foder. De gider ingen foder have, når de kan få mælk. Så kommer de i klimastalden, og så står de bare og kigger: Hvad fanden, skal jeg have tørfoder? Hvad er det for noget?

Interviewer: Men du har aldrig været bekymret for den der strategi med meget tidlig opstart af fast foder ... altså i forhold til om deres maver kan klare det?

Nej, for så spiser de det slet ikke. Du skal bare huske, hvis de ikke spiser det, så kan du heller ikke bare lade det ligge. De skal motiveres for det. Det har vi også haft store udfordringer med at lære de ansatte. De giver dem simpelthen for meget. Fordi de kan ikke forstå, at det skal jo ligesom være interessant for grisen – hver gang. (Deltager B)

5.2 Management og kommunikation med de ansatte om pasning af grisene

Kommunikationen med medarbejderne blev ofte nævnt som centralt i forhold til brugen af antibiotika, og det blev fremhævet, at god kommunikation kunne reducere brugen, mens dårlig kommunikation kunne betyde det modsatte. En anden fremhævede, at fokus på information til medarbejderne, inddragelse af dem, fx i viden om Gult kort og hvorfor man skal holde igen, var en absolut nødvendighed.

Også betydningen af medarbejdernes erfaringer blev nævnt. En deltager fremhævede, at uerfarne medarbejdere var et problem i forhold til at bruge antibiotika, fordi timingen skal være præcis, og på det område er en del medarbejdere ikke dygtige nok, mente han. Desuden kunne sprogproblemer også forhindre, at medarbejderne fik en tilstrækkelig, præcis information.

Medarbejdernes baggrund blev nævnt på flere forskellige måder. En producent fremhævede, at han havde medarbejdere, der helst ville fortsætte med at medicinere langt ud over det, der er nødvendigt. En anden påpegede, at hvis man kom fra et land, hvor der ikke var samme fokus på antibiotika, tog man denne viden med sig og undlod at tænke i begrænsninger.

Vi har nogle medarbejdere, som gerne vil blive ved med at sprøjte og sprøjte og sprøjte. Og der siger jeg: Nej, afliv! Fordi den dør lige godt. Men de har en lidt tendens til ... jamen, et liv skal jo reddes. Ja ja, det skal den da også. Men så dør den så måske to dage efter, så kunne man lige så godt aflive den. Der tænker man jo på, dyret skal ikke lide mere end højst nødvendig. Den skal faktisk ikke lide! (Deltager N)

Medarbejderne – selvfølgelig har de da også noget at sige, fordi de kan jo godt gå og bare give noget medicin, hvis de nu synes, at det er nemmere. Fordi altså, der er ingen tvivl om, at hvis vi bare behandlede dem noget mere, men altså, som sagt, så kommer man jo i Gul kort-ordning (...). Så den er jo også med til at sige, at vi kan altså ikke bruge alt det der medicin der.

Interviewer: Altså, man kan fortælle om Gult kort for en medarbejder?

Ja, det har vi snakket om mange gange, også med ham, der mest passer de fravænnede grise. Så man skal jo få snakket med sine medarbejdere om ikke bare at bruge al den medicin, man har. Vi skal jo spare på det, ikke. Men som sagt, det er nemmere, hvis man bare behandlede dem hele tiden, jamen, så var der jo ingen tvivl om, så var det meget nemmere at passe grisene. Så skal man ikke ind og kigge på dem individuelt og behandle dem hver især. Så var der mindre problemer, altså, det var jo det, man gjorde, da man havde vækstfremmer i foderet. Det var jo antibiotika, du bare gav dem hele tiden. (Deltager R)

Jeg har oplevet, at der, hvor de kommer fra, var begrænsning af antibiotika ikke et spørgsmål. Det ser vi, når vi har fået nye folk. Vi får medicin hjem til en måned ad gangen, men så er vi pludselig løbet tør længe før tid. Det er over hele linjen. Nogle

ser et behov for medicin, bare det ene øre hænger nedad. Det er ikke noget, man spekulerer over hjemme, det er noget, man bare giver og også noget, de er vant til at tage selv. Som topdressing. Kald det, hvad du vil. Jeg har sagt: Prøv og hør, det har altid været sådan, at den her medicin holdt til en måned. Jeg siger: Nu skal jeg fortælle jer en ting, dyrlægen, han kommer først næste uge, du får ikke noget! Og så begynder de at lære at holde hus med det. Og så viser jeg dem jo regningen jo. Fortæller, hvad det koster. (Deltager N)

En ejer med mange udenlandske ansatte fremhævede, at det var afgørende at bruge tid på træning og at sørge for, at arbejdsprocessen blev gjort overskuelig for de ansatte.

Og det handler rigtig meget om, hvordan logistikken er i sådan et produktionsanlæg. Hvordan det er stillet an. Og der kan der i hvert fald godt være en udfordring på gamle anlæg. Det kan jeg jo se nu her, hvor det anlæg er 45 år gammelt. Og det er så blevet renoveret sådan lidt hen ad vejen (...). Det har vi taget konsekvenserne af og får bygget et nyt anlæg, som er nemmere at passe. Altså, det håber jeg jo, når jeg er færdig med mit projekt her, at vi får et anlæg, der bliver nemmere at passe.

Interviewer: I har helt unge, I har pensionister, og I har folk fra fire-fem forskellige lande, hvordan styrer man det?

Ja, hvordan styrer man det? Jo, man tager dem jo ind efterhånden, og når de så nu kommer ind, så sætter man jo de uerfarne på sammen med nogle erfarne. Det er jo det nemmeste og den bedste måde, synes vi. Men vi er nødt til at bruge noget tid på optræning. Og er det uddannede folk, specielt danske, jamen så har vi jo nemmere ved det, fordi de har jo været igennem nogen ting omkring nogen forskellige kursusforløb og uddannelser, ikke også? (Deltager I)

En deltager mente, at fokus på oplæring og på kommunikation skal være respektfuld, og det er afgørende at gøre meget ud af det, fordi mange udenlandske medarbejdere kommer forudsætningsløse.

Oplæring er altafgørende. De skal kunne forstå, hvad det indebærer, hvis der opstår et problem (...). Men ofte er de⁷ jo ikke landbrugskyndige på nogen måder. Den måde, de er landbrugskyndige på, det er, hvis de har haft en ko, og så har de haft lidt jord. Det er lysår fra os af. Og derfor er det jo svært at forstå. Men, altså, det kan lykkes da (...). Men at de vil overmedicinere – det har jeg aldrig oplevet (...). Jeg tror, at når de har problemer, så er det, fordi de ikke er lært ordenligt op, og så beklager de sig over kommunikationen. Mange bliver jo bare smidt ud i det og bliver måske ikke talt ordenligt til, og så higer de jo ikke efter at blive. De er måske bange for at

⁷ Udenlandske medarbejdere

begå fejl. Vi prøver at sige: Du må spørge alle de gange du vil, du får ikke skæld ud, aldrig nogensinde, og selvfølgelig er du da i tvivl. (Deltager B)

En deltager mente, at det i fremtiden ville blive en fordel for oplæringen af medarbejdere, at bedrifterne bliver større, så produktionen bliver mere konceptorienteret – også i forhold til at sænke brugen af antibiotika.

Altså, der sker jo let fejl, det er en risiko, vi hele tiden har. Der kan let ske menneskelige fejl. Folk har måske glemt at få stillet ventilationen eller temperaturen rigtigt, når grisene sættes i klimastalden. Det giver risiko for diarré. For eksempel. Og hvad er der at gøre ved det? (...) Her tror jeg, at man vil komme til at se i dansk svineproduktion fremadrettet, det samme som man gør i rigtigt store firmaer, eller i store produktioner, at man jo nærmest har et koncept, man kører efter. Selv om man ikke kan lide at høre det. Der har du en helt klar køreplan. Samt nogle kontrolpunkter. Noget, du følger op på hver dag eller hver uge, og hvordan det nu måtte være. Men her er du nødt til at have noget størrelse på, fordi det er nødvendigt med nogle controllere ind over, at der er nogen, der kontrollerer hinanden. Det er jo det, der kunne være fordelene ved industrilandbrug ... det, at man kunne lave nogen kontrolprocesser. Fordi, jo mindre du er, jo færre folk du er, jo mere er du nødt til at stole på den enkelte ... 100 procent (...). (Deltager I)

5.3 Vacciner som alternativ til antibiotika?

En lang række vacciner spiller en rolle i hverdagen i svineproduktionerne, både til søerne før faring, så antistofferne gives videre til smågrisene, og på forskellige tidspunkter i grisenes produktionscyklus, afhængigt af sygdomsforekomst i besætningen. Erfaringer med brug af vacciner samt holdninger til i hvilke situationer det er relevant at anvende vacciner, varierede meget mellem producenterne. Én producent fremhævede fx, at det kunne være en fordel at vaccinere, hvis man havde medarbejdere, som ikke havde meget erfaring med at passe grise, fordi indgriben i forhold til sygdomsudbrud krævede timing.

Rent managementmæssigt der kan en antibiotika være lige så godt at bruge som en vaccine, men det kræver jo fuldstændig timing. Og man kan sige, hvis vi nu fx har ukrainske medarbejdere, (...) som går rigtig meget op i at passe grise, så kan der alligevel tit være en sprogbarriere, der liiige klipper de sidste 10 procent af. Der er en vaccine rare at bruge end antibiotika, fordi med antibiotika er det så vigtig, altså, at rettidighedseffekten er der. Så hvis der kan laves en vaccine, og det er også derfor, vi har prøvet den her mod Lawsonia, så prøver vi den af: Hvad var resultatet? Ja, desværre kunne tyskerne ikke se, at vi havde brugt den. I forhold til management vil jeg foretrække vaccinen, fordi man så får lagt den ind som en paraply, inden problemet opstår, og så kører tingene mere af sig selv. Ved antibiotika skal medarbejderne simpelthen være dygtigere til at passe grise, men de har ofte ikke den nødvendige erfaring, plus sprogbarrieren er en risiko. (Deltager S)

Det blev nævnt, at priserne på vaccine også spiller en rolle, da det er langt dyrere at vaccinere end at bruge antibiotika.

At behandle en gris med antibiotika koster fem-seks ører, hvor en vaccine den koster fire-fem kroner i stedet for. Og altså, skal vi gøre det herinde, så er det jo 45.000 gange ... gange fem kroner. Så det er for mange penge. (Deltager R)

Nogle af producenterne havde erfaring med, at vacciner kunne gives i en periode og stabilisere en besætning i forhold til bestemte sygdomme og derefter tages væk igen, som fx nedenstående producent.

Vi har simpelthen valgt på den måde at eliminere de ting. Det koster penge, men det er en forsikring i at få en besætning til at være stabil. I dag er det så vigtig at have en besætning, der er stabil, fordi at produktionen den kører så hurtigt, at vi har ikke plads til, at du har måske et ugehold, som står stille. Stabilitet – det er, at du har den samme produktion uge efter uge. At du ikke har nogen nuancer, som gør, at man kan sige, du kommer en uge bagefter, fordi de ikke er vokset. Eller et eller andet. For det så vi førhen. (Deltager B)

Nogle af deltagerne mente, at hele området med brug af vacciner burde udvikles meget mere.

En deltager pegede på, at han selv forsøgte sig med at styrke grisenes immunforsvar på en alternativ måde. Det var hans forsøg på at hindre sygdomme og dermed også brug af antibiotika. Han tog tarme fra pattegrise, der var døde af diarré, og blandede tarmene/afføringen fra tarmene med varm, langtidsholdbar mælk. Denne blanding gav han, via foderet, til gyltene nogle dage før faring.

Vi vil jo gerne være fri for coli, og så prøver vi at styrke immunforsvaret hos vores gylte ved at tildele dem noget af det, vi ikke ønsker de skal få, og det gør vi ved at lave den her blanding selv. De får en ganske lille skefuld hver, og så prøver vi at holde colien væk, så vi ikke skal behandle deres afkom. Det vil jeg godt citeres for, jeg synes ikke, der er noget forkert i det, men jeg ved heller ikke, om det er lovligt. Men skulle man forbyde det, så synes jeg, det er helt fra forstanden, for det er jo helt internt (...) Jeg synes, at det virker. Men det kører lidt op og ned. For hvis du er inde i en heldig periode, hvor de alle er "vaccineret" med den her blanding, så kommer du frem til dyr i farestalden, hvor deres afkom ikke får noget coli. Så har vi ikke noget at vaccinere nye dyr med, og så bliver de nye gylte ikke immuniserede. Vi har overvejet, om vi kunne tage noget fra tarmen og fryse det ned, og så kunne vi lave en bank. Lige nu tager vi noget hver uge fra fx ihjelklemte grise, så vi fortsætter. Bare for at gøre noget. Vi holder processen i gang. (Deltager Y)

5.4 Hygiejne i fokus

Nogle af interviewdeltagerne nævner, at hygiejne i staldene har stor betydning for mulighederne for at reducere antibiotika. Det handler fx om rengøring, når grisene flyttes efter fravækning.

Jeg går meget op i det, det skal være rent. Mandag-tirsdag er travle dage, og så gøres der rent. Det, tror jeg på, betyder rigtig meget. Hvis man satser på det, kan man måske ikke undgå sygdom, men man sænker risikoen. Management og hygiejne, det er centralt. (Deltager A)

Og desinfektion og vask og sådan noget er vigtigt at holde fast i – i min verden. Det holder et lavere smittepres. Men at bilde sig ind, at man kan lave det sterilt, det er urealistisk, og så slår man også de gode bakterier ihjel, altså, man skal have en balance jo. Vi har jo ofte set, hvordan stalde, der ikke har været vasket og desinficeret i mange år, også fungerer. Fordi der er en balance i bakteriefloraen. Men der er jo noget, man gør, for at sikre sig så godt som muligt – man vasker staldene og tørrer dem ud. (Deltager B)

Rengøring af udstyr fra medicinblander til siloer og blandekar samt af rørene i stierne havde, ifølge én af deltagerne, nedsat risikoen for diarré.

Vi sparede behandling med antibiotika i midten af forløbet i klimastalden, mod diarré, fordi vi er begyndt at rense vandrørene. Når vi bruger medicin i vandrørene, sidder der sådan en biofilm inde i vandrørene af nogen sukkerstoffer eller noget, der er med i medicinen, for at de kan optage den. Og det skaber et eller andet inde i vandrørene, og så har vi prøvet at rense dem, og det ser ud til, at det, når vi gør det, så er det bedre for grisene. (Deltager R)

6.0 At fremme forebyggelse: Fjernelse af medicinsk zink via fodringsstrategier og management

6.1 Fodringsstrategier og fjernelse af medicinsk zink

Nogle deltagere i undersøgelsen havde ikke forsøgt sig med udfasning af zink, men foretrak at se tiden an. Andre havde gjort enkelte forsøg, men var ikke tilfredse med resultatet og afventede ny viden.

En af de interviewede personer havde taget zinken væk og havde tidligere arbejdet med at få mere robuste fravænningsgrise ved at sætte antallet af søer ned og øge fravænningsalderen. I hans nuværende forsøg på at undvære zink havde det handlet om at begynde fodringen meget tidligt. Desuden anså han nyt og bedre designet foder som afgørende for at udfase zink.

Den store forskel i dag er, at foderet nok er bedre designet til at håndtere det. Der var ikke det samme design på foderet førhen. Så derfor har du et bedre foder i dag. Og derfor så kan vi også få dem til at spise noget før. Og det handler om, at man simpelthen skal starte tidligt. Det er jo ikke, fordi det er de store mængder. Det er meget, meget, meget små mængder. Altså, det er jo først den sidste uge eller deromkring, at de virkelig kan tage noget. Og det er jo deri, forskellen også ligger. Det er den sidste uge⁸.

Interviewer: *Og du har nævnt, at for jer er det gået nemmere, fordi det ikke smager af zink længere ovenikøbet ...*

Ja, smagen er, ingen tvivl om det, blevet bedre uden zink. Og hvis vi smager på foderet, og det gør jeg engang imellem, der kan du også smage den der zink, det er ligesom en metalsmag. Og det kan grisen jo også ... men selvfølgelig, har den ikke andet at spise, så spiser den det selvfølgelig. (Deltager B)

Økonomien i at skifte til andet og måske dyrere foder på grund af udfasningen af zink blev nævnt af flere som en risiko. En deltager, der havde taget springet, mente imidlertid, at udgiften til nyt foder kom ind igen via en højere tilvækst hos grisene.

Det med at finde det rigtige foder, det er en jungle. Så man kan ikke bare sige, at det, der fungerer et sted, også fungerer et andet sted. Derfor er det jo lidt med gefühl. Altså, man kan kun prøve det af (...). Jeg blev ved det samme firma, da jeg skiftede, dem har jeg været hos i mange, mange, mange år. Man kan sige, det er dem, man stoler på. Det er en tillidssag. Det er det. Selvfølgelig viser det sig ret hurtigt, hvis det ikke virker. Så må man jo gøre et eller andet.

Interviewer: *Ja. Hvor meget dyrere er det for dig? Eller er det samme pris som før?*

⁸ I forestalden. Red.

Jeg tror nok, totaløkonomisk, bliver det det samme, fordi at jeg tror nok min tilvækst er steget lidt (...). Jeg tror, det har noget at gøre med, at vi ikke har det problem ved foderskift, generelt. Det kan ske, men generelt har vi ikke. Det havde vi altid, før vi skiftede fra zink til ikke-zink. Jeg tror ikke foderfirmaerne prøver at prakke en noget på, for det har de ikke noget ud af. De håber da på, at det er en succes hver gang, for ellers kan de jo ikke sælge noget. Og hvis de kan få et koncept i gang: "Brug de her tre ting og blive zinkfri" – ja, så fint, men igen, selv om det virker et sted, er det ikke sikkert, det virker på samme måde et andet sted. (Deltager B)

En anden deltager havde også fokus på at gøre grisene stærkere og mere robuste ved fravænnning som en del af den strategi, der på sigt kunne gøre produktionen zinkfri.

Vi arbejder jo hele tiden på at få nogle stærkere grise, og selvfølgelig kan vi ikke sådan gå på kompromis med, hvor gamle de er, men lige for tiden forsøger vi at få søerne til at passe nogle flere grise oppe i farestalden. Kan vi få søerne til at passe nogle flere grise, så skal vi ikke lave helt så mange ammesøer. Når vi skal lave en ammesø, så skal vi fravænne en so lidt tidligere, end vi ellers ville have gjort. De er selvfølgelig stadigvæk 21 dage, grisene, men i stedet for at grisene så var 25 dage, så er de kun 21 dage. Og jo flere grise, vi kan få, der er lidt ældre, jo bedre. (Deltager R)

6.2 Management som centralt i udfasning af zink

Daglige tilsyn og konstant fokus på fravænningsgrisenenes trivsel blev set som et andet vigtigt aspekt hos den deltager, der havde udfaset zink. Han havde fundet det vanskeligt i starten, men nu var overgangen til nyt foder faktisk blevet nemmere. Man var nødt til at tænke anderledes og fx være indstillet på at lære sine grises adfærd at kende, når man arbejdede med at være zinkfri, og det var den store udfordring, som man skulle være mentalt klar til.

Altså, alle kan jo godt starte på det. Det er kun et spørgsmål om, om man er klar. Det giver en udfordring, det er der ingen tvivl om, fordi det giver en anden hverdag (...). Fordi den måde, du gør det i dag, det er ikke den samme måde, du skal gøre det, når du er zinkfri. Så derfor skal du tænke anderledes. Være mentalt klar (...) Og det vil sige, at du i dit hoved skal sige: Det vil jeg! Koste næsten hvad det vil. Selvfølgelig kan det blive så dyrt, du ikke kan styre det, så bliver du nødt til at gøre noget. Men du skal ikke stoppe, selv om du får en røvfuld. For den kommer, det er der ingen tvivl om. Men du bliver nødt til at håndtere den. Det er management. Det er at lære dine grise at kende. Det er jo det, vi prøver at lære dem, vi har ansat. Lær dine grise! Det starter allerede i farestalden: Lær dine søer, for det er dem, du skal bruge til ammesøer (...). Du kan ikke gå med bind for øjnene og så tro, at det kommer af sig selv. Lær deres adfærd (...). Og det skal du også gøre i din farestald og i klimastalden. Du ved

nøjagtig, den der, ajjj, det her ugehold her, det er godt nok lidt ... Sådan du har OBS på det ugehold. (Deltager B).

Samme deltager pegede på, at det var centralt at få medarbejderne med sig, når der skulle sættes nye mål som fx med at stoppe brugen af medicinsk zink. Motivation og forståelse af hele konceptet var afgørende.

Det er altafgørende, at de ansatte forstår konceptet. Altså, det er en oplæring i det, som man har som mål (...). Medarbejderen skal kunne forstå, hvad det indebærer. Og selv om der opstår problemer, så skal man ikke bare sige: Hold da op! Det var meget nemmere før. Det vil komme. Hvorfor gjorde vi det? Fordi det var meget nemmere. Så skal man sige: Nej, det her kan vi få til at fungere. (Deltager B)

6.3 Ser resistens som en trussel og tror på miljøtruslen fra zink

Nogle af deltagerne var overbeviste om, at man burde gøre op med brugen af medicinsk zink. Begrundelsen – at zink øger risikoen for resistens og ikke måtte påføres miljøet via gyllen – var tilstrækkelig, og så den kendsgerning, at man ikke har metoder til at adskille det fra gylle.

En af deltagerne påpegede, at vi skal respektere loven om restriktion i udbringning af gylle fra besætninger, hvor der er anvendt medicinsk zink, og samtidig pegede han på, at biogasanlæg stadig udgjorde et uløst problem i dén forbindelse.

Og der er der jo en lovgivning i dag, at du må ikke påføre dine marker den gylle, der kommer med zink i, kontinuerlig næste år. Så der giver det en kæmpeudfordring at skulle skille de ting ad. Der vil jeg sige, at det er nok til at stoppe. Fordi det er næsten umuligt at styre. Jeg kan ikke, i hvert fald. Og jeg siger også, jamen, hvordan vil I gøre med de der fælles biogasanlæg? Der er jo stadigvæk det samme i, selv om det bliver afgasset. Men det er der bare nogen, der glemmer at snakke om. Fordi det er sådan en succes at have biogasanlæg. Så der skal vi holde mund. (Deltager B)

7.0 Faktorer, som hindrer producenter/ansatte i at reducere brugen af antibiotika

Analysen af de gennemførte interviews viser, at deltagerne oplever nogle forhindringer, for at de kan reducere deres brug af antibiotika:

- Antibiotika er et godt værktøj i behandlingen af sygdom og mod lidelse.
- Dilemmaer om store kuld pattegrise og mulige sammenhænge til brug af antibiotika.
- Det er vanskeligt at ændre på produktionssystemerne og mulighederne for at sanere.

Derudover skal det fremhæves, at aftagerne af smågrisene også direkte eller indirekte stiller krav, som forhindrer landmændene i at reducere antibiotikaforbruget, hvilket er diskuteret ovenfor, se fx side 27.

7.1 Antibiotika er et godt værktøj i behandling af sygdom og mod lidelse

De fleste af deltagerne markerede modstand mod overdreven brug af antibiotika, men ingen definerede, hvad det ville sige. Flere var samtidig fokuserede på at hindre sygdomsudbrud, og flere typer antibiotika blev set som et godt værktøj til det.

Selvfølgelig er der resistensproblemerne – vi skal jo selvfølgelig ikke bruge mere end højst nødvendigt af det, man nu bruger til mennesker, og det forsøger vi også på, altså, vi bruger meget, meget lidt tetracykliner her.

Men problemet er bare, at det er et godt værktøj jo. Også tetracykliner. Det er et effektivt præparat. (Deltager R)

At behandle med antibiotika blev af nogle beskrevet som dyrevelfærdsmæssigt mere rigtigt i forhold til at forhindre lidelse, eller at dyrene døde.

Hvad er så mest rigtig? At lade det gå naturens gang og lade dem dø inde i farestalden eller redde dem? Jeg synes, vi skal redde dem også jo. Det er jo igen det der med... vi må heller ikke fravænne en so, men har hun skuldersår, så bliver du jo altså nødt til at fravænne hende, fordi du kan jo heller ikke have hende til at stå derinde jo. Sådan er der altid nogle overvejelser. Hvem er det mest synd for? Eller hvem er det bedst for? Eller hvad man skal sige. (Deltager C)

Endelig blev antibiotika beskrevet som et nyttigt værktøj i forbindelse med den daglige management af besætninger med mange grise og risiko for, at produktionen vælter, hvis man slækker på forbruget, inklusive muligheden for flokmedicinering.

Jeg kan godt se, at i det øjeblik, man trækker endnu flere antibiotika-muligheder væk – jamen, altså, antibiotika er jo en hjælp til management. Lige meget om man kan lide at høre det eller ej – og man må helst ikke sige det som landmand, men vi kan lige så godt sige det, som det er. Fordi hvis du skal passe så mange grise, og du

skal have styr på dem allesammen, hver enkelt osv., så kan det jo ikke hjælpe noget, at sådan en stald med 1.000 grise den lige pludselig vælter, fordi man har erfaringen for, at det gør den ... ni ud af ti gange. Hvis ikke grisene får denne behandling (...). Så skal vi jo enkeltdyrsbehandle⁹, og det er jo en helt anden behandling, både menneskeligt, men også for grisen, dyrevelfærdsmaessigt. Men også for vores medarbejdere. At de skal stikke alle grisene, ikke også (...). De skal jo næsten være dyrlæger. De skal kunne se det på grisen, vurdere grisen (...). Hvorimod når grisen optager det med vandet, så lægger den jo ikke mærke til det, vel? (Deltager I)

7.2 Dilemmaer om store kuld pattegrise og mulige sammenhæng til forbruget af antibiotika

Det store antal grise, som søerne får i dag, var genstand for nogle af deltagernes bekymring i forhold til antibiotikaforbrug. Mange pattegrise i store kuld skranter og er svækkede ved fødslen, og det vedbliver de med at være, når de forlader farestalden. Samtidig var det ikke noget, interviewdeltagerne nødvendigvis ønskede at gøre op med. Store kuld var imidlertid ikke et problem i alles øjne, og nogle mente, at det snarere handlede om management.

Som en følge af de store kuld flyttes grisene meget rundt i farestalden, hvilket af nogle blev beskrevet som kilde til yderligere svækkelse af grisen og et deraf følgende muligt øget antibiotikaforbrug.

Jeg er ikke helt vild fan af, at vi skal forebygge kommende sygdomme med antibiotika. Jeg synes, man skal passe på med at sprøjte dem for noget, der måske sker. Men hvordan kan man ellers forebygge? Jeg er ikke sikker. Men jeg tror, hver gang du flytter en gris, så bliver den mere sårbar. Og jeg flytter bare rigtig mange grise, for det er jeg nødt til. Og det mener nogen i hvert fald, at det går meget ud over immunforsvaret. Den kommer jo til en ny so i en ny sti, hvor der måske er nogle andre bakterier. Men det er jeg bare nødt til. Det hænger sammen med det store antal, vi får, og det system vi har. Jeg er også nødt til at lægge dem ud med for mange til soen.

Interviewer: Du sagde 16, faktisk.

Ja, og det er for mange. Den her uge har jeg prøvet at gøre det med 15, og det hjælper også noget. Jeg kan godt mærke, jeg ikke skal flytte så meget med dem, som jeg plejer. Men det betyder også bare, at jeg skal lave en ammeso mere, eller to mere, end jeg ellers ville (...). Og så går jeg ellers bare rundt til alle de andre hold, og hvis der er en, der ser dårlig ud, så bytter jeg den ud med en af de gode, jeg har på vognen. Så det er bare virkelig meget byt. Og byt og byt og byt (...). Jamen, den her uge der er jeg altid helt ved siden af mig selv, fordi jeg simpelthen skal tænke så meget. Det kræver virkelig meget koncentration og hukommelse. (Medarbejder M).

⁹ Ved injektion. Red.

En anden deltager mente ligeledes, at den måde, man i dag skal passe pattegrisene på, både er risikabel for grisene og frustrerende for de ansatte, fordi den skaber konstant usikkerhed om, hvorvidt pattegrisene kan klare at blive flyttet, eller om de svækkes yderligere ved at blive hos egen so.

Og det kan vi også se med vores ansatte. Det er jo frustrerende at være i en farestald i dag, for du kan ikke bare gå ud og lave dine ting, og så kan du gå ind igen (...). Så det er mentalt frustrerende, at når det ikke lykkes, hvor lang tid skal du så vente? Skal du lave en ny? Hver gang vi laver en ammeso, så vurderer vi jo, at det er den bedst mulige løsning. Men det er ikke lig med, at det lykkes. Hvis den ikke lægger til, så grisene kan komme ud og få noget at drikke (...). Det er ikke en generel ting, du kan gå ud og sige: Sådan laver du en ammeso! Eller gå ud og påstå: Vi har aldrig problemer! Og derfor tror jeg også, der kan være mange, der siger: Ved du hvad, det her, det kan jeg slet ikke have med at gøre. Jeg vil slet ikke arbejde med det her. Fordi det er frustrerende. Jeg vil sige, det er ikke så sjovt at passe grise mere, som det var engang. Problemet er jo, at man kan sige, du tager jo nogen rigtig fine grise og flytter igen. De var jo fine. Hvis de så bliver flyttet over til en anden, og det ikke lykkes, så er du egentlig begyndt at ødelægge noget. (Deltager B)

Nogle af de interviewede personer mente også, at risikoen for et højere smittetryk på grund af det store antal nyfødte pattegrise var et problem. Jo flere skrantende grise man sendte videre i systemet, efterfulgt af sammenblandinger i klimastalden, jo større ville smittetrykket blive.

Særlige "babystalde" findes i dag i de fleste produktioner, fordi de mange små grise, der fravænnenes, kræver en særlig pasningsindsats.

Vi kan jo se hos de store fravænnede grise, vi får ind i klimastalden, der er ikke nær det behov for behandling (...) Det er de små, der trækker de her sygdomme, og de kommer med en pude af smittetryk over sig, som der kan brede sig ud over de andre. Når de kommer i klimastalden, så går de i de samme grupper hos os, som det er nu, og så har de nogle problemer med sig, ben-problemer, hjernebetændelse. Det starter faktisk med dem, vi kalder babygrise. Det vil sige, det er nogle af dem, vi har flasket op fra helt små. Fra dem er der et højt smittetryk. Derfor, hvis vi skal fortsætte med det system, vi kører med babygrise, så skulle vi nok have det sådan, at de ikke bliver blandet sammen. De babygrise, jeg tror bare ikke, grisen den er blevet udviklet nok, modstandsdygtig og stærk nok. Den har ikke fået de rigtige byggesten i sig (...), antistoffer og sager. Jeg er jo ikke sådan en "videnskabs-en", der ved noget om det, men en syg gris hjælper det heller ikke at skyde en masse medicin i. Den er ikke gearet til at kunne transportere det rundt. (Deltager N)

En af deltagerne – som selv passede smågrisene i en farestald hver dag – pegede på en anden avlsstrategi, hvor soen får færre, men stærkere, pattegrise, som kan være en fremtidig løsning.

Jeg var til møde på et tidspunkt med nogle andre, og vi sad ved nogle af de her avlsekspertes og folk fra SEGES, hvor jeg spurgte en af dem: Er der nogen, der efter-spørger sæd med lavere indeks, eller sådan ... Altså, om der var nogen landmænd, der sådan gerne ville have noget sæd, hvor man måske ikke fik de der 20-30 grise per so. Og det blev der svaret ja til, det oplevede en af dem faktisk. Og så spurgte jeg: Men hvorfor er det, vi avler så meget på soen, at hun får flere og flere grise, hvis vi ikke kan holde liv i dem? Hvorfor det ikke var bedre at få lidt færre, større levedygtige grise, som man egentlig kunne holde liv i. Men det syntes han var noget mærkelig noget at spørge om. Og det kan man jo ikke avle på – at få færre grise. Det er jo nok også, fordi jeg ikke tænkte økonomien i det. Han mente i hvert fald ikke, at det kunne betale sig, at man havde færre levendefødte (...). Jeg er ikke så meget inde i det, men jeg synes bare, at for mig er det træls at gå og samle alle de døde grise op og bruge så meget energi på de der helt små grise, som måske alligevel bare dør et par dage efter (...). Og det har betydning for antibiotika, når jeg så laver opsamlingshold herude – m de får også et skud af det Zuprevo, fordi det er bare nogle grise, som jeg har taget fra, de steder de nu var, fordi de ikke klarede sig godt. De trives ikke, der hvor de er. Og så får de lige et skud mod lidelser i luftvejene og lungerne. (Deltager M)

En anden betragtede udviklingen i retningen af færre grise per so som en spændende udvikling, men samtidig en udvikling, der gav nye udfordringer.

Jeg synes, det er spændende med det nye system, Topigs Norsvin, som kommer nu. Det er fint, hvis det betyder lidt færre og større pattegrise. Og at soen kan passe sine grise selv. Prøv at tænk, hvis du ikke skulle rende og lave ammesøer. Det tager så meget tid at lave ammesøer, flytte soen som vi gør her og lade grisene blive i stien imens (...) Det er utroligt meget arbejde. Så ved jeg godt, at man siger, at Topigs Norsvin, det bliver jo fordyrende, for så skal du måske have plads til flere søer. Det er jo rigtigt. Det ville jeg skulle have, hvis jeg skulle lave det samme antal grise med en anden race. Og det koster jo også. Tænk på følgerne af det: Miljøansøgninger ved flere dyr, udledning, ammoniak, mere foder. (Deltager W)

Deltagerne havde således flere forskellige holdninger til, hvorvidt færre grise per so ville kunne bidrage til at nedsætte antibiotikaforbruget. En deltager påpegede, at de mange udefrakommende krav til producenterne, blandt andet via lovgivningen, førte til et pres på landmændene om at holde fast i den høje produktivitet og de store kuld. Han så gerne, at søerne i højere grad blot kunne passe deres egne grise, og at man ikke behøvede det store antal ammesøer, men *samtidig* så han det ikke som et mål at få mindre kuld. Han pointerede,

at han ikke var bekendt med en forskningsbaseret viden om, at besætninger med færre grise per årssø betød, at dyrene fik det bedre.

Interviewer: Så du mener, I er presset til at skulle have så mange grise hele tiden?

Ja, men jeg ser heller ikke nogen idé i som sådan, hvis målet bare er, at vi får 14 levendefødte, og søen kan passe 14 grise. Det er ikke den rigtige anlægsoptimering. Jeg synes, det er fint, hvis den kan passe flere selv, så minimerer vi jo mængden af ammesøer. Men jeg synes bare ikke, hvis man ser på besætninger, der laver 40 grise per årssø, og andre, der laver 30 grise per årssø, at dyrene har det bedre i de besætninger, hvor de laver 30 grise per årssø, end dem, der laver 40. Og så synes jeg bare, det er fjollet ikke at gå efter de 40. Hvis vi nu kunne se en sammenhæng og sige: Jamen, der var ingen antibiotikaforbrug hos dem, der lavede 30, fordi at det var jo deres egne grise, der blev 28 dage gamle før fravænnning ... Men det kan vi jo ikke se. Så der er overhovedet ingen logisk sammenhæng imellem de to ting. Og derfor kan jeg ikke se, hvorfor vi skal gå den vej. Nej, det giver ikke mening. Det synes jeg egentlig ikke. (Deltager S)

Nogle deltagere så det som umuligt at reducere antallet af pattegrise via avl. Det blev også fremhævet, at den genetiske udvikling var en succes, som skulle håndteres med bedre management.

Jeg tror nu, at avlssystemerne måske har været lige grådige nok med at få så mange som muligt – i forhold til om søen kan passe dem. Og dem, der kommer til ammesøer, de bliver ikke så store. Jeg tænker bare ikke, vi kan gå baglæns. Men hvis man kunne avle søen til at få nogle flere patter, så den kunne passe det antal grise, den får nu.

(Deltager N)

Problemet med genetik – ja, jeg synes ikke, man skal sige, det er et problem. Det er en positiv ting. Mange lande køber vores avlsarbejde. Det er i sidste ende et spørgsmål om management. Du kan sagtens redde dem. Du skal hjælpe søen, alt andet er et luksusproblem. Og husk, det er en forretning i sidste ende, vi skal leve af det, det kommer ikke af sig selv. Men ja, det store antal hænger sammen med antibiotikaforbruget. Det er logisk, at en sø i naturen, der får otte grise, de grise er meget stærkere, de får al den mælk, de behøver. Vores grise har svækkede immunforsvar og skal have hjælp. Det er lige som med børn, som også er forskellige fra fødslen og mere eller mindre gode til at tåle infektioner. (Deltager A)

En deltager påpegede, at det ikke var en naturlov, at søer, der får store kuld, også får kuld med lavere fødselsvægt, eller at dette skulle være forklaringen på et højt forbrug af antibiotika. Ej heller burde de store kuld bruges som en undskyldning for ikke at kunne nedsætte forbruget af antibiotika, mente han.

Det er ikke en naturlov. Men det er det, man bruger som undskyldning. Jeg synes, det snarere er et spørgsmål om: Har du foderet soen rigtigt? Helt fra da hun bliver drægtig af, så hendes fostre bliver udviklet rigtigt og udnytter ... Altså, vores søer herude i dag de er jo sådan et stykke længere, end da jeg startede for 20 år siden. Men det er klart, at det stiller nogle krav til vores anlæg, at de kan håndtere større dyr. Men den der med, at vi får så mange grise, og det skal have skylden for vores medicinforbrug, så vi ikke kan nå videre med måske at sætte medicinforbruget yderligere ned, den køber jeg ikke. Tværtimod vil jeg sige, at det betyder, at vi har udfordringer på vores management. Den skal være helt i top. (Deltager I)

7.3 Det er vanskeligt at ændre på produktionssystemerne og mulighederne for at sanere

Nogle deltagere pegede på, at de var begrænsede i at nedsætte deres antibiotikaforbrug, fordi de ikke kunne ændre deres produktionssystemer, blandt andet fordi der ikke var økonomi til det. Andre ønskede sig både en medicinsk sanering og en sanering af bygningerne, men ingen af delene var inden for rækkevidde.

Medicinsk sanering kunne i nogle tilfælde kun give mening, hvis naboerne slog sig sammen om at gennemføre den.

Hvordan vil vi lige sanere? Det kunne godt ske, vi kunne lave en medicinsk sanering. Det er vi jo blevet anbefalet, at det godt kunne lade sig gøre, eller det har vi snakket med vores dyrlæge om (...). Sanering kræver bare, at vi får nogen naboer med på det ...

(...) Og desuden har rådgiverne også den holdning, at vi skal have det delt op igen. Altså, det vil sige, de der babygrise skal vi ikke lukke ned til andre. En babygris, som der er 10 dage gammel, men vejer måske det samme som de ny-fravænnede grise. Det duer ikke at blande dem sammen. Selv om de vægtmæssigt og fodringsmæssigt passer sammen. Så tror jeg faktisk ikke, det dur at blande dem sammen. (Deltager N)

Der var også eksempler på, at hensyn til medarbejderne og deres arbejdsrytme blev prioriteret højere end hensynet til grisene. For eksempel foretrak en deltager tre ugers holddrift frem for ugedrift, fordi det gav bedre forhold i forhold til rengøring mellem holdene, men også fordi en uge uden faringer gav medarbejderne et pusterum.

7.4 Hindringer i forhold til at udfase zink

Hindringer, som landmændene nævnte i forbindelse med udfasning af zink, blev især beskrevet som manglende viden. Også usikkerhed i forhold til at gå foran og eksperimentere og dermed løbe en risiko blev nævnt som en årsag – og endelig blev manglen på økonomisk compensation nævnt. Disse begrundelser er vist i afsnit 11.0 om zink, og viden på side 65, og bliver derfor ikke gentaget her.

8.0 Temaer, som både kan stimulere til eller forhindre nedsættelse af brugen af antibiotika/zink

Deltagerne fremhævede også forhold, som kunne stimulere til, at landmændene reducerede deres brug af antibiotika og zink, men som også kunne have modsatte effekt. Fire temaer fremkom under analysen og kom til at høre under denne kategori, nemlig 1) dyrlægens rolle i processen, hvor antibiotika og zink skal reduceres, 2) tillid/mistillid til Gult kort-ordningen, 3) deltagernes holdning til debatten om fx miljøtruslen i forbindelse med anvendelse af zink og resistensrisikoen fra antibiotika, 4) forskellige former for viden.

8.1 Dyrlægens rolle i processen, hvor antibiotika og zink skal reduceres

Dyrlægens funktion, når det gjaldt om at reducere brugen af antibiotika og zink, blev overvejende skildret på to modsatrettede måder:

- Rådgivning fra dyrlægen var central og bevirkede, at man som landmand traf nye valg
- Dyrlægens rolle var først og fremmest de lovgivningsbestemte besøg samt at skrive recepter, og egentlig rådgivning ud over dét var af mindre betydning.

8.2 Rådgivning fra dyrlægen er central

Hos nogle af deltagerne blev dyrlægens rolle skildret som central. En deltager skiftede dyrlægefirma i forbindelse med indførslen af Gult kort-ordningen, fordi det efter landmandens mening var tydeligt, at dyrlægen udskrev for meget antibiotika. Ved at skifte dyrlæge mente landmanden, at han fik flere refleksioner ind i de valg, der blev truffet, om management og antibiotikaforbrug.

(...) Gult kort var med til, at vi sagde: Jamen, er det, hvad vi ønsker? Kan vi gøre noget andet? Summen af det hele var også, at vi ingen penge tjente, så derfor sagde jeg: Skal vi ikke lige prøve at starte helt forfra? Og så lige prøve at tage nogle helt friske øjne på det samlede projekt og sige: Jamen, vi tjener ingen penge. Vi ligger op, lurer helt oppe ved grænsen af gult kort. Dem, vi afsætter til – de er ikke tilfredse med vores grise. Vi havde brug for at starte forfra (...). Og så startede det nye dyrlægefirma jo stort set bare med at feje bordet for ting og så ligesom gå tilbage og sige: Okay, vi er nødt til lige at sørge for, at der er varme nok. Altså, det var helt tilbage til basis. Vi skal behandle det nødvendige, men den dyrlægepraksis, jeg har nu, de er gode til at hele tiden at reflektere over og lave analyser af, hvad vi gør, og sige: Fik vi den gavnlige effekt af det tiltag, vi ønskede at sætte i værk? (...). Hver dag har vi fokus på det her nærmiljø. Og dyrlægen er god til via de her kvartals – og månedlige rapporter til at samle op på det og sige, hvad retningen er. (Deltager S)

Andre pegede også på dyrlægens rolle som afgørende netop omkring forbruget af antibiotika.

Jeg er tilfreds med dyrlægen. Dyrlægens rolle i det her betyder det hele. Fordi... altså, vi ringer til dyrlægen, hvis vi har et problem med et eller andet. Hvad skal vi gøre? Eller hvad kan vi gøre for at komme ud af det her? Og så kommer han enten ud, eller også ved han ud fra kendskabet til os, hvad der skal gøres. (Deltager N)

Det blev også påpeget, at dyrlægens rolle først og fremmest var rådgiverens. I den daglige praksis var det driftslederen der traf afgørelserne.

Dyrlægen kommer jo og rådgiver, men han ser jo ikke nødvendigvis sygdommen. Men altså, vi snakker jo med dyrlægen om det, når han er her, og har vi noget ekstraordinært, jamen, så ringer vi til ham, så kommer han og kigger på det. Det er jo vejledningen med dyrlægen. Selvfølgelig er det os, der siger, hvornår vi skal behandle grisene og sådan noget (...) og vi optimerer jo hele tiden. Vi har haft den samme dyrlæge i 35 år, og vi snakker jo altid med dyrlægen, om der er noget, vi kan ændre. De er gode fra det firma, kommer over hele landet og har også kendskab til dem, der producerer medicinfri grise, og så snakker vi jo om, hvad de gør, selv om det ikke er noget, vi selv kan gøre nu. (Deltager R)

En deltager mente, at man skulle gøre det til en del af almindelig praksis, at det ikke var den samme dyrlæge, der kom hele tiden. Dyrlægepraksissen skulle sende forskellige folk ud. Samme ønske havde han om at skifte mellem forskellige foderrådgivere, så han fik forskellige vinkler.

En deltager mente, at dyrlægerne burde være mere aktive i forhold til at være med på at sætte medicinforbruget ned. Hans erfaring var, at han gerne selv holdt igen med medicinen – også efter at dyrlægen havde ordineret det – og ved at forholde sig afventende forsvandt problemerne nogle gange af sig selv.

Jeg holder på, at medicinforbruget generelt godt kunne sættes ned. Det bliver jeg ved med at sige. Det siger jeg også til dyrlægen. Jeg siger det også til kolleger i Erfagruppe-regi. Vi sidder jo nogle gange og diskuterer: Jamen, så skal du give det og det, og jeg giver det her og det her og det her. Og så mødes vi næste gang. Hvordan er det så gået med problemet? Jamen, det var helt væk, fordi at vi gav jo det der og det der. Så siger jeg: Jamen, jeg gav ingenting, og hos mig gik problemet også væk! (Deltager C)

8.3 Dyrlægens rolle af mindre betydning i besætningerne

En deltager var skeptisk over for dyrlægens rolle i forhold til at sænke antibiotikaforbruget på besætningsniveau, fordi han mente, dyrlægerne gjorde for lidt ud af at finde frem til alternative former for antibiotika, når bestemte typer, fx tetracyclin, kom under pres. Deltageren mente, at dyrlægerne generelt var for meget i lommen på landmanden og ikke forsøgte at påvirke producenten nok til fx at ændre typen af behandling.

Du kan du jo tvinge dem¹⁰ til at købe et andet middel. Og der er du jo igen ovre ved dyrlægerne. Hvorfor har de ikke bare udskrevet de midler, som ikke skaber resistens? Dyrlægen er ... jamen, jeg ved ikke, hvad dyrlægen han er, altså, han er selvfølgelig sin egen, lidt. Men han er jo nok lidt i landmandens lomme også jo, fordi han er et servicemiddel for os jo. Og lidt mindre servicemiddel for staten. Han skulle måske gå lidt mindre op i, hvad landmanden vil have (...). Vi får jo nok de der tetracykliner, fordi det er det billigste middel. (Deltager C)

En anden deltager mente ikke, at dyrlægen havde nogen betydning i hans hverdag, og ville egentlig gerne helt undvære de tvungne dyrlægebesøg, som han alene havde, fordi loven krævede det. I hans optik var dyrlægens faglige kompetencer alt for sjældent i spil.

Dyrlægens rolle i dag er rådgivning. Jeg oplever jo aldrig, at han behandler et dyr. Hvis jeg ikke havde lovgivningskontrol, så havde jeg ingen dyrlæge. Det er 100 procent sikkert. Jeg er da træt af det. Jeg ville da gerne undgå en dyrlæge. Jeg har ikke brug for dyrlægen på den måde. Jeg vil da næsten sige, han lærer af os, hvad han går og fortæller videre. Det vil jeg sige. Det er ikke mig, der ringer efter ham. Altså, det er ikke sygdommene, dem holder vi jo i ave ved at, man kan sige, at enten så vaccinerer du, eller så er du på forkant. Så i den forstand er vores besætning sådan set veldreven (...). Der opstår yderst sjældent et kæmpe problem (...). Jeg har selvfølgelig min rådgivning angående foder. Men det er med foderstoffirmaet. Jeg vil hellere snakke med den, som leverer (Deltager B)

¹⁰ Landmændene. Red.

9.0 Tillid/mistillid til Gult kort-ordningen

Deltagerne beskrev flere gange Gult kort-ordningen som en motivationsfaktor. Ordningen havde betydet en øget opmærksomhed på brugen af antibiotika.

Gult kort er jo rigtig godt som en motiveringsfaktor. Det er jo ikke godt, at vi bare fyrer løs med antibiotika. Man skal bare heller ikke sænke det i et højere tempo. Altså, det skal ikke bare være sænkning, bare for at gøre det igen, fordi det er jo lykkedes to gange. (Deltager S)

Ordningen kunne, mente flere, også misbruges som et rent politisk instrument og blive en skrue uden ende, hvor man som landmand ikke ville få en begrundelse for nedsættelsen, og hvor de faglige løsninger ikke nåede at følge med. Gult kort-ordningen som "skruen uden ende" var det, de fleste frygtede, at ordningen kunne ende med, alene fordi man kunne bruge den sådan.

Jamen, det er jo det værste. Det er det værste, når der er monteret sådan en skrue, så bliver der pillet ved den. Og det er så lige meget, om det er afgifter eller gult kort. Lige så snart der er monteret sådan en, så bliver der pillet ved den. Det vidste vi jo godt. Det ved vi godt. De kan blive ved. Og det gør de. (Deltager N)

Andre deltagere, som anså Gult kort-ordningen for en velfungerende ordning, pegede samtidig på, at den burde rumme plads til de pludselige udsving, som kan følge pludseligt opståede behandlingskrævende sygdomme. Her blev der peget på dyrlægens opgave i at råbe vagt i gevær og påtage sig at advare landmanden, hvis han lå så højt i medicinforbrug, at nye sygdomsudbrud ville bringe ham over Gult kort-grænseværdierne.

Ja, Gult kort, det er en udmærket ordning, men problemet er, at der skal også være plads til udsving, hvis der sker et problem. Det kan ikke være rigtigt, at en besætning får et AP2-udbrud, og så ryger producenten over, og så skal han straffes. For det vil ske. Det er der jo ikke plads til, hvis du ligger og danser heroppe. Hvis nu du generelt har et stort medicinforbrug, så er der ikke plads til at få et AP2-udbrud her. Så rammer den. Det skal der også være plads til.

Interviewer: Men så kunne man jo sige, at han skal ikke ligge deroppe.

Nej, men det må han jo så prøve på jo. Altså, der må jo være et problem. Men det er jo så dyrlægens opgave, mener jeg jo. Jeg synes jo helt klart, hvis det er lovpligtigt at have en dyrlæge hver måned, så må han komme ind i kampen ... og sige: Hov, jeg synes, vi ligger generelt for højt her. Hvad kan vi gøre? Så det må være samarbejdet med dyrlægen, han er der sgu da alligevel. Så lav en handlingsplan og sig: Jamen, vi har problemer med fx fravænningsdiarré. Jamen, hvad kan vi gøre? (Deltager B)

En deltager mente, at Gult kort-ordningen også indbød til "fiflerier" som fx at udskrive nye doser af medicin, så de registreres under den efterfølgende måned, og derved undgå gult kort. Det blev dyrlægen involveret i, fordi landmanden satte ham under pres.

Desuden fremhævede to deltagere, at de var kommet på den forkerte side på grund af administrative fejl i ordningen. Det var fejl, som siden var blevet rettet, fx fordi antal dyr var registreret forkert, eller der var opstået fejl, som man som landmand ikke kunne få rettet igen. Den type administrative "fadæser", som en deltager kaldte det, kunne i en lang periode give problemer for besætningen og ekstra kontrolbesøg.

Endelig blev Gult kort-ordningen også set som en del af en salgs-strategi i forhold til eksporten. Et bevis på en kontrol, som man kunne bruge som et argument over for købernes ønske om sikkerhed. Dog mente én deltager, at i bund og grund burde løsningen findes mellem dyrlægen og landmanden og ikke ved at have staten ind over.

De fleste deltagere fortalte, at de var bevidste om, hvor besætningen lå placeret i forhold til ordningens grænseværdier. En deltager nævnte, at han prioriterede det meget højt at undgå at få gult kort, også selv om det kunne betyde øget dødelighed blandt grisene, for øget kontrol ville kun skabe yderlige problemer, mente han.

Interviewer: Hvor bevidst er du om din egen produktions grænse?

Den er jeg helt bevidst om. Vi kigger månedligt på den. Hver gang – via VetStat. Vi ved nøjagtigt, hvor vi ligger. Jeg gider ikke have gult kort. Jeg gider ikke gå ind i hele den mølle. Altså, der er jo lavet et system nu, så når først du er kommet ind i den ordning, jamen, så bliver du udvalgt til kontrol. Den mølle gider jeg slet ikke ind i. Så vil jeg hellere acceptere én procent, eller to procent, døde mere i klimastalden (...). Men det gode er dog, at kontrollen også via det sidste veterinærforlig har flyttet sig. De kommer ikke bare med bødeblokken og siger, at "nu skal du gøre det og det", de er blevet mere en rådgivende faktor, det er meget bedre. Meget af det her handler jo om de metoder, vi bruger, det gælder både medicin og velfærd. (Deltager S)

9.1 Andre former for motivation

En deltager pegede på, at der også burde være andre former for motivation end pisken, fx en gulerod i form af bedre priser ved et lavere forbrug af antibiotika. Den form for belønning kunne motivere, mente han.

Vi kunne måske godt tænke os at blive belønnet for det, fordi vi får jo faktisk mindre for vores grise, end vores naboer i Tyskland gør. Eller i Holland, eller i Polen. Samtidig med, at vi skal være de bedste og samtidig har de højeste produktionsomkostninger på grund af det, ikke? Altså, vi har fået det samme for kødet de sidste 30 år, ikke også. (Deltager I)

10.0 Deltagernes holdning til debatten om miljøtruslen fra zink og resistensrisiko fra antibiotika

Deltagerne gav også udtryk for både kritik af og skepsis over for den viden, som lå til grund for samfundets ønske om at nedbringe antibiotika og zink. Det gjorde, at de ikke altid var motiverede til at ændre deres praksis.

Er zink faktisk en trussel mod miljøet? Øger zink virkelig risikoen for antibiotikaresistens?

10.1 Synet på medicinsk zink som risiko mod miljøet

Nogle af deltagerne var ikke overbeviste om, at den medicinske zink udgjorde en risiko for miljøet. En deltager fremhævede, at det betød noget for ham, om risikoen var der eller ej. Han ville vide, hvordan og hvor meget det påvirkede miljøet at reducere brugen af medicinsk zink, hvis han skulle være motiveret til at gøre noget ved det, og han mente ikke, at det var dokumenteret tilstrækkeligt. Derfor var der for ham at se en risiko for, at det ville blive en alt for drastisk beslutning, som alene var truffet bag et skrivebord.

Og det er også derfor, jeg tænker, hvis de kan finde det derude, jamen, så lad os da prøve at sætte det ned.

Interviewer: Du siger, hvis de kan finde det derude?

Jamen, det er det, jeg mener, altså fra at finde det og sige: Nu er det slut (...), dét synes jeg, det er jo en drastisk beslutning. Det kan man nemt lave ved et skrivebord. Men der er også noget, der hedder praktisk erfaring (...). Jeg har ikke så forbistret meget forstand på det, men jeg ville jo bare have sagt, med min lille viden: Jamen, lad os tage et kilo væk. Så måler vi ud i miljøet, når der er gået så og så lang tid. For tænk sig, hvis nu pludselig det hjalp hele vejen. (Deltager W)

En anden deltager var ikke overbevist om, at zink var farligt i forhold til resistens, og derfor var han ikke sikker på, at et forbud var nødvendigt. Risikoen for, at forbud mod zink i stedet ville føre til øget forbrug af antibiotika, var til stede, mente han.

Jeg synes, det er dumt. Altså, for mig at se, så er zink jo ikke så farlig.

Det findes i naturen i forvejen. Og hvis det ender med, at vi skal til at give mere penicillin, fordi vi ikke skal bruge zink, så synes jeg, det er en forkert retning, vi går i. Men det kan jeg jo ikke tale med om. Nogle kan jo godt få det til at virke uden zink. Uden at bruge mere antibiotika, ja. Men risikoen er der altså. (Deltager C)

Nogle af deltagerne var overbeviste om, at brugen af medicinsk zink var noget, man godt kunne gøre op med, og at der fandtes tilstrækkelig viden til at gøre det. Begrundelsen – at zink ikke måtte påføres miljøet via gyllen – var tilstrækkelig og så det faktum, at man ikke har en metode, så det kan skilles fra gyllen.

10.2 Synet på antibiotikaforbruget og resistens

Holdninger til selve den politiske og samfundsmæssige debat havde også indflydelse på, hvordan deltagerne oplevede, at de agerede i hverdagen.

Flere deltagere fandt debatten om et højt forbrug i Danmark stødende, blandt andet fordi de oplevede, at de gjorde deres bedste, men at det ikke blev værdsat.

Og det kan man da også godt mærke i ens omgangskreds, at nogle tror noget helt andet end, hvad virkeligheden egentlig er. Og hele tiden at skulle gå og forklare dem: Sådan er det altså ikke. Det kunne være rart, hvis folk bare vidste (...). Fordi vi bruger bare ikke særlig meget herhjemme, og jeg synes, vi er dygtige. Og jeg synes, vi tænker meget over, hvordan vi bruger vores medicin. Og jeg synes faktisk, vi gør det godt, men det er bare svært at få forklaret folk. Men hvis man kigger på verdensplan, så ligger vi jo bare som nogen af de allerbedste i hele verden. Jeg føler, at det er noget, der bliver tænkt meget over i de forskellige besætninger og handlet på. Det er da også i deres interesse at bruge mindre, tænker jeg da. Også sådan rent økonomisk. (Deltager M)

Nogle af deltagerne efterlyste mere debat om menneskers forbrug af antibiotika, og set i det lys var det igen oplevelsen, at man som svineproducent gjorde et godt stykke arbejde.

Altså, vi bruger jo også medicin til mennesker. Altså, jeg ved godt, at vi presser jo grisene mere, men vi bruger sgu ikke mere, end hvad godt er, altså, man skal også huske på, at i hele verden er vi dem, der bruger mindst jo altså, så Hvis du går ud og spørger amerikanerne, så sidder de jo og kigger på os og tænker: Hold da op, de er gode!

Så, altså, så er vi sgu heller ikke ringere (...), og vi tænker over, at vi skal ikke bruge mere, end vi gør, men vi skal også bruge det, der er nødvendigt (...). Altså, vi kan ikke ... sådan, som vi kører lige nu, det kan vi sagtens forsvare. Det er der slet ikke nogen problemer i. (Deltager R)

Nogle efterlyste også et globalt perspektiv i debatten om forbruget af antibiotika – og når dette perspektiv manglede, virkede det demotiverende, at man skulle blive ved med at gå foran og skabe forandringer.

Jamen, i Danmark løser vi kun et meget lille problem, når man ser det globalt. Det er jo fuldstændig ligegyldig, hvad vi så bruger i dansk svineproduktion. Jeg synes jo igen, sådan noget lovgivning det burde høre til i EU, og det er EU, der skal sørge for, at det jo er et problem, der skal løses på tværs i mange lande. Vi skal tænke ud af Danmark, det skal løses fra EU, fx ved at de begynder at sige til Tyskland: Nej, nu er I nødt til at begynde med at arbejde med det her. Jeres dyrlæge må ikke bare ordinere bredt ud. Han må slet ikke tjene penge på det her. Hvis de løste det problem

inden for Gult kort-ordningen, og det er de så småt i gang med dernede ... ja men, hvad ville der så ske ved det? Jamen, de bedste de skal nok overleve. Men de ringeste vil jo holde. Og så lang tid vi laver nogle systemer, hvor de ringeste holder, så højner man jo kvaliteten. (...) Det vil flytte meget mere, end at et dansk veterinærforlig siger: Nu skal vi ned med 15 procent, og når vi har nået de 15 procent, så skal vi tage 10 procent. For vi kommer da godt nok ned i Danmark, men det flytter ikke noget globalt. (Deltager S)

Ingen af deltagerne nævnte debatten om MRSA på eget initiativ. Tværtimod gav flere udtryk for, når interviewer nævnte MRSA, at lige præcis det emne gik de kun nødtigt ind på.

Nogle mente, at diskussion om MRSA måtte foregå i det regi, hvor folk vidste noget om resistens og MRSA. I stalden kunne man alene som landmand sørge for at tage sine forholdsregler omkring hygiejne og følge de forskellige instruktioner. Et dansk resistensproblem måtte ses i et globalt perspektiv, ikke hos den enkelte svineproducent. Andre havde det svært med MRSA-problemet, fordi det først og fremmest blev set som menneskeskabt. Den del af resistensproblemet, som kom via mennesker, især fra udlandet, blev anset for mere alvorlig end grisenes andel og forbruget af antibiotika.

I forhold til forbruget af antibiotika snakker vi ikke om MRSA.

Interviewer: Altså, I snakker ikke MRSA, når I snakker resistens?

Jamen, jeg har det sådan lidt svært med den der MRSA, fordi MRSA ved grise er jo ikke kommet fra grise, jo. Det er jo mennesker, der har givet grisene den, og så kører den selvfølgelig rundt ved grisene, fordi der er så mange, som der nu er, Men ... Ja, jeg har det i hvert fald sådan, der er nogle typer MRSA, der er meget værre end dem, vi nu har ved grisene. Og altså, de værste det er dem, man kan hente i udlandet, så Så altså, lige i forhold til MRSA og så grise - det har jeg det lidt stramt med. (Deltager R)

11.0 Fokus på forskellige former for viden om mulige alternativer til zink og antibiotika

Landmændene gav udtryk for stor usikkerhed i forhold til manglende viden om alternativer til antibiotika og zink. Ud over deres egne erfaringer efterspurgte de, hvilken viden der kunne hjælpe dem til at reducere forbruget af antibiotika og medicinsk zink.

Nogle havde simpelthen heller ikke lyst til at være den første til at løbe, hvad der oplevedes som en betydelig risiko, fx ved at stoppe med eller reducere brugen af antibiotika eller medicinsk zink. I den sammenhæng spillede det også en rolle, hvilken slags viden landmanden havde tillid til, eller om man oplevede, at man som producent eller ansat manglede den "rette slags viden" før man kunne eller turde ændre eller argumentere for ændringer. I nogle situationer havde de oplevet, at viden ikke blev bredt ud, som fx, at en landmand i den ene del af Danmark var gået i gang med at prøve ny viden af, mens en landmand blot 100 km væk oplevede, at han ikke var blevet præsenteret for tilsvarende viden.

11.1 Zink og viden

Når det gjaldt udfasningen af zink, var producenternes valg og overvejelser i høj grad påvirket af manglen på viden eller usikkerhed overfor, hvornår den rette viden var til stede, og nogle producenter fokuserede på, at der endnu manglede megen viden.

En producent var med i test af nye produkter til erstatning af zink og gik ind i det, fordi det var gratis at få det afprøvet, og så blev egne erfaringer holdt op imod de erfaringer, der kom udefra:

Jamen, vi har forsøgt at undvære zinken i en periode og testet et tangprodukt. Vi kunne fjerne halvdelen af zinken, og så kunne vi så blande det her produkt i. Men vi syntes ikke helt, at vi fik den gavnlige effekt af det, som vi skulle have.

Interviewer: Blev de syge eller voksede dårligere?

Jah, de fik lidt colidiarré (...), ja vi prøver faktisk igen nu med et nyt produkt i den produktserie. For at teste det igen. Så det kører vi faktisk i gang med de næste 12 uger. Altså, når vi skal prøve noget her, og det er gratis, så kan jeg godt prøve det. Det er jo sådan med, altså, det skaber også nogen erfaringer for os. (Deltager S)

Den samme deltager understregede, at han ikke gik ind i disse test, fordi han var optaget af at stoppe med at bruge zink. Han mente ikke, at han selv havde en tilstrækkelig viden om zinks skadelige virkning i miljøet, som overbeviste ham om dets farlighed.

Altså, det er ikke så helligt, og det er ikke fordi, at jeg ønsker, at vi holder med at bruge zink. Jeg har for lidt erfaring til at sige, jamen det er et tungmetal, vi kører ud på marken. Det har jeg ingen viden om. Så det regner jeg med, at dem, der ved noget om det, de siger, det er rigtig skidt, eller det er okay, eller? (Deltager S)

Andre henviste til, at de afventede den rigtige løsning, som kunne erstatte zink, fra rådgiverne, og imens gjorde de forsøg ud fra egne erfaringer ved at ændre på foderet og gradvis reducere zinken med mere eller mindre "held". Andre valgte ikke at eksperimentere på et område, hvor man alligevel ikke var stillet i udsigt at kunne få noget ekstra for indsatsen:

Vi kan lige så godt være helt ærlige og sige, vi synes, vi er på forkant med rigtig mange ting her på stedet. Men lige der, der synes vi ikke, vi vil eksperimentere også, for at sige det lige ud (...). Men når der ikke hverken var udsigt til at komme ind i et eller andet og få noget for det, fordi det koster os noget, så var det jo sådan lidt filantropisk, så vi var nødt til ligesom at sige: Det har vi ikke økonomi til at begynde at blive ved med lige i øjeblikket. (Deltager I)

11.2 Antibiotika og viden

Nogle deltagere vægtede primært at stole på egne erfaringer ved igangsættelse af behandling. En deltager fortalte fx, at han gerne så tiden lidt an og ikke bare begyndte at flokmedicinere i klimastalden, selv om medicinen faktisk var ordineret af dyrlægen. Han foretrak at se det an, om en eventuel colidiarré udviklede sig. Generelt havde han mest tillid til den viden, der kom fra hans egen mangeårige erfaring. Den samme form for viden trak han også på ved igangsættelse af medicinering af søerne:

Vi giver jo antibiotika mod yverbetændelse og farefeber og sådan noget. Det gør vi ved dem, vi kan se, men kun én gang. Hvis hun trives, ikke har feber dagen efter og begynder at æde og lægger mælk ned fint, så giver vi ikke mere (...). Jeg er meget optaget af at ... tro på mine egne intentioner om, hvad der er rigtigt. Altså, du kan mærke, fx yverbetændelse, du kan mærke yveret, bliver det hårdt? Hvis det sådan rigtig får nogle røde streger og sådan her, så er du jo ikke i tvivl længere. Så du skal helst tage det, før det sker. Bliver det hårdt, og hun ikke rigtig æder, og hun ser lidt træls ud, så tag hendes temperatur, og er den så lidt for høj, så må du jo give hende, og så er det ovre næste dag. (Deltager C)

En anden deltager udtrykte noget lignende: På den ene side hældte han til vejledning fra dyrlægen, når der var noget ekstraordinært, men på den anden side, i hverdagen, talte han om at "lege lidt med", hvornår doseringen skal gives.

Vi snakker jo med dyrlægen om det, når han er her, og har vi noget ekstraordinært, jamen så ringer vi til ham, så kommer han og kigger på det. Så det er jo vejledningen med dyrlægen, altså ... men selvfølgelig er det os, der siger, hvornår vi skal behandle grisene og sådan noget (...). Og vi har også leget med ... vi leger også sådan engang imellem: Nå, okay. Nu behøver vi ikke lige helt ... Nu kan det være, vi skal give den¹¹

¹¹ Startbehandling. Red.

fredag i stedet for onsdag ... what ever, den behandling ...vi optimerer hele tiden (Deltager R).

Flere deltagere nævnte, at man ikke kan generalisere mellem forskellige besætninger, når det gjaldt fx deling af viden om antibiotika og begrænsninger. Sundhedsstatus var forskellig mellem besætningerne, og en lang række andre faktorer havde betydning for, om viden om eller erfaringer fra en besætning kan eller ikke kan overføres mellem besætninger. Alligevel blev det nævnt, at det var vigtigt at høre efter de andres viden og måske prøve det samme, men også hele tiden justere det efter egne forhold.

En anden type viden, som blev vægtet og efterlyst, handlede om forskning i og udvikling af brugen af antibiotika. For at være motiverede til ændringer, var det vigtigt for nogle af deltagerne ikke blot at fokusere på medicinen, men også på fx nye typer af staldindretning, som i fremtiden vil kunne ændre forholdene for grisene.

Altså forskning og udvikling på metoder og indretningsmæssigt, det kan ændre noget – at vi får det samlet op på den nye viden. Det synes jeg er vigtigt (...). Et andet eksempel er vaccination, sygdomme og sundhedsstatus. Skal vi købe grise ind, der har de her sygdomme, vi har, og vaccinere dem og så satse på, at vi rammer den samme gren af sygdommen, eller hvad man nu siger. Eller skal vi satse på at købe nogle rene varer, der går i karantæne, og så vaccinerer vi dem ned til vores sundhedsstatus. Vi har valgt det sidste nu (...). Og så har vi ikke oplevet problemer siden. Og det er jo noget ny viden, det er jo ikke noget viden, vi har fundet ud af. Det er jo noget viden, der er blevet forsket i og analyseret i igennem mange år.

Interviewer: Hvordan holder du dig nu opdateret?

Jamen, det er igen faktisk mest dyrlægen, de kommer med den nye viden (...). Et andet eksempel, som gælder fremtiden, er løse søer i farestierne. Nu er der blevet forsket i det i 10 år vel, og jeg tror ikke, vi er i mål endnu. Men det er helt sikkert, vi kommer i mål på projektet (...). Jamen, så lige så stille så er der altid nogen, der er lidt mere pionerer end andre. Og der er det vigtigste jo stadigvæk, at vi bare bliver ved med at have nogle midler sat til rådighed til det her forskningsudvikling, så vi har hele den maskine til at køre foran os. (Deltager S).

Ny viden var også afgørende for at reducere forbruget af antibiotika, mente samme deltager og kritiserede sin egen branche for at bruge for meget krudt på noget, som man vidste i forvejen.

Vi skal have nogle sikre løsningsstrategier, og dem skal branchen og universitetet komme med (...). Og der synes jeg jo, at vores egen branche bruger alt for meget krudt på noget, vi ved i forvejen. De skulle være meget mere fremme i skoen, men det er en intern snak jo. For eksempel, når de bliver ved med at afprøve forskellige farestier, noget vi allerede godt ved virker (...). Når der nu er en kraftig dagsorden på

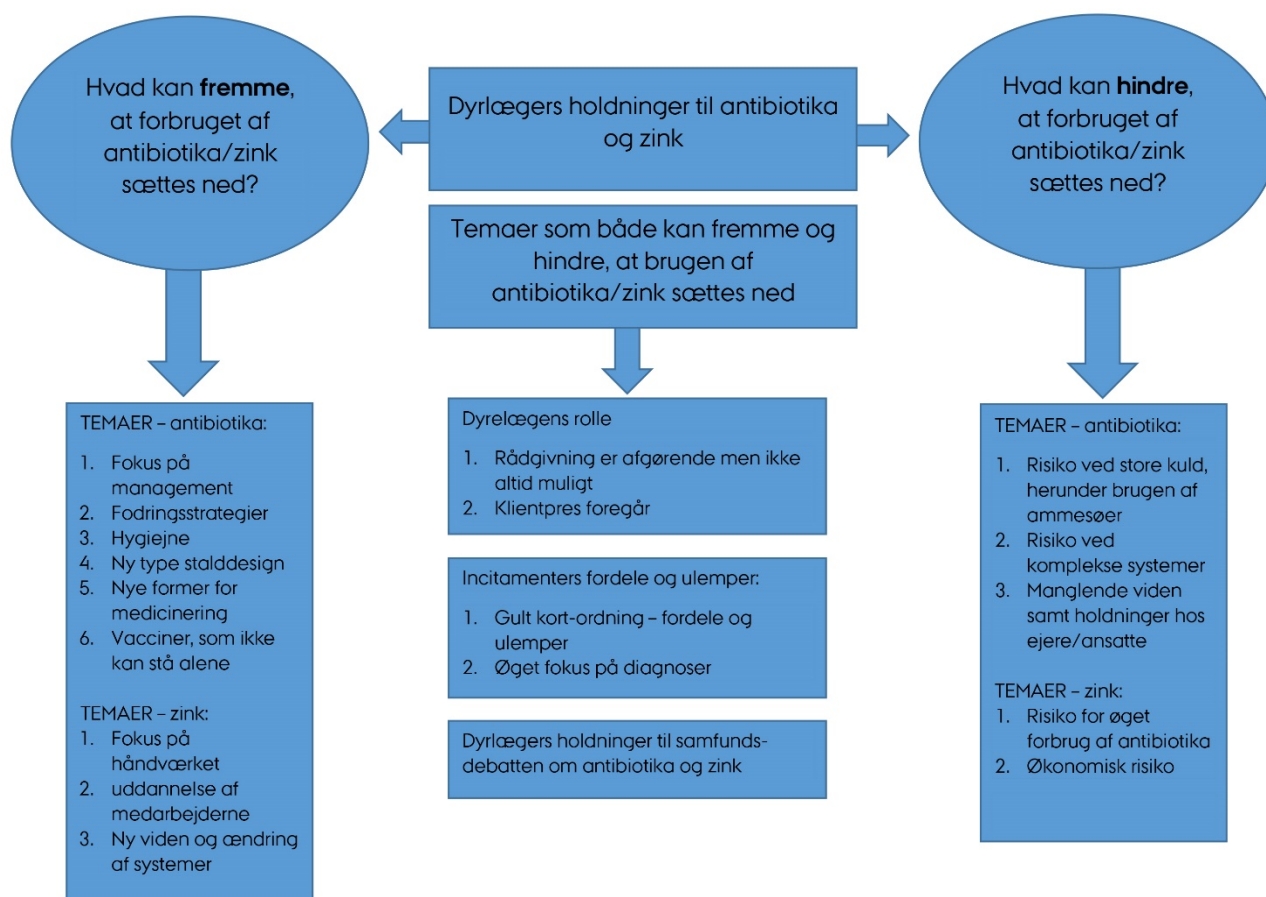
nogle områder, så skal man være på forkant, fx, at zinken hører op, eller reducere af antibiotika. (Deltager S)

12.0 Resultater: Dyrslægers holdninger – zink og antibiotika

Udgangspunktet i fokusgruppeinterviews med dyrlægerne var deres holdninger til, hvad der kan stimulere en nedsættelse af forbruget af antibiotika/zink, og hvad der kan forhindre, at forbruget sættes ned.

Desuden nævnte dyrlægerne også faktorer, som både kunne betragtes som stimulerende og hindrende, og de indgår i analysen som forskellige temaer. Et overblik over resultaterne ses i figur 2.

Figur 2

Figur 2 viser temaerne fra analysen af dyrlægerne svar. I den højre søjle vises temaer, hvor fokus er på, hvad dyrlægerne mener kan hindre, at forbruget af antibiotika/zink sættes ned, eller at zink udfases. I den venstre søjle vises temaer, hvor fokus er på, hvad der kan fremme ændringer i retningen af, at brugen af antibiotika/zink sættes ned. I den midterste søjle er der fokus på de generelle holdninger, som analysen lægger ud med, samt på temaer, som både kan fremme og hindre, at brugen af antibiotika og zink sættes ned. Temaernes rækkefølge er ikke udtryk for en prioritering.

12.1 Hvad kan fremme, at forbruget af antibiotika og zink sættes ned – dyrlægenes holdninger

Fem forskellige temaer trådte frem i analysen: 1) fokus på management/uddannelse, 2) fodring, 3) hygiejne, 4) ny type stalddesign og 5) nye former for medicinering samt vacciner, som ikke kan stå alene. Det var områder, som dyrlægerne fokuserede på, når det handlede om at nedsætte/forebygge brugen af antibiotika, og som bliver gennemgået i det følgende.

12. 2 Fokus på management/uddannelse

Ordentlig oplæring af medarbejderne beskrev nogle af dyrlægerne som afgørende, hvis man fremover skal behandle enkelt dyr frem for flokke af dyr. Overvågning af dyrene bliver kun effektiv, hvis medarbejderne ved, hvad de skal se efter. Uddannelse og oplæring bør både fokusere på "blikket for dyret", men også viden om foderskift og smittespredning.

I samme forbindelse nævnte de betydningen af god ledelse, som sikrede stabilitet i bedriften. Alle dyrlægerne var enige om, at det var af stor betydning at fokusere på medarbejderne og management, hvis man ville reducere forbruget af antibiotika. Mange medarbejderskift og manglende stabilitet i, hvem der overvåger grisene, blev beskrevet som en risikofaktor.

Jeg ville fokusere på medarbejderne. Management derude, som en af de andre også sagde lidt før, at de skal virkelig være hurtige til at tage fat i de grise, der fejler noget, hvis man skifter fra flokbehandling til enkeltdyrsbehandling fx. Så kræver det virkelig en god overvågning. (Dyrlæge 6)

To dyrlæger i en fokusgruppe diskuterede betydningen af samarbejde mellem medarbejderne ud fra et eksempel, hvor ejeren af bedriften ofte var fraværende, men samtidig ødelagde de aftaler, som medarbejderne havde indgået:

Dyrlæge 5: *Og hvis ikke det er den samme person, der passer i klimastald som i farestald, så skal de to mennesker i hvert fald arbejde utroligt tæt sammen. Og så skal de nogenlunde forhindre, at ejeren kommer ind hver tredje weekend og ødelægger det hele, fordi det er ham, der har tjansen.*

Dyrlæge 1: *Jeg vil bare sige, jeg er fuldstændig enig med dig i det der management ... det er jeg fuldstændig på linje med. For det er faktisk en af de allerstørste faktorer.*

Interviewer: *Hvad er det, medarbejderne mangler?*

Dyrlæge 5: *Det er ... jeg ved ikke, om man skal have "grønne fingre" for at arbejde. Man skal vide, hvad man har med at gøre. Det er jo ikke søm og skruer, vi har med at gøre. Det er grise. Det er levende dyr. Hvis ikke ejeren kan få sine medarbejdere til at forstå, at det ikke er søm og skruer, de har med at gøre, så burde han beskæftige sig med noget andet. Eller hvis det er, at han selv kan, så burde han frasige sig alle*

de bestyrelsesposter og alt mulig andet lort, han går og beskæftiger sig med og så at komme ud og passe de grise selv. Og så gå foran med et godt eksempel. (Dyrlæge 5)

En dyrlæge fremhævede betydningen af medarbejdernes uddannelse og viden, når det gjaldt om at forstå smittedynamik og at kunne omsætte denne viden til praksis. Ét er at have en plan, fx for hvordan man undgår at blande grise mellem ældre og yngre sektioner, noget andet er, hvordan man rent faktisk ender med at gøre det i praksis.

Medarbejderne skal forstå, hvordan de bryder smittedynamik i besætningen. Det kan virkelig være svært nogle gange. Jeg kan huske dengang, jeg skrev speciale for seks år siden, at medarbejderne kørte alt ind, alt ud på sektionsniveau. Og de kunne sige: "Det gør vi. Vi blander ikke nogen grise på ældre sektioner ned i yngre sektioner", og så da vi stod inde og udtog prøverne, så kunne vi frisk og frejdigt se, at de lige kom ind med nogle grise, der var yngre (...). Så der er virkelig noget der. Altså, de skal ligesom forstå konceptet bag de ting, der skal til for at bryde smitte. (Dyrlæge 4)

Flere dyrlæger mente, at de store kuld pattegrise gav særlige udfordringer i forhold til management og forebyggelse af brugen af antibiotika og derfor krævede særlig stor viden om risici for smittespredning:

Jeg synes, den største udfordring er at finde kompetente medarbejdere til at passe de der store kuld, for at det ikke skal ende i lappeløsninger, hvor vi skal bruge mere medicin for at hive dem nogenlunde levende igennem stalden. Og at vi skal lave alle de ammesøer – igen i forhold til smittespredning. Det er sådan set det der med at undgå, at de spreder smitte rundt i stalden, men er i stand til at bryde smittekæden undervejs, jeg synes, der er den største hæmsko. Så det kræver høj sundhedsstatus i besætningerne også generelt og ikke bare for dem, der er i SPF-systemet, men også for influenza og alle mulige andre sygdomme, ikke? (...). Det er den store udfordring ... rundt omkring, når de får alle de her kuld, og de skal lave så mange ammesøer. Eller får så mange grise og skal lave så mange ammesøer på relativt få kuld. (Dyrlæge 4)

Et gennemgående tema hos dyrlægerne i forbindelsen med betydningen af management var en efterlysning af, hvad man betegnede som en stabil produktion – at medarbejderne på bedriften var i stand til at gøre tingene på samme måde, også i perioder med ferier og helligdage, hvor de skal være i stand til at holde stabilitet og følge den plan, der er planlagt.

Det handler bare om at gøre det, man er enig om at gøre. Fordi det er ikke svært at passe grise. (Dyrlæge 1)

12.3 Fokus på fodringsstrategier

Foderskift omkring fravænning og fokus på, hvordan man laver de bedste overgange mellem fodertyper blev nævnt af flere dyrlæger som et forebyggende tiltag, der kan reducere sygdomme og dermed antibiotika. Nogle dyrlæger efterlyste mere viden om, hvilke problemer forskellige fodringstyper specifikt skaber ved fravænning og advarede mod, at foderpriser blev afgørende for de valg, man træffer.

En optimering med noget godt råprotein ... eller noget, som grisene kan tåle, så man tilpasser deres mave-tarmkanal i den periode der. Og her tror jeg måske, at nogle går lidt på kompromis engang imellem, netop på grund af pris. Og så igen, er der måske også nogle ting, vi ikke ved. Hvordan er det, vi fodrer de her grise omkring fravænning? Hvordan er deres mave-tarmflora på det tidspunkt der, hvor de kommer fra soens mælk, og så skal over til at æde selv. (Dyrlæge 6)

Altså, hvis vi skal reducere en stor mængde medicin, så skal vi i klimastalden og kigge på diarrébehandlinger. Og den løsning er sådan set lige til, men alt for dyr. Det er at lave noget bedre foder, simpelthen. Noget med højere fordøjelighed. Og så fravænne nogle større grise. Så kan du skære en kæmpestor del af medicinen væk. Så muligheden er der. Det er bare alt for dyrt. (Dyrlæge 1)

Management og fokus på viden blev også nævnt af dyrlæger i sammenhæng med fodringsstrategier og den viden, medarbejderne bør have i forbindelse med foderskift.

Altså generelt, management omkring foderskifte. Jeg oplever rigtig mange steder, at foder bliver skiftet for tidligt. Især fra fravænningsfoder over til blanding 2 i klimastalden. Og når først vi får styr på de der foderskifte, så betyder det altså en reduktion i forekomsten af diarré og behandlingsfrekvens mange steder. Og også pænere grise. Så så lang tid de er observante og fokuserede på foderskifte og bliver ordentlig vejledt der, og de får uddannet deres medarbejdere i det. (Dyrlæge 4)

Tildeling af foder til pattegrise allerede i farestalden blev nævnt som et muligt forebyggelsestiltag, der på længere sigt ville kunne reducere brugen af antibiotika, evt. i kombination med vaccinering:

De kan jo trænes til meget i farestalden. Hvis de får tiden til det. Altså, hvis man håndterer alle de der ting fra 8.-10. levedøgn eller sådan noget lignende og så frem til fravænning. Og så bliver dækket ind af de vacciner, som der nu er til rådighed på markedet. Men problemet er jo, at vacciner i dag er betydeligt dyrere end det antibiotika, vi kan købe til den pågældende landmand. Og derfor slår han sig lidt i tøjret. Men, og her tænker jeg fx på ødemsyge og lawsonia og så de der fravænnings-colidiarreer. For jeg er helt overbevist om, at hvis du kan træne pattegrise¹²) og give

¹² Med foder. Red.

dem en alder – eller en vægt på mellem syv og otte kilo ved fravænnings – så behøver vi sgu ikke at vaccinere dem mod coli. (Dyrlæge 5)

12.4 Fokus på hygiejne

Et par af dyrlægerne nævnte behovet for bedre hygiejne i staldene som et relevant forebyggelsestiltag og henviste til erfaringer fra besætninger, hvor man arbejdede med opdræt uden brug af antibiotika, og hvor en større indsats både med rengøring, støvleskift og reparation af staldene blev prioriteret højt:

Det handler om kvaliteten af den vask og den rengøring, der bliver gjort. Jeg kan stadigvæk godt møde nogle steder, hvor de måske kun skyller med varmt vand og ikke bruger sæbe og desinfektion fx, sådan konsekvent. Nu er der jo igen forskel på steder, men jeg helt sikker på, der kan godt optimeres noget derude. Også sådan, altså, rent internt, at man skifter støvler og vasker støvler mellem sektionerne og højner hygiejnen der. Det har de jo haft god effekt af i OUA-besætningerne¹³. (Dyrlæge 7)

Helt enig med hygiejne, den halter også mange steder og på de samme punkter, som er nævnt med vask, men også at få staldene repareret, således at det bliver muligt at vaske ordentligt. Få støbt ud i de huller, der bliver under truget, sådan at der kan udtørres ordentligt efter vask. (Dyrlæge 4)

12.5 Ny type staldesign

Et tema hos dyrlægerne var staldene og deres design, som spillede en rolle i en mulig forebyggelse af sygdomme i fremtiden. Hvilken størrelse sti er bedst til fravænnings og i slagtesvinestaldene, og hvordan kan man sikre, at produktivitet og staldanlæg passer bedre sammen?

Det er jo det med staldanlæggene, som er stationære og produktiviteten, der er steget. Og de to ting de passer ikke længere sammen. Og det der med lige at bygge en fløj på eller et eller andet, det ødelægger så den sektionering og den interne smittebeskyttelse, man er nødt til at opretholde i en besætning (...). Og ja, at man ikke kan adskille aldersgrupper. (Dyrlæge 1)

Vi har en besætning, hvor jeg indimellem får lov til at komme som afløser i, og de har virkelig et minimalt forbrug af medicin i deres klimastald. Det er ikke fordi, de er religiøse med, at de ikke vil bruge medicin på nogen måde. Men der kan være 12 grise i hver sti, og de der stier er så små, at hulerne kan løftes med sådan et håndsving ude fra gangen af hele vejen ned ad rækken. Og fordi stierne ikke er større, så kan de faktisk gå igennem fra gangen af, uden man behøver at gå inde i alle stierne. Og foderautomater kan justeres fra gangen af. Så der er, både fordi der er få grise i

¹³ OUA – opdræt uden antibiotika. Red.

én sti, og fordi man ikke hele tiden render ind og ud af stierne, virkelig minimal smittespredning. Mellem grisene, så det fungerer helt vildt godt, så jeg tror, vi skal kigge mere, også som en anden nævnte tidligere med generel staldindretning. (Dyrlæge 4)

12.6 Nye former for medicinering

En dyrlæge pegede på, at fremtidens medicinering kan komme til at se anderledes ud med et større fokus på syge enkeltindivider. Det kan få betydning for brugen af antibiotika, og hér håbede han på en større udvikling af viden.

Jeg ser nogle muligheder på den længere bane, altså fem-ti år ud i fremtiden, ikke også. Der er et koncept, man kalder "precision livestock medicine", og det handler om, at vi faktisk i endnu højere grad kan gå ind og nøjes med at behandle de dyr, som har behov for det. Men på et meget, meget tidligt tidspunkt. Altså, hvis vi tager diarré igen som model for det, så ved vi jo i dag, at flokmedicinering er fagligt korrekt, fordi at alle grisene har infektion og gennemlever infektion inden for et meget, meget snævert vindue. Så derfor skal de allesammen behandles. Men hvis vi vil være i stand til meget tidligt i den sygdomsepidemi, som er i sådan et hold, at gå ind og finde de måske fem-ti procent af individerne, som først bliver syge, og så faktisk behandle dem, så kunne vi godt forhindre, at resten bliver syge. (Dyrlæge 2)

12.7 Vacciner – som ikke kan stå alene

Vaccinationer nævnes af flere som en del af en nødvendig forebyggelsesstrategi, men samtidig kan vacciner ikke stå alene, og de kan ikke gå ind og erstatte antibiotika, sådan som nogle politikere har efterlyst eller forestillet sig.

Dyrlægerne efterlyste flere brugbare vacciner, men der blev også diskuteret en lang række dilemmaer omkring vacciner i fokusgrupperne.

***Dyrlæge 2:** Vi bruger de vacciner, der er relevante. Og det har vi egentlig gjort længe (...). Politikerne har sådan et ønske om, at man skulle bruge flere vacciner. Og svaret er jo sådan set bare, jamen, vi bruger rigtig, rigtig mange vacciner i forvejen! Og det er altså ikke det, der gør, at vi kan sænke antibiotikabehandlingen. Det er altså en eller anden vrangforestilling om, at der findes nogle vacciner, man bare kan gå ud og købe i morgen, og så fjerner det halvdelen af antibiotikabehandlingerne. Det er jo ikke tilfældet. Altså, det er jo helt misforstået, altså. Fuldstændig.*

***Dyrlæge 7:** Jeg er jo enig, fordi vi bruger jo rigtig mange vacciner derude, men der var måske nogle landmænd, der ville bruge lidt mere af de der vacciner, vi nu har tilgængelige? Hvis prisen også var lavere.*

Dyrlæge 4: Jeg er jo egentlig enig i, at det er misforstået, at man tror, man kan reducere arbejdsomængden med vacciner (...). Og så er det jo altså rigtig træls, at man ikke får pengene hjem i den investering, man laver, ikke? Den nye coli-vaccine synes jeg, vi har lidt bedre effekt med i de besætninger, vi har startet op. Men igen, der kan det jo også svinge ... ganske gevaldigt. Men det ville da være rart med flere vacciner, det ville være rart mednogle, vi ville kunne sikre en bedre effekt af. Fordi det er en god idé.

Vacciner blev på den ene side set som en god idé og et relevant værktøj i forebyggelsen, men på den anden side understregedes det af dyrlægerne, at vacciner ikke kunne stå alene. Vacciner som forebyggelse hænger sammen med en række andre tiltag, som dyrlægerne havde forskellige bud på.

Jamen, jeg synes, det er meget positivt, men jeg mener ikke, at det kan stå alene. Man kan ikke bare fortsætte med 200 kilometer i timen, vaccinere grisene og så gøre, ligesom vi plejer at gøre (...). Men jeg tror, det er et af de gode håndtag, vi har fået i forebyggelsen til at prøve at komme skridtet videre og kan fase zink ud. (Dyrlæge 3)

Dyrlæge 1: Du kan stadigvæk ikke vaccinere mod dårlig management.

Dyrlæge 5: Nej. Men det er også det, der er blevet sagt, ikke også. At ... at nu har vi ofret, hvad var det, der blev sagt dosisprisen var? Fire en halv, ikke. Og det virkede ikke. Der var stadigvæk grise, der havde diarré. Så skal vi til at behandle med antibiotika. Og så vil man jo få den der reaktion: Nej, dyrlæge, det dur fandeme ikke, det der. Lad os nu ... lad os nu fyre noget antibiotika i ...

Dyrlæge 1: Jamen, jeg synes, det faktisk er sådan lidt, ja det er måske også meget forsimplet, men jeg synes faktisk, at de dygtige svineproducenter de har mere gavn af deres vacciner end de dårlige.

Dyrlæge 5: Ja. Og hvorfor?

Dyrlæge 1: Jamen, det er jo et godt eksempel, at grisene skal samarbejde. Det er grisens immunforsvar, som skal aktiveres og udvikles til at beskytte grisen mod den sygdom, man vaccinerer imod.

Vacciner virker bedst på dyr (og mennesker), som er raske på vaccinationstidspunktet. Derudover får vaccinen også bedst effekt, når grisen ikke er stresset og generelt har det godt.

Dyrlæge 5: Der skal bygges op med noget management.

Dyrlæge 3: Det er jo sådan, at enhver vaccination kan gennembydes. Og derfor bliver man nødt til ... ja, man skal forestille sig en paraply, der skal beskytte grisen. Og

der er en hel masse af de der stivere ud i den her paraply. Og der er vaccinen ... det er én af de stivere. Så er der vask og rengøring, det er en anden. Desinfektion, det er en tredje. Så er der udtørring som en fjerde. Og tilstrækkelig opvarmning – det er en femte. Og ... stille og rolig fravænnning og flytten op i klimastalden, sådan at grisen ikke bliver stresset, det er en stiver mere. Altså ... og så al den der daglige, stille og rolige pasning, uden at grisene de bliver stressede, det er en stiver mere. Altså ... så der er så mange ting i den her paraply, og det skal spille sammen.

13.0 Forebyggelse ved udfasning af zink

Flere af dyrlægerne pegede på, at udfasning af zink var en rimelig beslutning på grund af risiko for krydsresistens og påvirkning af miljøet, og de mente også, at det reelt var muligt.

En dyrlæge, der bakkede op om udfasningen, anerkendte, at det ene argument handlede om risiko for krydsresistens, men mente, at påvirkningen af miljøet var den største trussel.

Jamen, jeg ser egentlig ikke noget problem i, at zink skal fases ud. Fordi jeg ved, at krydsresistens er ét argument, men som jeg har forstået det, så er det faktisk udledningen til miljøet, der i virkeligheden er det allerstørste problem. (...). Og så kan man sige, så er den jo bare ikke længere. Så skal det jo selvfølgelig fases ud, og det mener jeg også godt, vi kan. (Dyrlæge 2)

Tre temaer kom frem i analysen: 1) fokus på håndværket, 2) uddannelse af medarbejderne og 3) ændring af fodringsstrategier.

13.1 Fokus på håndværket

En mente, at processen kunne betyde, at man i højere grad fandt tilbage til tidligere tiders håndværk i forhold til at passe sine grise. Alene diskussionen om at producere uden medicinsk zink var med til at sætte meget i gang ude hos landmændene.

Vi skal tage hånd om de her grise. Og det, synes jeg faktisk, er positivt, at det er sådan her, at det er ikke et nyt pulver, vi skal have. Det er simpelthen håndværk, der skal til. Og det, synes jeg da gør det sjovt at arbejde med. Altså, med den her problematik, fordi den griber ind i så mange ting, som skal løses, og som er nogle hamrende banale ting et eller andet sted. (Dyrlæge 1)

13.2 Uddannelse af medarbejderne

Uddannelse af medarbejderne kom også frem i denne del af analysen på samme måde som i forbindelse med reduktion af antibiotika.

En dyrlæge havde erfaring for, at landmændene ikke reagerede ret meget på udfasningen af zink, men tilsyneladende var indstillede på, at det måtte gøres. Mange var allerede i gang med at køre mindre forsøg. Det blev fremhævet, at uddannelse af medarbejderne var afgørende, fordi den "nemme løsning" med at putte zink i grisene nu stopper.

Generelt så synes jeg ikke, at landmændene har reageret særlig stærkt på, at vi skal til at udfase zink. Det er mere sådan: Nå ja, det skal vi så også have gjort. Og mange af dem er rent faktisk allerede i det små begyndt at prøve (...). Og det, vi oplever, er, at i mange hold går det rigtig godt. Så er der så nogle hold, hvor det så lige pludselig falder igennem, og det kræver virkelig, de er der, landmænd eller dem, de har til at

gå og passe deres grise, at de er enormt hurtige til at sætte ind med de tiltag, der så skal stoppe det. Eller sætte diarrébehandlingen i gang. Så det kræver i hvert fald en høj grad af uddannelse af de der medarbejdere, fordi der netop ikke længere er den lette løsning med bare at putte zink i. Så det skal altså til at være skarpe folk, der passer klimastalde også. (Dyrlæge 4).

13.3 Ændring af fodringsstrategier

Fokus på foderblandinger blev, som hos landmændene, nævnt af flere som et element i forebyggelsen, når zink udfases, men som det fremgår i næste afsnit om barrierer, var det også et område, der vakte en vis bekymring, primært fordi det øger udgifterne.

Selvfølgelig har vi løsninger, der nogenlunde kan håndtere udfasning af zink, men vi har ikke noget, der kan erstatte det fuldstændig. Hvis vi laver foderblandingen lidt anderledes og bruger nogle lidt dyrere ingredienser, så kan vi godt i mange tilfælde undvære zinken, men det bliver bare dyrt. Og jeg tvivler på, at alle landmænd kan eller vil, måske, ofre de penge på det foder til de dyr. Det kan godt være min bekymring. (Dyrlæge 7)

14.0 Hvad kan hindre, at forbruget af antibiotika/zink sættes ned i den enkelte besætning?

Analysens er delt op i tre temaer, når det handler om, hvad dyrlægerne så som barrierer, for at forbruget af antibiotika og zink kan blive sat ned/udfaset: 1) risikoen ved de store kuld, herunder brugen af ammesøer, 2) risiko ved komplekse systemer og 3) manglende viden samt holdninger hos ejere/ansatte.

14.1 Risikoen ved de store kuld – herunder brugen af ammesøer

Flere dyrlæger talte om de problemer, som følger med, når søerne får meget store kuld. Det blev vurderet som en stor udfordring – også i forhold til reduktion af antibiotika – og i den forbindelse blev diskussionen om genetik berørt.

Selv om nogle dyrlæger ønskede sig stærkere grise ved fravænning, blev det også omtalt som vanskeligt at påvirke den udvikling, der er sket genetisk, hvor fokus i mange år har været på at få flest mulig grise ud af soen.

Jeg mener klart, det er antibiotikareducerende, hvis vi får 16 levendefødte grise, der vejer minimum 1,2 kilo. Allesammen. Det vil være kæmpestort, og hvis man så kigger væk fra Danavl-soen, som jo er den altdominerende, så kommer der nogle nye gener på markedet nu, hvor der er lidt uro. Og nogle af dem, der bryster sig af, at de kan lave flere ensartede grise, eller færre men ensartede grise. Om det passer, det har jeg simpelthen ikke nok erfaring til at se. Men jeg har set dem i Norge. Men det er altså under andre forhold, hvor de kan producere en 30 kilos gris på ni uger. Og der er selvfølgelig færre grise, men de er produceret tre uger hurtigere, end vi kan i Danmark. Så økonomien i det kunne jo jo sagtens være der. (Dyrlæge 1)

Interviewer: Kan I drøfte med landmændene, hvad det vil give af muligheder med færre grise per årssø?

Dyrlæge 3: Jamen, det er ikke et issue. Det kan vi ikke. Altså, avlen er sådan i dag, at den er styret i toppen af avlspyramiden, og der tænker man bare flere og flere og flere og flere grise, og det har man gjort de sidste 30 år. Og vi har sejret ad helvede til, fordi nu får de jo 18,5 levendefødt, og så er der som regel en til to dødfødte, så de får over 20 fostre. Det er fuldstændig sindssygt. Fuldstændig sindssygt.

Interviewer: Men her vil nogle sige, at det er et management-spørgsmål? At lære at passe de grise?

Dyrlæge 3: Jo, men der kommer vi jo ind på det, som lige blev sagt før, hvor han gerne ville have 16 pæne, jævne grise på 1,2 kilo. Når der er 18,5 grise, der er levende, så er de altså ikke 1,2 kilo. Fordi der er kun en vis mængde plads (...) til rådighed. Og når nu der er så mange grise, det vil sige, så bliver de bare mindre. Så er der

altså også de der immature, bette skravlede, der vejer mellem 700 og 800 gram, eller Ja, hvis vi er heldige. Som lige er til at slå ihjel.

En dyrlæge pegede på, at fokus på antallet af pattegrise var forkert i forhold til forebyggelse, fordi det burde handle om, hvor gode grise man får ud af farestalden i stedet.

Det drejer sig om, hvor mange kilo får du ud af farestalden. Ikke? Hvor gode grise får du ud der, og så er jeg sådan set ligeglad med, om de har otte, eller de har 12 pro-cents dødelighed i farestalden. Eller de har omkring to procent døde grise ved fødsel. Ikke? Det betyder knap så meget. Hvis bare resultatet på det tidspunkt, uanset fravænningsalderen, betyder, at det er nogle grise, der kan klare sig længere oppe i systemet. (Dyrlæge 5)

Andre pegede på, at det ikke var de store kuld i sig selv, som var problemet, men snarere de *aflødte problemer* af store kuld, som kunne være med til at hindre, at antibiotikaforbruget kunne sænkes. Aflødte problemer blev beskrevet som mange ammesøer og en presset fravænningsalder, som måske ikke overholdt loven.

***Dyrlæge 2:** Jeg tror også, det er sådan en aflødt effekt. Altså, jeg tror ikke, at det, at kuldet er stort i sig selv, giver et højere antibiotika-forbrug. Jeg tror mere, at det er den aflødte effekt af at sikre en tilstrækkelig høj omgangstid. Så mange kuld som muligt pr. år pr. årssø stadigvæk, for så skal man lave mange ammesøer, fordi der er store kuld, og så presser man fravænningsalderen lige pludselig. Og jeg har også godt hørt nogle producenter nu her for nylig tale om, hvor mange de mener, der faktisk bliver fravænnet ulovligt tidligt. Det er faktisk temmelig mange. Og de bidra-ger helt sikkert til antibiotikaforbruget.*

***Interviewer.** Ja, ulovlig tidlig fravænnning, det er jo ikke noget, der findes officielle tal på, går jeg ud fra?*

***Dyrlæge 2:** Nej, det er det ikke. Jeg har også kun hørt sådannogle, ja, hvor branchen er begyndt at regne lidt på det. Altså, jeg har hørt historier omnogle, der fravænner systematisk ved 16 dage fx. Altså, alle dem, der kommer fra ammesøerne ved 16 dage, de bliver systematisk fravænnet til sådan nogle containere eller babystalde der. Det dur jo ikke. (Dyrlæge 2)*

Ja, men små grise, som ikke er modne, altså, det er da klart, at der skal bruges mere medicin på dem. Jeg mener ikke, at store kuld nødvendigvis er lig med forhøjet an-tibiotikaforbrug. Men der skal jo fokus på, som andre også siger, længere diegiv-ningstid og at få de der store kuld godt i vej, så de bliver robuste. (Dyrlæge 7)

I sammenhæng med de store kuld pegede en anden dyrlæge på betydningen af medarbejdernes viden, herunder risikoen ved, at landbruget mangler arbejdskraft, som har de rigtige kompetencer. For mange kom-promisser, når det gælder om at redde de mange pattegrise, var en anden risiko, som blev nævnt.

Jeg har besætninger, der ligger på 20 levendefødte i snit om ugen, eller pr. so, og det gør de uge efter uge, og de har en dødelighed på ti procent i farestalden, og det er jo særdeles flot. Men de er også virkelig, virkelig skarpe til at passe farestald. Men jeg har altså også besætninger, hvor de bliver dybt frustrerede over bare at få 18 levendefødte. For de synes, de har svært ved at holde liv i dem (...). Så jeg synes jo, de er virkelig delt op. Der er de superdygtige landmænd, som får pæne grise igennem farestalden, men der er sørme også mange besætninger, hvor de simpelthen ikke er dygtige nok og ikke har medarbejdere, der er dygtige nok til at tage vare på de der store kuld (...). Så dyrevelfærdsmæssigt synes jeg nok langt hen ad vejen, at vi er ved at have sejret ad helvede til på avlsfronten med at få så mange grise født (...). Og jeg synes, den største udfordring er at finde kompetente medarbejdere (...).
(Dyrlæge 4)

Jeg er enig i, at vi har måske sejret lidt ad helvede til med de der store kuld. Og så i og med, at farestaldene er, som de er, og der ikke har været penge til at udvide dem, jamen, så er man nødt til at gå på kompromis for overhovedet at få grisene igennem systemet og få dem til at leve. Om der er en direkte sammenhæng imellem de store kuld og så antibiotikaforbrug og tetracyklinforbrug, ja, det er nok via nogle omveje i hvert fald, fordi man, som de andre også siger, fravænnere grisene for unge, og så er de mere disponerede for at få sygdomme. Og den vej rundt vil man bruge mere antibiotika, det er jeg sådan set fuldstændig enig i. Så jeg tror måske lidt, det er sådan den genetiske vej, man skal prøve at kigge på, hvis man vil prøve at komme det problem lidt til livs. (Dyrlæge 6)

En dyrlæge påpegede, at man burde tænke i reduktion af so-holdet, når man talte højere fravænningsalder og vægt og dermed reduktion af antibiotikaforbrug. I samme runde blev ammesøerne også nævnt igen som noget, der er med til at forhindre et godt smitemæssigt flow.

Nu nævnte vi det der med den højere fravænningsalder, højere fravænningsvægt. Det kunne måske gøres ved, at man skar besætningen ned fra 500 søer til 475. Eller til 400 søer. Eller bare en reduktion i soantal. Og så kommer man ud over det problem, som man har nævnt, det der med, at de der forbandede ammesøer De tager jo plads for nogle nye søer, som skulle have været ind i farestalden i sidste uge. Men nu ligger de der! Og heldigvis, de fleste af mine so-besætninger i hvert fald, de kan klare det der ved, at de har en speciel ... aflastningsfarestald, hvor ammesøer kommer ind. (Dyrlæge 5)

Og så de ammesøer. De ødelægger også farestalden (...). De er jo nødt til at flytte nogle grise, for at de ikke skal dø. For det er jo også et velfærdsparameter, der bliver målt på. Og så bliver der flyttet en masse grise rundt, og så der nogle, der sulter, og så laver vi nye grise, og vi beholder gamle søer i farestalden i lang tid. Så jo længere

tid en gris har ro ved den samme so, jo hurtigere vokser den. Det er ... ja, det er god latin at lade den gå der. (Dyrlæge 1)

Flere af dyrlægenes klienter var på interviewtidspunktet i gang med at afprøve indførelsen af mælkeanlæg i forbindelse med håndteringen af store kuld. Imidlertid mente nogle af dyrlægerne, at det i høj grad kunne indebære en risiko for nye problemer hos nogle producenter.

Altså, der er management i at holde sådan et mælkeanlæg rent. Tilstrækkelig rent, sådan at det ikke giver problemer i forhold til noget forkert bakterievækst inden i systemet, som så giver de små pattegrise diarré. Og slår nogen ihjel. (Dyrlæge 3)

14.2 Risiko ved komplekse systemer

Indretningen af de nuværende produktionssystemer var et tema i analysen af dyrlægenes svar set forhold til, hvordan nogle systemer er med til at hindre, at antibiotikaforbruget sættes ned.

Systemerne i mange stalde omtaltes som komplekse, og med til kompleksiteten hørte både den fysiske indretning (fx stistørrelser), en grænse for, hvor langt ned man kan komme i sygdomme, fordi staldene er som de er, de strategier man træffer om fravænning samt den risiko for smitte, som man som landmand skal have overblik over.

Systemernes indretning i forhold til grisenes biologi sætter en grænse for, hvor langt forbruget af antibiotika kan komme ned, mente en dyrlæge.

Så er der et område, hvor jeg synes, vi kommer til kort i virkeligheden. Og det er egentlig biologien. Der er jo i de nuværende produktionssystemer, vi har, en eller anden grænse for, hvor langt vi kan komme ned, fordi der er et eller andet niveau af sygdom. Og det er specielt tarmlidelser på grise i vækst, altså fra faringstidspunktet og så op til de der 40-50 kilo. Det er den periode, vi ved, der trækker rigtig meget antibiotikaforbrug. Og det er tarminfektioner, som gør det. Vi må bare erkende, at der er rigtig, rigtig meget, vi ikke ved, hvordan vi skal håndtere det, når det kommer til stykket (...). Nu har I andre også nævnt det der med fravænningsalder. Det har jo givetvis også en eller anden effekt. Altså, vi ved, at økogrise får også diarréer ved fravænning, selv om de er syv uger, ikke også. Dem, som fravænner ved ti uger, de får ikke diarré. Så spørgsmålet er, hvor det der snit det skal ligge henne? Men jo mere robuste de bliver, jo bedre går det (...). Jeg tror samlet set, at den måde, vi har grise på, altså med de stistørrelser vi har, den måde vi fravænner på, den måde vi fodrer dem på ... alle de her ting tilsammen gør, at der er et eller andet niveau af sygdom, vi har svært ved at komme ned under. Og dermed er der også et niveau af antibiotikabehandling, som har svært ved at komme længere ned simpelthen.

(Dyrlæge 2)

Samme dyrlæge mente, at der mangler viden på området, hvis man skal finde den rigtige måde at indrette produktionssystemerne på fremadrettet. Samtidig mangler der også økonomi til at gøre de tiltag, som man ved virker.

Vi mangler simpelthen viden på området, og det har vi jo også talt om før, at der er behov for mere forskning på området. Og branchen ved det jo også godt. De siger jo også, vi bliver nødt til at finde ud af, hvordan skal vores produktionssystemer se ud fremadrettet. Og det ved vi faktisk ikke. Men det kunne godt være noget med lidt ældre fravænningsalder. Kuldvis fravænnning, og at kullet bliver gående i den sti, de er født i fx. Det ved man jo sådan set godt, at det gør en stor forskel. Og så kommer alle de der elementer af økonomi ind over: Hvordan søren får vi penge til det, fordi der skal bruges kvadratmeter? Vi ved også, hvordan vi laver noget foder, der gør, at de faktisk ikke får så meget diarré. Men det koster spidsen af en jetjager. Så det er jo hele tiden en afvejning mellem økonomien og produktiviteten og sådan noget. Og det er der, jeg ser, der er en kæmpe udfordring, og der er stadigvæk et behov for vidensudvikling på de punkter. (Dyrlæge 2)

Risikoen for smittespredning i de komplekse systemer, hvor ammesøer indgår, blev taget op som et særligt managementproblem i forhold til reduktion af sygdomme og dermed vanskeligheder ved at sætte forbruget af antibiotika ned.

Problemet er, igen med smittespredning, alle de ammesøer. Det der med at undgå, at de får spredt smitte rundt i stalden, og om man er i stand til at bryde smittekæden undervejs, det synes jeg er den største hæmsko (...). Altså, der er virkelig noget management med at undgå fravænnede grise i farestalden, der er den store udfordring rundt omkring, når de får alle de her mange grise og skal lave så mange ammesøer på relativt få kuld. (Dyrlæge 4)

14.3 Manglende viden samt holdninger hos ejere og ansatte

Dyrlægerne diskuterede også, om holdninger og viden var med til at hindre, at antibiotikaforbruget kunne sættes ned. En dyrlæge mente, at der var problemer i forbruget, som skyldtes bestemte holdninger, både hos de praktiserende dyrlæger og hos producenterne.

Jeg tænker, at der er ligesom to måder eller to typer af antibiotikabrug, fordi der er jo stadigvæk nogle steder et overforbrug. Det tør jeg godt sige, at der er. Og det kan skyldes til dels en holdningsting, ikke? Det kan være en holdningsting hos den praktiserende dyrlæge. Og det kan være en holdningsting hos den pågældende svineproducent eller driftslederen. At hvis man bruger en krone i antibiotika, så får man

fem kroner mere i produktivitet, ikke. Det kræver jo så en eller anden holdningsbearbejdelse om, at ... det er nok ikke helt rigtigt, at jeg tænker sådan og sådan, ikke. Det var én indgangsvinkel til det. (Dyrlæge 2)

Samme dyrlæge pegede også på, at et overforbrug af antibiotika kan handle om uvidenhed:

Så er der nok også et overforbrug, som skyldes uvidenhed. Altså, ikke af ond vilje. Men man kan sige, dem, jeg lige har snakket om, det er jo koldt og kynisk kalkulerende, kan man sige, at vi bruger bare så meget antibiotika, som vi kan trække. Og så er der nogle andre, som gør det i uvidenhed. Nogle medarbejdere fx, som måske ikke er godt nok uddannet til at tage stilling til, hvornår skal vi egentlig bruge det. Hvornår er det korrekt at behandle en so? Hvad for nogle symptomer skal hun egentlig have? Hvornår skal vi egentlig sætte medicin på vandet for at behandle det der diarré og sådan noget? Det er jo det, vi arbejder med til hverdag hele tiden – at få rettet det ind, kan man sige. Det hænder jo, det er jo ikke af ond vilje, det er mere uvidenhed og uddannelse. Det er sådan et løbende træk. (dyrlæge 2)

15.0 Hindringer for udfasningen af zink

Nogle af dyrlægerne markerede en bekymring over udfasningen. De pegede blandt andet på, at en barriere for en succesfuld udfasning af medicinsk zink handlede om manglende viden om, hvad der kan erstatte zinken.

Desuden var der bekymring for, at udfasningen ville ske for brat. To temaer beskrives her: 1) risiko for øget forbrug af antibiotika samt 2) øget økonomisk risiko.

15.1 Risiko for øget forbrug af antibiotika

En dyrlæge frygtede, at udfasningen af zink vil føre til øget forbrug af antibiotika, og desuden blev grisenes vægt ved fravænnning inddraget som en del af bekymringen.

Det, vi måske skal fokusere meget på, er, at den udfasning af zink, som ligger på bordet, er baseret på den nuværende produktion med fire til fem ugers fravænnning med grise, der vejer helt ned til fem et halvt-seks kilo. Og hvad er det ensbetydende med? Det er ensbetydende med øget medicinforbrug omkring fravænnning. Det, man måske skulle ind og se på, er, hvordan kan vi påklistre et kilo eller to på de der fravænnede grise. Og kan vi sikre os, at det foder, de får, og de klimatiske betingelser, miljømæssige betingelser, de bliver udsat for, når de bliver fravænnede, er i orden? Skal vi ikke hellere arbejde med det og så lade forskerne finde ud af, hvad er det, der skal erstatte zink for stort set den samme pris, som medicinsk zink i dag koster (...). Jeg ved også, at der gøres en kæmpe indsats på forskningsområdet med hensyn til at kunne erstatte zinken. Men der er jo nogle andre ting, der skal med, ikke? Vi skal givetvis til at fravænne grisene lidt ældre, lidt større. Vi skal måske kigge lidt på belægningen, vi skal kigge på foderet. Og der kunne jeg da forstå, at man i støbeskeen på nuværende tidspunkt i Seges har noget med et nedsat protein og et nedsat calciumindhold i foderet. Hvad det så går hen og ender med, det ved jeg ikke. (Dyrlæge 5)

Jeg er jo bange for, at vi ikke kan holde os under den Gult kort-grænse, der er nu, fx med antibiotika. Altså, de får nogle udfordringer derude på flere punkter, landmændene. Det er det, min bekymring går på. Enten bliver de nødt til at bruge mere antibiotika, eller der dør nogle flere dyr derude. (Dyrlæge 7)

15.2 Øget økonomisk risiko

Desuden blev der peget på den økonomiske risiko, som landmændene løber, når medicinsk zink udfases. Uden en højere afregningspris, så man kan tilrettelægge en produktion uden brug af zink, kan det blive vanskeligt, mente nogle.

En dyrlæge pegede på, at der i det nuværende danske produktionssystem ikke er en tilstrækkelig god balance mellem antal søer, fravænningsalder og belægningsgraden i klimastalden. Forebyggelse i forhold til udfasning af zink handlede i hans optik i høj grad om at skabe denne balance, hvilket var vanskeligt, fordi den pris, landmændene får for grisene, er for lav.

Jeg siger, det skal nok lykkes, men det kommer til at koste for landmanden. Landmanden er nødt til at skulle have en højere afregningspris, for at han kan udfase zink, fordi han er nødt til at tilrette produktionen. Hans produktion er nødt til at ændre sig, så han får højere fravænningsvægt og -alder. (...) men det kræver bare for det første, at deres soantal, deres produktivitet, den er nødt til at være mere balance i en besætning i forhold til at kunne have grisene længere tid i farestalden og kunne holde dem i klimastalden med en lav belægningsgrad osv. Og lige nu er det ikke til stede (...). Jeg kører i nogle norske besætninger ind imellem, og der kører man jo uden zink og med meget lavt antibiotika og med en relativ god produktivitet. Og der kan man sagtens gøre det. Så jeg er slet ikke i tvivl om, at det kan lade sig gøre. Men det kræver bare, at landmændene får penge for deres grise. (Dyrlæge 1)

En anden dyrlæge, som også mente, at udfasningen af zink var relevant og godt kunne gennemføres, så det som en udfordring, at produktionen risikerede at flytte udenlands, hvis udfasningen blev for dyr for landmændene at gennemføre.

Grundlæggende har jeg egentlig ikke det store problem med, at zink skal udfases, for hvis der er den risiko ved krydsresistens, som de jo mener, og som er det, jeg forstår, de bygger det på, så er det sådan set okay, at vi skal udfase det. Og jeg tror egentlig også sagtens, det kan lade sig gøre fodringsmæssigt, og jeg er egentlig heller ikke bekymret for, at der vil dø flere grise. Men hvis vi skal holde os under Gult kort og stadigvæk reducere brugen af antibiotika, så kommer det til at have en omkostning i form af nedsat tilvækst. Og det er der nogen, der skal betale for i den sidste ende. Så min største bekymring det er egentlig at få økonomien hos de der landmænd til at hænge sammen den vej rundt, når vi skal udfase zinken (...). Jeg er også bekymret for, at hvis der bliver udfordringer her, så bliver der en mindre produktion i Danmark, og jeg har egentlig ikke lyst til, at produktionen skal flytte til udlandet. Både fordi vi gerne vil beholde arbejdspladserne, men egentlig også, fordi jeg tror, at vi i Danmark er langt bedre til at sikre en ordentlig grad af dyrevelfærd og antibiotikaforbrug. (Dyrlæge 4)

16.0 Faktorer, som både kan fremme og hindre, at brugen af antibiotika sættes ned

Dyrlægerne var alle inde på, at de som fag har en vigtig rolle, når det gælder fokus på mindre brug af antibiotika og den rådgivning, som følger her, samt i forbindelse med udfasningen af medicinsk zink. Samtidig så flere af dem et dilemma i, at det ikke altid var muligt at samarbejde/kommunikere med alle landmænd om dette. Nogle landmænds måde at være selvkørende på betød mere eller mindre, at man udelukkede involvering af dyrlægerne.

Analysen af dyrlægens rolle viser to temaer: 1) rådgivning er afgørende, men ikke altid muligt samt 2) klientpres foregår, om end sjældent, og kan være med til at hindre, at antibiotikaforbruget sættes ned.

16.1 Rådgivning fra dyrlægen er afgørende, men ikke altid mulig

Dyrlægerne beskrev deres rolle som rådgivere som stor, når det gjaldt om at motivere landmændene til at sænke forbruget af antibiotika og zink. I mange tilfælde var det en vigtig kommunikation med både ejere og ansatte, som fik forbruget af antibiotika og zink til at rykke. Samtidig var det også sådan, at nogle bedrifter var meget selvkørende, men stadig havde brug for sparring. Endelig oplevede dyrlægerne en lille andel producenter, som tilsyneladende ikke lagde stor vægt på deres rådgivning, og hvor de som dyrlæger følte, at de blev betragtet som en slags "receptblok".

Der er nogle steder, hvor du virkelig får lov til at rådgive, og de har spørgsmål, når vi kommer derud. Og så er der også nogle, der er virkelig dygtige og langt hen ad vejen meget selvkørende, men de vil rigtig gerne have sparring og have den der ping-pong. Og så er der også en, heldigvis, synes jeg, lille andel, hvor jeg mere føler mig som en receptblok, når vi er derude. Fordi de selv synes, at de har rigtig godt styr på mange ting (...). Men jeg synes godt nok, at vi har en stor rolle, især i de besætninger, som gerne vil modtage rådgivning og gerne vil have sparring, og der betyder det noget, at vi kommer derude. Og den sidste andel der, det er jo dem, hvor du heller ikke kan rådgive uanset hvad, fordi de vil jo ikke modtage. (Dyrlæge 4)

Som udgangspunkt så har vi jo en kæmpe stor rolle i det. Det er jo en stor del af vores job. Men samtidig er der jo rigtig stor forskel på, hvordan vi, altså, hvordan vi bliver mødt derude, og hvordan vi kommunikerer med landmændene. Så der er nogle, vi har et rigtig godt samarbejde med og kan kommunikere med og nemt kan rykke i den retning (...). Og så er der andre, som er rigtig svære at rykke. Men der er da ingen tvivl om, at vi dyrlæger har da en kæmpe rolle, altså, det er da en stor del af vores job, at vi jo selvfølgelig skal bruge så lidt antibiotika som muligt, men så meget, som det nu er nødvendigt derude. Også med zinken. (Dyrlæge 7)

Det seje træk med at skabe en strategi for besætningens drift, herunder brugen af antibiotika, var ikke prioriteret i alle typer af besætninger, nævnte en dyrlæge. Og netop her kunne det være svært at komme ind og rådgive, fordi det ikke bliver betragtet som vigtigt.

En dyrlæge påpegede, at det kunne være nødvendigt at bringe loven på banen, når en landmand ikke ville flytte sig eller lytte, men det var ikke en form for kommunikation, dyrlægen selv var ret begejstret for. Andre nævnte, at det afgørende var at få mulighed for at bringe dyrlægens erfaringer og viden i spil i et gensidigt samarbejde, også med de øvrige konsulenter, som landmanden bruger.

Dyrlæge 1: Det bedste forhold er der, hvor man har et stærkt samarbejde og en gensidig respekt. Altså, vi skal også have respekt for landmændenes kompetencer, men de skal også have respekt for vores (...). Vi har erfaringen, fordi vi ser mange besætninger (...), vi deltager i konferencer og får noget ny viden med hjem, som vi skal videreformidle til de landmænd, sådan at vi kan påvirke dem til at producere sunde grise og til måske ovenikøbet at få en bedre forretning også. Så jeg mener, nu helt tilbage til antibiotikaforbrug og zink, at dyrlægen spiller en primær rolle i forhold til at motivere landmændene til at få det sænket. Fordi vi har, det er os ... det SKAL være os, eller det er en stor del af ... det, vi laver, er at komme med løsninger på det. Det skal vi hjælpe dem med.

16.2 Klientpres foregår – om end sjældent

En deltager nævnte et indirekte klientpres på dyrlægen i forhold til at bruge antibiotika, nemlig den bagvedliggende tankegang, at antibiotika fungerer som væksthæmmer. Men samtidig mente andre dyrlæger, at den tankegang (antibiotika fungerer som væksthæmmer og derfor var en vigtig del af produktionen) var ved at dø ud.

Fra litteraturen ved vi (...), at hvis du behandler en sund og rask gris med antibiotikum, så vokser den cirka 30 gram mere om dagen. I den periode. Og det kan producenterne jo godt sidde med deres lommeregner og regne ud, at så kan det faktisk godt betale sig ... at behandle en rask gris med antibiotika. Så er der jo en tankegang, der siger: Jamen, så kan vi lige så godt lægge os op i nærheden af Gult kort, fordi det er det, vi får størst økonomisk gevinst ud af. Den filosofi eller tankegang slås vi jo så med nogle steder. Men det er klart, det har ingen faglig gang på jorden. Jeg synes også, det svinder i de besætninger, der sådan har det der med, at vi skal behandle dem ved et bestemt foderskifte. (Dyrlæge 1)

Jamen, jeg har ikke nogen af dem, de er sgu nok forsvundet over til nogle andre, tror jeg. Når man har den holdning om, at væksthæmmer, at bruge medicin som væksthæmmer, det er no-go. Det vil jeg ikke være med til. Jeg siger: Antibiotikum som væksthæmmer, det er ikke en mulighed i dagens Danmark. Altså, det var for 20 år

siden. Glem det! Det er kun, når vi skal behandle. Og de besætninger, der bruger det på den måde; jeg ved ikke, hvor mange der er tilbage af dem, men jeg er godt klar over, at der ernogle, der ligger deroppe og kalkulerer med, hvor meget kan vi bruge, fordi det kan betale sig. Men altså, det kan de bare ikke blive ved med. (Dyrlæge 3)

17.0 Incitamenters fordele og ulemper

17.1 Gult kort-ordningen – fordele og ulemper

Gult kort-ordningen som redskab blev beskrevet af dyrlægerne som et godt redskab, der kunne fungere som løftestang og lægge pres på både dyrlæger og landmænd, der lå for højt, og til generelt at monitorere forbruget.

Det blev nævnt, at der de senere år er kommet mindre luft til den nuværende Gult kort-grænse, og det har skærpet opmærksomheden på redskabet. På den ene side så dyrlægerne en række forskellige fordele i, at der fandtes en "overligger", fx som kommunikationsværktøj til landmanden. På den anden side var Gult kort-ordningen også et irritationsmoment, som flere dyrlæger var bekymrede over, blandt andet fordi de ikke brød sig ikke om topstyringen fra statens side.

Vi kan jo ikke komme uden om, at det Gule kort det virker, altså, om vi vil det eller ej. Det får os jo til at rette ind, både landmanden og dyrlæge (...). Så jo, det bliver jo brugt som et styringsredskab, fordi jeg skal ikke have påført mine kunder den ekstra udgift, det er at have Gult kort (...), men alligevel synes jeg måske, det er jo noget skidt, at det skal styres deroppe fra, altså, hvor meget vi skal bruge. Sådan helt overordnet. Men omvendt, så er det måske også meget godt, at der er den overligger, fordi der er netopnogle, både landmænd og dyrlæger, som jo gerne vil bruge måske til den gode side for at få god produktionsøkonomi. (Dyrlæge 7)

Det kan være et irritationsmoment (...). Jeg vil sige, de første par år jeg arbejdede i praksis, brugte jeg ikke ret meget tid på at tjekke Gult kort, fordi der var der sådan relativt god luft op til Gult kort-grænsen. Men de seneste fire år er den der mængde luft op til Gult kort-grænsen blevet betydeligt mindre, og jeg har da i hvert fald betragtninger, hvor man skal være særdeles opmærksom på, hvordan man ligger i forhold til Gult kort, fordi man netop ikke har lyst til at give dem et Gult kort. Og det er jo et styringsredskab, vi ved, der virker til at presse det ned ad. For der er nogle landmænd, hvor det vitterligt er nødvendigt at have det pres ovenfra for at få dem til at reducere og forstå alvoren i, hvorfor det er vigtigt, vi skal gøre det. Fordi de ikke vil have den ekstra udgift, der er forbundet med et Gult kort. Fordi der er nogle, hvor det ikke er nok at komme med faglige argumenter om resistens og sådan noget (...). Og det er ikke, fordi de er ligeglade med deres egne børn eller andre folks børn, og jeg skal komme efter dig. Jeg tror simpelthen bare ikke, at de kæder de to ting sammen. Altså, de har ikke det helt store verdensbillede med altid. Og de tror, det er noget, folk gør for at genere dem. Eller politikere gør for at genere dem specifikt. Men det er et styringsredskab til at reducere forbruget, og det virker jo. (Dyrlæge 4)

Samtidig med at dyrlægerne erkendte, at der var et overforbrug, hvor Gult kort-ordningen kunne have en virkning, var der også en modvilje til stede. Modviljen mod ordningen skyldtes dels, at den indebærer, at der hele tiden kan skrues på grænserne, og at man ikke kender den nedre grænse, og dels at det kan føles som en spændetrøje. Desuden er der også en frygt for, at man ikke får behandlet dyr, som er syge.

De skruer hele tiden. Vi ved ikke, hvornår man stopper, altså, det er det, der er problemet, at vi er ikke garanteret, hvornår vi har den minimumsgrænse. Og så er det, vi kan sidde her og bliver bekymret for, når vi så er på den, og vi ikke kan behandle de dyr, der reelt er syge (...). Ja, der er stadigvæk besætninger, der har et overforbrug. Men der er også nogle besætninger, der har nogle sygdomme, hvor vi snart begynder at ligge der, hvor det bliver et problem, hvis der kommer udbrud. Så lang tid tingene er i ro, kan vi håndtere det, men kommer der et udbrud af ... af AP i en besætning og så videre, så har vi en udfordring. (Dyrlæge 4)

Ja, der er jo besætninger, der ligger tæt på også. Netop fordi de har en dårlig sundhed af forskellige årsager, og nogle gange kan de jo ikke rigtig gøre noget ved det, fordi de måske ikke har mulighed for at lave deres staldanlæg om, eller de har ikke mulighed for at totalsanere, fordi økonomien ikke er til det, og bankerne ikke vil bevilge dem det og sådan noget. Der kan det være svært, ikke? (Dyrlæge 2)

Et negativt aspekt ved Gult kort-ordningen var, når det blev brugt til hurtige politiske sejre.

Jeg synes faktisk, det er et supergodt redskab, Gult kort-grænsen. Både som løfte-stang, men også for at monitorere, hvad hedder det, antibiotikaforbruget (...). Og så er det noget meget håndgribeligt at skrue ned for den grænse der, fordi så har vi gjort noget politisk (...). Det er meget synligt, at man har sænket den grænse der. Og derfor er det uhensigtsmæssigt, at politikerne bruger det som et redskab til at få politiske sejre. (Dyrlæge 1)

En dyrlæge nævnte også, at hver gang der kommer regler, er der folk, der begynder at fuske med muligheden for at vige udenom, og det gælder også Gult kort-ordningen, hvor der blandt andet kan fuskes med dyrenes aldersgrupper.

Så synes jeg også, man godt nævne, at det er jo også et meget godt eksempel på menneskelig adfærd, hvad der sker, når man begynder at lægge pres på, ikke, fordi jeg tror også godt, det er almen viden, selv om jeg ikke kender omfanget, at der bliver også fusket med aldersgrupper og sådan noget, ikke? Altså, at så skriver man medicin ud til én aldersgruppe, og det bliver brugt i en anden aldersgruppe. Og omfanget af det kender jeg ikke. Men det forekommer, det er der nok ingen tvivl om. Så, når man laver sådan nogle systemer, så vil der også altid være nogle, der fusker med det. Sådan er det jo. (Dyrlæge 2)

Nogle dyrlæger nævnte, at når producenterne hele tiden blev udsat for stramninger som ved Gult kort, burde der også være en belønning. Så man ikke kun brugte pisk, men også gulerod i forbindelse med incitament.

Vi kan sagtens imødegå, at der er stramninger og stramninger og stramninger. Men vi vil måske også gerne have bonus på et eller andet tidspunkt. Altså, en belønning. Ja, det skal selvfølgelig være reduceret resistens, men det er måske rigtig nok, at det med resistens er ikke altid så tydeligt over for dem, der bruger antibiotika (...). Der er lidt på tale, at hvis det er, at man ligger rigtig fint med antibiotikaforbrug, at der så er mindre risiko for, at man får et besøg fra Fødevarestyrelsen. (Dyrlæge 6)

Jeg kunne også godt tænke mig, at man lavede noget gulerod i det. Specielt med differentierede Gule kort. Den oprindelige idé var jo, at man kunne lade nogle midler være grønne og dermed måske, at de talte mindre i regnskabet end andre. Altså, nu er det jo kun blevet sådan, at dem, vi ikke skal bruge af, de tæller jo mere. Man kunne måske forestille sig, at simpel penicillin fx, eller tiamulin, som er to midler, som vi gerne vil bruge, at de måske vægtede mindre end én. Og på den måde adfærdsregulerede man i den retning. Det kunne jeg godt tænke mig. Det har jeg tænkt mig personligt, at vi skal arbejde for. Det var vel hele hovedideen bag differentieret Gult kort oprindeligt, og der var jo også nogle midler, der vægtede 0,95, da de lavede det. Og det blev så fjernet. (Dyrlæge 2)

Gult kort-ordningen blev også nævnt som et incitament, som kunne bruges direkte i kommunikationen med landmændene.

Gult kort-grænsen kommer så ind og sætter et loft, og så har jeg jo lidt nemmere ved at sige til landmanden: Nu kan du se, nu er der kommet det her loft. Nu bliver du nødt til at høre efter, hvad jeg siger! Så det er en vægtstang til ... at ... ja, motivere manden. Ikke fordi jeg elsker det Gule kort, men den har nok hjulpet mig i nogle besætninger. (Dyrlæge 3)

17.2 Øget fokus på diagnoser

Dyrlægerne diskuterede også det incitament, som handler om fokus på de rette diagnoser i forhold til brugen af antibiotika. Loven har siden 2014 krævet, at man indsender prøver til diagnostisk undersøgelse mindst en gang årligt, hvis man vil sikre, at der kun udskrives medicin til infektiøse problemer.

Incitamentet blev beskrevet både positivt og negativt. Nogle dyrlæger mente, at det var anvendeligt til at skabe viden om, hvilken behandling der er bedst, men andre nævnte, at det også kunne bruges som en alibi-diagnose for fortsat at kunne flokbehandle. Det var ikke noget oplagt værktøj i forhold til kommunikation med landmændene om forbruget af antibiotika, og der blev sat spørgsmålstejn ved, om det rent faktisk ville sænke forbruget.

Dyrlæge 4: Jeg synes langt hen ad vejen, det faktisk er et fint værktøj. Jeg synes, dengang der kom et krav om laboratoriediagnostik på flokdiagnoser eller på luftvejs- og tarmlidelser, det var jo sådan stort set samtidig med (...). Jeg tænker, det er jo, i mange besætninger i hvert fald, et godt værktøj til, hvad det er, vi behandler på (...). Så i mange besætninger bliver vi klogere. Men der er også nogle besætninger, hvor jeg tænker, at når nu man har slagtesvin det samme sted fra og fire forskellige CHR-numre, så er det en lille smule overkill at skulle tage en sokkeprøve¹⁴ på alle besætningerne, når det nok er de samme sygdomme, der florerer (...). Og det kan vi jo så også se, når vi tager sokkeprøven. Det er sjældent, at det er et forskelligt billede på forskellige ejendomme.

Interviewer: Så det kan ende med at være så bureaukratisk besværligt eller ...

Dyrlæge 4: Ja, på nogle områder er det bureaukratisk, og på andre områder der bliver vi jo klogere, ikke.

Dyrlæge 3: Man kan jo enten betragte de der sokkeprøver som noget, fanden har skabt. Eller også prøve at få det bedste ud af det, når nu vi skal tage dem. Og det er nok min holdning til det. Når nu vi skal tage dem, så lad os da prøve at tage dem der, hvor det er optimalt at tage dem (...). Men det er også en holdning over for landmanden. Han betaler trods alt 900 kroner eller 800 kroner for den her sokkeprøve, så vi skal jo heller ikke latterliggøre det over for ham, for vi kan jo reelt bruge det til noget fornuftigt, hvis vi tager den fornuftigt. Men det er bare træls, at skal have det trukket ned over hovedet, at vi skal have de her sokkeprøver udtaget

Interviewer: Den har ikke samme funktion som motivationsredskab over for landmanden som fx Gult kort?

Dyrlæge 3: Nej, men det er fordi, at den kan være så forskellig fra hold til hold, ikke også. Det har vi jo set vist i et projekt og ... altså, at der er så forskellige indhold af bakterier i de sokkeprøver.

Samtidig blev det påpeget af en dyrlæge, at brugen af sokkeprøver også kan beskrives som "alibidiagnostik" i nogle tilfælde, og en anden dyrlæge pegede på, at der også her kunne fuskkes.

Noget af det, der bliver lavet, er alibidiagnostik (...). Der er ingen tvivl om, at nogle dyrlæger tager prøverne, fordi at de skal have et alibi for, at de kan skrive medicinen ud, og det vil sige, at de tager bare prøverne der, hvor der er størst sandsynlighed for at finde nogle infektioner. Og så er der andre dyrlæger, som tager prøverne, der hvor det er relevant (...). Det er da forhåbentligt hovedparten, der gør det på den måde.

¹⁴ Metode til at indsamle prøver fra fæces i stierne, se fx DTU Veterinærinsitutet: vejledning til sokkeprøver

Men der er også nogle, der kører det på den måde, at de bare går efter at påvise noget. (Dyrlæge 2)

Dyrlægerne i den ene fokusgruppe diskuterede i forbindelse med brug af sokkeprøver, om indførelsen reelt betød, at antibiotikaforbruget blev reduceret.

Dyrlæge 7: Jeg synes egentlig som udgangspunkt, at det er godt at få lavet noget diagnostik for at finde ud af, hvad det er, vi behandler. Men jeg tror måske lidt, at spørgsmålet ude i praksis kunne være: Hvad nu hvis man nu får et negativt laboratorieresvar? Lader man så være med at behandle? (...). Altså, bidrager den her diagnostik egentlig til et reduceret antibiotikaforbrug, det er mit spørgsmål. Jeg synes på mange måder, det er fint, at vi bliver klogere på, hvad der sker derude, men om det bidrager til, at vi bruger mindre, det ved jeg ikke.

Dyrlæge 4: Det er meget, meget få besætninger i den praksis, jeg arbejder i, hvor vi gentagne gange har taget negative sokkeprøver. Og der, hvor vi gentagne gange har taget de her negative sokkeprøver – jeg tror, der er et par stykker, hvor de så har undladt flokbehandling – er det gået fint. Men i det store billede: Nej, så bidrager det ikke til det. Det hører i hvert fald til sjældenhederne, at det bidrager til at reducere antibiotikaforbruget. Det bidrager netop til, at vi kan målrette vores behandling lidt bedre, vælge det rigtige præparat. (Dyrlæge 4)

I den samme diskussion blev det nævnt, at der er et større perspektiv i fremtidens måder at lave diagnostik på, hvor teknologien gør, at man kan få svaret i stien med det samme.

Udfordringen består i, som andre også har nævnt, at når du tager en prøve i denne her uge, så viser den, at der ikke er nogen infektion fx. Så kan du tage en i næste uge af samme aldersgruppe, som har diarré på samme tidspunkt, og så viser det sig lige pludselig, de har en infektion. Og den variation er videnskabeligt dokumenteret, og det gør, at du kan ikke tage en prøve og så sige: "Den her besætning kan vi bare lade være med at behandle". Det vil simpelthen kræve, at man laver test for hver eneste hold. Og det kommer vi til at gøre i fremtiden, men det kræver noget teknologi, hvor vi kan lave de der pen side-tests. Hvor man kan stå ude i stalden, tage en klat gødning og så få et grønt eller et rødt svar. Vi har den videnskabelige viden, der ligger bagved, men vi mangler teknologien til at have det ude i stalden sådan set. (Dyrlæge 2)

En dyrlæge mindede om, at prøverne bliver lavet for at reducere flokmedicinering – det er målet. Spørgsmålet er, hvad der er den mest effektive metode?

Prøven er lavet for, er jo for at reducere brugen af flokmedicinering. Det må vi ligesom, altså, så kan man sige: Jamen, det er der, vi skal hen, ikke. Og så bliver den

årlige sokkeprøve et redskab for, at man skal dokumentere. Den har også et snert af det der politikredskab, som jeg ikke bryder mig om. Men vi skal af med det flokmedicinering, der ikke er nødvendigt. Det anerkender jeg, men jeg tror bare ikke, det er den rigtige metode. Der synes jeg, vi skal vente på teknologien, til at man får lavet en snaptest, så man kan stå på staldgangen, når man er i tvivl, og tage en test. Og så behandler man, hvis man kan se, det giver noget værdi, og det giver noget faglighed. For vi er nødt til at have det fra batch til batch. (Dyrlæge 1)

18.0 Dyrslægerne holdninger til samfundsdebatten om antibiotika og zink

Samtlige dyrlæger var enige om, at forbruget af antibiotika havde en sammenhæng til resistensudviklingen, og derfor fandt de debatten om forbruget relevant og uundgåelig. Nogle fremhævede, at der stadig foregår et unødigt forbrug i Danmark, og flere mente, at forbruget godt kan sættes mere ned.

Samtidig var dyrlægerne af den opfattelse, at det danske forbrug allerede er meget lavt sammenlignet med udlandet, og at debatten om resistens ofte har en politisk karakter, som bærer præg af manglende faglig indsigt.

Imidlertid burde en sammenligning i forhold til udlandet ikke betyde, at man undlader at debattere det danske forbrug, mente en af deltagerne.

Jeg har set det meget som værende en politisk ting, at der har været så meget fokus på emnet i Danmark. Også fordi vi har et meget lavt forbrug i forhold til nogle af de lande, vi sammenligner os med (...). I det hele taget har vi et meget lavt forbrug, så nogle gange kan man jo godt falde i den der med, at man synes, at det også lidt er noget pjat, at vi skal have så meget fokus på det her i Danmark, når nu det er så slemt i andre lande. Men omvendt synes jeg egentlig også, det går lidt i den anden retning, at vi kommer ikke uden om, at det antibiotika, vi bruger til dyr, bidrager på én eller anden måde til den samlede resistensudvikling i verden. Og det gør det, vi bruger i Danmark, også (...). Der er også noget, som bliver brugt unødigt herhjemme stadigvæk, så på den måde er det jo også relevant at tale om det. (Dyrlæge 2)

Flere af dyrlægerne var stærkt kritiske over for den debat, der foregår offentligt om forbruget af antibiotika til svin og ikke mindst over for de politiske initiativer, som de mente ikke baserede sig tilstrækkeligt på faglig indsigt.

Personligt har jeg det sådan, at svineproduktion bør egentlig kunne laves, i gåseøjne, så "ren" som mulig. Altså, uden brug af medicinsk zink og et så lavt forbrug af antibiotika som muligt. Men jeg synes, når der bliver lavet regulativer osv., så skal der være et tungere fagligt grundlag mere end politisk agenda i forhold til regulering af antibiotikaforbrug og medicinsk zink.

Interviewer: Fordi du synes, at den politiske agenda fylder meget?

Dyrlæge: Jeg synes, det er for følelsesladet og for populistisk på en måde. (Dyrlæge 1)

Jeg synes, vores største problem i dag det er ikke antibiotikaforbruget. Det er derimod den ikkefaglige indsigt, som der er fra politisk side (...). Og det bekymrer mig meget. Fordi vi mangler et link imellem den politiske opfattelse af dansk svineproduktion og så det faglige grundlag (...). Altså, det er for populistisk, og der bliver udført ALT for

mange ... i vores sprog ville man nok kalde dem overspringshandlinger, men ellers så vil man jo nok i politiske termer kalde det symbolpolitik. (Dyrlæge 5)

Samme dyrlæge pegede på, at der er stor forskel på dyrlægerne rundt om i landet, og det har også indflydelse på forbruget af antibiotika.

Og også i vores system findes der jo brodne kar, som ikke rigtig kan finde ud af, hvordan og hvorledes tingene de skal køres. (Dyrlæge 5)

En af deltagerne fremhævede, at en fordel ved den offentlige debat om antibiotikaforbruget var, at den betød, at emnet i højere grad kunne drøftes med landmændene og dermed hjælpe dyrlægen til at sætte fokus på det.

Umiddelbart tænker jeg, det er rigtig godt, at der er fokus på det, fordi det gør også, nogle gange, at vores opgave ude ved landmanden med at fokusere på at reducere brugen, bliver meget lettere. Fordi de ved, der er et politisk pres. Der er nogle landmænd, der bare rent intuitivt, i hvert fald efter min opfattelse, gerne vil være med til at reducere det, og som synes, der ikke er nogen grund til at bruge mere end højst nødvendigt. Men der er altså også nogle, hvor det kan være svært at komme ud over den der med, at vi behandler hellere for en sikkerheds skyld, end at behandle for lidt. Så jeg synes, i positiv forstand er det godt, at der er fokus på det, for det kan nogle gange lette vores arbejde. Det er min opfattelse af det. (Dyrlæge 4)

Den samme dyrlæge oplevede det samtidigt som belastende, at faget på grund af antibiotikaforbruget ofte blev hængt ud i pressen.

Det er irriterende, for jeg synes, vi gør et godt stykke arbejde langt hen ad vejen. Så den er jo sådan lidt tovægtet, ikke, altså, fordi jeg kan sagtens bruge debatten i det daglige arbejde til at flytte noget med, men jeg kan også synes, det er frustrerende, at vi kæmper en brav kamp og så stadigvæk bliver hængt ud i negativ forstand. (Dyrlæge 4).

Flere af dyrlægerne nævnte også en bekymring for, hvor langt man kan blive ved med at reducere forbruget af antibiotika, hvis man ønsker en svineproduktion. Syge dyr skal behandles, og det konstante pres på at sænke forbruget rejser nogle dilemmaer.

Vi er gode i Danmark til at reducere vores forbrug, og vi har et lavt antibiotikaforbrug, men vi kan godt blive bedre, og jeg synes, vi er så gode, at vi på nogle måder, hvis vi bliver endnu bedre, er et foregangsland for andre lande. En ting, som jeg egentlig vil pointere, er, at selvfølgelig skal vi reducere forbruget eller arbejde på det, men det, vi også skal holde lidt in mente, er, at hvis der er syge dyr ude i besætningerne, så skal de stadigvæk have lov til at blive behandlet. Og der er måske et dilemma

(...). Hvor går grænsen, og hvor langt kan vi egentlig gå ned? Eller er vi ved at nå den grænse, hvor vi er så lavt, som vi kan komme? (Dyrlæge 6)

Grænserne for antibiotikaforbruget bliver bare presset ned og presset ned, og man fornemmer, at vi skal ned på nul, førend at de er helt tilfredse. Og det kan jeg jo ikke se kan lade sig gøre, hvis man har ønsker om at producere nogle svin her i landet. Men selvfølgelig skal vi bruge så lidt som overhovedet muligt. (Dyrlæge 3)

En dyrlæge peger også på, at den dårlige økonomi i landbruget gør den konstante kritiske debat om antibiotikaforbruget unfair over for landmændene.

Når vi sammenligner os med de lande, der har en svineproduktion, der ligner vores, så har vi et væsentligt lavere medicinforbrug. Men det ved jeg godt, at det kan vi jo ikke bruge til noget (...). Det er jo ikke en god historie, og det er jo derfor, der ikke er fokus på det. Men det er det, der kan tænde mig af og kan gøre livet surt for mig, at vi kan arbejde nok så meget for at nedbringe medicinforbruget og bruge det så politisk korrekt som mulig og alt det der. Og så alligevel, så bliver landmændene hævlet og svinet til, fordi de kan ikke finde ud af at passe deres grise, og de bruger for meget antibiotika, og dyrlægerne, de udskriver for meget antibiotika. Og det er irriterende at høre på. (...). Og så oven i, at hele markedet er så totalt i bund lige nu, hvor man føler, man er bundet lidt på hænder og fødder, fordi man ikke rigtig kan gøre noget, fordi der ingen penge er at gøre med, ikke også, så er man endnu mere frustreret. (Dyrlæge 3)

En anden dyrlæger pegede på, at man også var nødt til at tage højde for, at landmænd har forskellige holdninger, mentalitet og erfaringer og derfor reagerer forskelligt på budskaber om at reducere antibiotika, også afhængig af den økonomiske situation.

Jeg tror også, det afhænger lidt af landmandens mentalitet (...). De skal reducere antibiotika, og deres økonomi er rigtig, rigtig dårlig. Høsten har været ringe i år. Og så skal de også til at reducere zink. Det er også sådan lidt, hvor meget de føler sig bombarderet. Så jeg kan også godt forstå, at der er nogle af dem, der synes, det er sådan lidt: Hvor skal vi starte, og hvor skal vi slutte. Pt. er vi ved at lave lidt forskning ude i nogle af de besætninger, der arbejder med opdræt uden antibiotika. Og det er som om, de ser tingene på en lidt anden måde. Nu prøver de at lade være med at bruge antibiotika, og så spurgte vi dem også: Hvad synes I egentlig, når I skal lade være med at bruge zink? Og der var de sådan lidt, mange af dem: "Jamen, det tager vi med! Altså, det skal vi nok finde ud af". Så jeg tror også, det er lidt, hvilke landmænd man egentlig snakker med også. (Dyrlæge 6)

MRSA-debatten blev inddraget af enkelte dyrlæger i forbindelse med debatten i en fokusgruppe om resistensproblematikken og den politiske debat. To af dyrlægerne var kritiske i forhold til, at man politisk brugte Gult kort-ordningens grænser til at få sejre, og i samme runde mente dyrlægerne også, at MRSA i svineproduktionen blev brugt som skræmmemiddel.

Dyrlæge 1: Det er uhensigtsmæssigt, at politikerne bruger Gult kort som et redskab til at få politiske sejre. Dyrlæge 3: Det er nemlig fuldstændig korrekt, at det er her, kæden hopper af, (...). Altså, vi kan bruge det som et godt redskab. Fagligt. Men ude i offentligheden og hos politikerne der passer det ikke ind. Dyrlæge 5: Nu kan du jo bare se hele diskussionen, når vi nu har (...) ham der Kolmos, derovre i Odense, ikke. Han ødelægger jo fuldstændig det hele totalt, når han kæder resistensproblematikken sammen med MRSA ... og antibiotikaforbrug. Det er jo, altså, så det skriger til himlen (...). At han kan sidde og sige sådan noget. Det er jo sukkermad for de politikere, som gerne vil have lukket husdyrproduktionen ned (...). Og hver gang man søger at få et fagligt indhold i det her – jamen, du har aldrig set en dyrlæge i de diskussioner der. Aldrig! Vi er inhabile, fordi vi tjener penge på landbruget jo (...). Og prøv at forestille jer, at når så Fødevarestyrelsen kommer ud på en rideskole, og de finder én hest med MRSA. Den rideskole, den eksisterer ikke i morgen. Fordi alle andre med den viden, som folk de har, de vil da sige: Nej, jamen – vores hest, den skal i hvert fald ikke være her. Det er fuldstændig gakket. Dyrlæge 1: Jeg bliver faktisk provokeret af det, og jeg prøver at holde min mund ind imellem, men jeg kan simpelthen ikke, når jeg så kommer på sygehuse og ser, hvor inkonsekvent deres håndtering af det så endelig er. Når det kommer dertil, jamen, så er det fuldstændig ligegyldigt. Altså, der er ingen konsekvenser på sygehusene, der er, som om man har blæst en diskussion op, som er, for mig at se, langt hen ad vejen varm luft. Jeg anerkender, at der er MRSA, men det er svineproducenter, der bliver isoleret på sygehuse. Hvis du kommer fra Spanien, som er resistensens højborg, eller Italien, når du kommer ind på sygehuset, har du stensikkert MRSA-bakterier med dig.

18.1 Mangler samarbejde med Fødevarestyrelsen

Nogle af dyrlægerne efterlyste også en højere grad af samarbejde med Fødevarestyrelsen, hvor styrelsen inddrog den faglighed, som praktiserende dyrlæger arbejder med. Konkret blev der efterlyst bedre muligheder for medicinsk sanering, som det er vanskeligt at få mulighed for, og hvor dyrlægerne efterlyste mulighed for at få en saneringsplan forhåndsgodkendt af Fødevarestyrelsen, så man ikke risikerede Gult kort på grund af et højt forbrug i en enkelt periode.

Dyrlæge 1: Vi har jo nogle besætninger, vi gerne vil medicinsk sanere fx. Det kan være utrolig vanskeligt at få tilladelse til det. Og der kunne jeg godt tænke mig, at Fødevarestyrelsen gik med og godkendte en saneringsplan med medicin osv., så vi

kunne få nogle besætnings sygdomme ud, og så vi på den lange bane kom længere ned i medicinforbrug.

Interviewer: *Der mangler du fagligheden inde i Fødevarestyrelsen, som du snakker om, at der mangler?*

Dyrlæge 1: *Ja. Fordi det ville jo være noget, der kunne reducere medicinforbruget, at vi faktisk på landsplan kunne få lavet nogle medicinske saneringer. Men så kommer vi jo i Gult kort.*

18.2. Udfasning af medicinsk zink er muligt, men rummer en risiko

Når det gjaldt zink og forbud mod at bruge medicinsk zink fra 2022, mente nogle dyrlæger, at det godt kan lykkes at undvære zink, men samtidig blev det nævnt, at det indebærer en økonomisk risiko, fordi det kræver bedre og dyrere foder. Desuden kan det kræve en ændring af de systemer, som man producerer grise under. Derfor kobledes nogle dyrlæger en vellykket udfasning sammen med, hvorvidt landmændene er i stand til at ændre på deres systemer, og om de bliver betalt tilstrækkeligt for grisene.

Indtil for et par år siden der tænkte vi: Det går aldrig det her. Og da vi så fik vaccinen mod Coliprotec F4/F18, så tænkte jeg: Det kan godt være, det går alligevel så. Men altså, jeg tror da ikke, det bliver nemt. Det kræver også noget bedre foder, eller noget foder, som er nemmere fordøjeligt. Det kommer til at blive dyrere foder, så det kommer til på bundlinjen at koste landmanden. Men jeg mener da, det er da korrekt, at rent miljømæssigt er det et problem, at vi bruger så meget zink. Vi bliver nødt til at gøre noget så (...). Om vi skal have det ud, eller vi skulle have det reduceret, det kan man diskutere. (Dyrlæge 3)

En dyrlæge, der havde været med i tiden før, man begyndte at bruge medicinsk zink, mente, at brugen af zink var blevet en sovepude, som man nu måtte af med og finde tilbage til de dyder, man kendte til, før zink blev en mulighed. Den nødvendige viden til at producere grise uden zink fandtes allerede, mente han.

Da jeg startede som dyrlæge, var det jo ikke tilladt at bruge zink. Der var der nogen, der brugte zink uden om alligevel, men det var faktisk ikke så udbredt på det tidspunkt. Og tiden var en anden. Der var ikke noget, der hed Gult kort. Der var et andet fokus, men det var nu ikke, fordi vi sådan oversvømmede det hele i antibiotika alligevel – på det tidspunkt. Men vi gjorde bare nogle andre ting, og der var faktisk mange af de der lidt ældre dyder, som var rigtig virksomme. Viden omkring fodring og restriktiv fodring og sådan nogle ting. Og at vi har kunnet bruge zinkoxid, har været sådan lidt en sovepude – nu sætter jeg det lidt på spidsen (...). Altså, i virkeligheden så er det ikke sikkert, det bliver så kritisk at stoppe med zink. Det er det, jeg vil frem til. Men der er heller ingen tvivl om, at vi kommer til at hente nogle af de der

gode, gamle dyder tilbage. Der ligger bunker af forskningsresultater fra dengang, man udfasede de antibiotiske vækstfremmer (...). (Dyrlæge 5)

19.0 Diskussion

Sammenlignet med resultaterne fra Nielsens' spørgeskemaundersøgelsen (2015) er der to temaer, som går igen i denne undersøgelse angående reduktion af antibiotikaanvendelsen. Det ene er opbakning til intentionerne i Gult kort-ordningen. Det andet er fokus på hygiejne.

Hos både landmænd og dyrlæger kommer disse to temaer frem som temaer i den kvalitative analyse med en vis grad af entydighed. I nærværende undersøgelse fremhæver landmænd og dyrlæger desuden, at det er problematisk, når Gult kort-ordningen i højere grad ender som en politisk markering frem for et fagligt begrundet tiltag, fordi de mener, at de faglige aspekter dermed reduceres. Både landmænd og dyrlæger var desuden enige om betydningen af hygiejne som et element, der kan reducere brugen af antibiotika.

Ifølge resultaterne af 2015-undersøgelsen var der "stor opbakning til fortsat reduktion af antibiotikaforbruget i den enkelte besætning". Dette var ikke helt så entydigt i denne undersøgelse. Alle dyrlægerne mente, at en fortsat reduktion er mulig, dog med en række forbehold, men hos landmændene var der en større tøven i forhold til, hvordan forbruget kan udvikle sig. Det kan skyldes, at nogle af landmændene i denne undersøgelse ikke "køber" argumenterne om, at resistens skabt af forbruget af antibiotika til husdyr er et fælles samfundsproblem. Nogle af landmændene inddrager også en anden forklaringsmodel i forhold til egne motivationer for at ændre praksis, nemlig at de er usikre på eller ikke stoler på den faglige viden, blandt andet på området vedrørende resistens i forhold til antibiotika, medicinsk zink samt zinks miljømæssige udfordringer. Andre af interviewdeltagerne ser både antibiotika og medicinsk zink som nødvendige redskaber, og flere nævner usikkerhed om, hvad der skal afløse fx brugen af medicinsk zink. Nogle af deltagerne i undersøgelsen er desuden også optaget af, at det ikke kun er svineproduktionen, som skaber problemer med antibiotikaresistens, og de efterlyser mere fokus på menneskers brug af antibiotika.

Både dyrlæger og producenter/medarbejdere er optaget af, at man i Danmark er nået længere end de lande, som vi typisk sammenligner os med, når det gælder om at reducere antibiotikaforbruget. De oplever det som vanskeligt at opretholde motivationen, når debatten primært er kritisk i forhold til det danske forbrug. Landmændene og nogle af dyrlægerne bliver især kritiske, når debatten tager udgangspunkt i MRSA, som deltagerne i disse interviews ikke ønsker at bringe i centrum af forskellige årsager. Sociologisk forskning har vist, at svineproducenter har oplevet MRSA-debatten som en brændemærkning i deres liv (Fynbo og Jensen, 2018). Det kan forklare, at landmændene i denne undersøgelse bakker ud, når MRSA bringes på banen i interviewene.

I undersøgelsen af Nielsen (2015) konkluderes det desuden, at "dyrlægen har en central placering som rådgiver ved forebyggelse og behandling af sygdom". Den entydighed vedrørende dyrlægens rolle i forhold til tiltag i den enkelte besætning finder man ikke hos alle producenterne/medarbejderne i denne undersøgelse, men dyrlægerne tillægger selv deres egen rolle stor betydning i forhold til fortsat reduktion af antibiotika. Holdningerne blandt producenter/medarbejdere i denne undersøgelse er delte: I nogle besætninger opleves dyrlægen som en central rådgiver for at kunne skubbe til en fortsat indsats for at reducere antibiotika og medicinsk

zink på besætningsniveau. I andre besætninger er dyrlægens betydning mindre eller nærmest ikkeeksisterende, blandt andet fordi landmanden synes, at han/hun selv har tilstrækkelige kompetencer til at kunne træffe de rigtige valg, og fordi dyrlægens faglighed forekommer at være fraværende. Fra andre undersøgelser (Duval et al, 2017; Kristensen et al, 2011; Lam et al, 2011,) ved vi, at dyrlæger generelt har en central rolle i kommunikation med landmænd, også om antibiotika. Derfor gør denne marginalisering af dyrlægens rolle, som ses hos nogle af deltagerne i interviewene, og som dyrlægerne også kender til, det værd at overveje, om landmændenes egen indflydelse på behandlingen af grisene (jævnfør lovgivningen) i for høj grad har reduceret den praktiserende dyrlæge til en receptblok og med for lidt mulighed for at komme med faglige indspark. Denne overvejelse støttes jo netop af holdningen blandt nogle af de interviewede landmænd, som betragtede dyrlægen som en central sparringspartner for at kunne reducere antibiotika og medicinsk zink, idet landmændene fremhæver, at de delvist har valgt dyrlægen ud fra, at vedkommende netop kan levere denne sparring. De har med andre ord selv taget et grundlæggende valg, vedrørende hvilken rolle dyrlægen skal have i deres besætning. En løbende debat om dyrlægens rolle som en aktiv "indsparker" af strategier til reduktion af antibiotika og medicinsk zink i besætningerne er vigtig. Det bekræftes også i en undersøgelse af Eriksen et al (2019) om, hvilke faktorer der påvirker dyrlægers valg af antibiotika. Her nævnes som den vigtigste faktor, at dyrlægernes egne erfaringer med den kliniske virkning af midlerne i den specifikke besætning er det, som har størst indflydelse på deres valg. Det er med andre ord vigtigt for dyrlægerne hele tiden at tilegne sig de konkrete erfaringer på besætningsniveau, og derfor må en konstant dialog, som også inddrager producenteres erfaring i hverdagen, være afgørende for, hvilke valg der træffes om reduktion af bestemte midler. Dyrlægerne i undersøgelsen af Eriksen et al (2015) anser desuden Gult kort-ordningen som et incitament, der fungerer og er med til at påvirke de valg, de træffer.

Et andet tema, som er markant i denne undersøgelse, men ikke er til stede i spørgeskemaet fra Nielsen (2015), er fokus på fodringsstrategier. En deltager peger fx på det problematiske i, at man er endt i en situation, hvor man tænker fodring i kombination med sygdom og brug af medicin. Foderskift bliver på den måde anset som en art sygdom i sig selv. I denne undersøgelse vægter landmændene i høj grad fodringsstrategier som en mulig løsning i forhold til at reducere udbrud af sygdomme, et middel til tidligt at gøre grisenes tarmsystem mere robust og et middel til at hindre diarré, når udfasning af zink bliver en realitet. Dermed ses foderskift både som årsagen til problemer, men også som en del af løsningen, hvis en fodringsstrategi kan gå op med økonomien og dyrenes behov. Samtidig påpeges det også, at der mangler viden på området.

Dyrlæger og producenter/medarbejdere er i denne undersøgelse enige om, at viden og uddannelse af medarbejderne er centralt, når man skal reducere brugen af antibiotika og zink. Det fremhæves, at udenlandske medarbejdere kan mangle tilstrækkelig faglig fundering, og at det kræver en stor indsats at oplære dem. Samtidig peges der på, at flokbehandling er et middel, der er effektivt og nemmere at bruge, når medarbejderne mangler viden og ikke har lært eller har tid til at vurdere det enkelte dyr. Set i det lys kan antibiotika og medicinsk zink beskrives som et managementværktøj – et værktøj, som er vanskeligt at undvære i de eksisterende produktionssystemer, men som også kan betyde begrænsninger for andre måske mere tidskrævende ændringer i management, fx tilstrækkelig træning af medarbejderne.

Nogle dyrlæger samt producenter/medarbejdere sætter i deres svar fokus på de problemer, som er afledt af de store kuld pattegrise, som søerne får, som fx at der konstant flyttes rundt på pattegrisene, og at der bruges ammesøer. Sammenblandingen af grise, både i farestald og senere, fører generelt til et højt smittetryk. De store kuld fører også til, at svækkede grise afvænnenes tidligt (nogle gange for tidligt i forhold til gældende lovgivning), og samles i babystalde, hvor de flokmedicineres. Der er delte meninger blandt de interviewede, om mindre kuld vil føre til lavere forbrug af antibiotika og zink, men det fremhæves som centralt, at man har færdigheder til at passe de mange grise på den rigtige måde. Dette understreger også betydningen af medarbejdernes viden og kommunikationen med medarbejderne, så de forstår de valg der træffes.

Nogle dyrlæger og producenter er desuden enige om, at dårlig økonomi i branchen hæmmer muligheden for en udvikling med fokus på reduktion af antibiotika og medicinsk zink, blandt andet fordi en sådan udvikling vil kræve meget mere fokus på økonomi til fx udvikling af nye staldsystemer samt nye fodringsstrategier.

20.0 Anbefalinger. Fremtidige initiativer til at sænke antibiotikaforbruget og udfase zink, med særligt fokus på kommunikation

1. Fokuser på uddannelse af ejere og medarbejdere med henblik på at øge deres viden om forebyggelse af sygdomme, som hidtil har krævet behandling med antibiotika og medicinsk zink

Kommunikation med medarbejderne ses i resultaterne som afgørende både blandt landmænd og dyrlæger. Det er nødvendigt, at medarbejdere får viden, som gør dem i stand til at varetage situationer, hvor ændrede krav til anvendelsen af antibiotika og medicinsk zink betyder, at der skal ændres i den daglige praksis. Det fremhæves endvidere, at medarbejderne (herunder også ejere) kan identificere dyr, som er ved at blive syge og gribe ind, men også, at de kan fokusere på sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse.

På baggrund af resultaterne anbefales det derfor, at der satses mere på obligatorisk efteruddannelse af alle medarbejdere, herunder også driftsledere, med særligt sigte på forebyggelse i forbindelse med reduktion af antibiotika og udfasning af zink. Formen kunne være et "medicinhåndteringskursus version 2", materiale som sendes ud i erfa-grupper, efteruddannelseskurser udbudt af dyrlæger eller andre aktører og/eller digitale kurser. Hos SEGES udbydes fra den 1. januar 2019 et digitalt kursusforløb for primært nye udenlandske medarbejdere i svineproduktionen – oversat til flere sprog. Her findes blandt andet et modul i håndtering af medicin, og hvis der kommer efterspørgsel på kurserne, kunne man på sigt forestille sig supplerende moduler på området, som går mere i dybden med mulighederne for reduktion af antibiotika og viden om forebyggelse (Anonym 14).

2. Kommuniker effektivt om resistensproblematikken fra FVST med henblik på at nå ud til producenterne

Et lovgivningsværktøj som Gult kort-ordningen anerkendes som et vigtigt incitament af både dyrlæger og landmænd i denne undersøgelse. Der er imidlertid også modstand mod det, fordi det også kan opleves som et rent politisk værktøj uden tilstrækkelig faglig argumentation/kommunikation. Desuden er der også nogle af deltagerne i denne undersøgelse, som sætter spørgsmålstegn ved eller taler imod resistensproblematikken både i forbindelse med antibiotika og zink. Det kan derfor være en fordel for Fødevarestyrelsen at målrette og gentage informationen om de bagvedliggende årsager til stramninger af fx Gult kort-ordningen, således at den øger ejeres og ansattes viden om den biologiske og videnskabelige baggrund for loven. Dette kan også ske i form af skriftlig eller mundtlig vejledning i forbindelse med kontrolbesøg, fordi motivation sjældent øges gennem kontrol alene, som det også er nævnt i rapporten fra MRSA-ekspertgruppen (Miljø- og Fødevareministeriet, 2017). Endvidere kan det anbefales at fokusere bredere og på flere områder end på MRSA, når der kommunikeres om resistensproblematikken, fordi debatten om MRSA for landmændene i høj grad er blevet en negativ faktor i kommunikationen. Beskrivelser af den biologiske baggrund for risiko for resistens samt miljøproblematikken bør inddrages, både når der kommunikeres om udfasning af zink og af antibiotika.

3. Tag den nuværende avlsstrategi op til overvejelse

Fra nogle dyrlæger samt fra nogle producenter/ansatte blev der peget på, at de store kuld pattegrise kan føre til en række sygdomsproblemer. En måde at afhjælpe problemet på har været de såkaldte babystalde til svækkede, små grise. Den ekstra pleje i disse afsnit har dog ofte været kombineret med et højt forbrug af antibiotika gennem flokmedicinering.

Det anbefales, at producenter/medarbejdere og organisationer tager den nuværende avlsstrategi op til overvejelse og især, at der bliver åbnet op for en dialog om de negative aspekter ved de store kuld, som fx nogle ansatte oplever, når de arbejder i farestalden. Det anbefales også, at man samtidig kigger kritisk på de problemer, som lige nu er afledt af de store kuld, og som ses som "løsningen", nemlig brugen af babystalde. Det fremgår af rapporten, at nogle pattegrise fravænnenes for tidligt (i forhold til lovgivningen), for at kunne blive overflyttet til disse sektioner. Brugen af disse sektioner kan kamuflere et andet problem, som også nævnes i rapporten af dyrlægerne, idet mange farestalde er for små og slet ikke egnede til den store produktion, som svineproducenter har i dag.

Nogle ejere og ansatte i denne undersøgelse fremhævede endvidere, at det var frustrerende at arbejde i disse systemer, hvor søer og grise i den grad er under pres pga. de store kuld. Det peger på behovet for at diskutere avlsstrategien og de store kuld med henblik på at mindske risikoen for sygdomme, som gennem de seneste år er blevet behandlet med antibiotika og medicinsk zink.

En mere klar dialog mellem interessenterne om ulemperne ved de store kuld, hvor de ansatte, som arbejder i farestierne, også kommer til orde med deres erfaringer, kan måske fremme motivationen til fortsat at hjælpe svækkede grise, men også have det formål, at man på sigt klæder medarbejderne på til at bidrage til en produktion baseret på en anden avlsstrategi og et reduceret forbrug af antibiotika i hele systemet.

Tak

En stor tak til de deltagende besætningsejere og ansatte samt til dyrlæger for velvillig deltagelse og bidrag til rapportens tilblivelse. Også tak til min kollega, postdoc Hanne Kongsted, der har hjulpet med tjek af de faglige termer.

Referencer

Anonym 1, Fødevarestyrelsen. Sundhedsrådgivning

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Sundhedsr%C3%A5dgivning-svin.aspx>
(tilgået 13.12.2018)

Anonym 2. Fødevarestyrelsen. Gul kort ordning.

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Gult-kort.aspx> (tilgået 25.9.2018)

Anonym 3, Fødevarestyrelsen. Laboratoriediagnoser.

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Flokbehandling-af-svin-med-antibiotika.aspx>
(tilgået 15. december, 2018)

Anonym 4. Fødevarestyrelsen

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Zinkholdige-laegemidler-til-dyr.aspx> (tilgået 3.12.2018)

Anonym 5, Fødevarestyrelsen, pressemeddelelse

https://www.foedevarestyrelsen.dk/Nyheder/Aktuelt/Sider/Pressemeddelelser_2017/Ikk_mere_zink_i_grise_der_har_f%C3%A5et_zink_som_medicin.aspx (tilgået 4.12. 2018)

Anonym 6, Seges Svineproduktion.

<https://svineproduktion.dk/Aktuelt/Temaer/Zinkberedskab> (tilgået 11.09.2018)

Anonym 7 . Fødevarestyrelsen

https://www.foedevarestyrelsen.dk/Kontrol/Kontrolkampagner/Kontrolkampagner_2018/Sider/Anvendelse_registrering_og_opbevaring_af_laegemiddelzink.aspx (tilgået 11.09.2018)

Anonym 8 , Seges Svineproduktion

https://svineproduktion.dk/aktuelt/nyheder/2018/08/160818_zink_kampagne_fvst (tilgået 15.12.2018)

Anonym 9. Retsinformation. Bekendtgørelse om dyrlægers anvendelse, udlevering og ordinerings af lægemidler til dyr

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=194960> (tilgået 8.10.2018)

Anonym 10. Antibiotikavejledning for kvæg og svin. Fødevarestyrelsen.

<https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Behandlingsvejledning-til-svin-og-kv%C3%A6g.aspx>
(tilgået 8.10.2018)

Anonym 11. Pressemeddelelse fra Den danske Dyrlægeforening

<https://www.ddd.dk/nyheder/presse/Sider/M%C3%A5l-om-mindre-antibiotika-til-grise.aspx>
(tilgået 8.10.2018)

Anonym 12. Pressemeddelelse fra Den Danske Dyrlægeforening, Svinefaggruppen

<https://www.ddd.dk/nyheder/presse/Sider/Grisene-skal-kunne-behandles.aspx>
(tilgået 18.10.2018)

Anonym 13. Metodeguide. <http://metodeguiden.au.dk/alfabetisk-oversigt/generelle-metodiske-overvejelser-og-problemstillinger/sampling-revised/snowball-sampling/> (tilgået 15. december 2018)

Anonym 14. Digitalt kursus i svineproduktion. SEGES.

<https://www.seges.dk/da-dk/akademi/digitalekurser/grise>
(tilgået 15.12.2018)

Danmap 2017.

<https://www.danmap.org/~media/Projekt%20sites/Danmap/DANMAP%20reports/DANMAP2017/Danmap2017.ashx> (tilgået 1.11.2018)

Danmap 2017, 2, Pressemeldelse, 2. oktober 2017

https://www.danmap.org/~media/Projekt%20sites/Danmap/Press%20releases/DANMAP2017/DANMAP_2017_pressemeldelse_veterin%C3%A6rt_forbrug_02102018.ashx (tilgået 1.11.2018)

Duval, J. E., Bareillea, N., Fourichona, C., Madouassea, A., Vaarst, M. (2017)

How can veterinarians be interesting partners for organic dairy farmers?

French farmers' point of views. Preventive Veterinary Medicine

Eriksen, E. Ø., Sørensen, S. S., Klit, K.J.M, Olsen, J. E. (2019). Factors influencing Danish veterinarians' choice of antimicrobials prescribed for intestinal diseases in weaner pigs. Veterinarian Record (In Press)

Fynbo, L., and Jensen, C.S. (2018) Antimicrobial stigmatization: Public health concerns about conventional pig farming and pig farmers' experiences with stigmatization. Social Science and Medicine

Halkier, B (2002) Fokusgrupper. Forlaget Samfundslitteratur.

Hamilton, L., (2018) Briding the divide between Theory and Practice: Taking a co-productive approach to vet-farmer relationship. Food ethics.

Ingstad, B. (2007) Medisinsk antropologi – en innføring. Fagbogforlaget, Oslo

Kleinman, A. (1980) Patients and Healers n the Context of Culture. An Ecploaration of the Borderland between Anthropology, Medicine, and Psychiatry. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press

Kristensen, E. Jacobsen, E. B. (2011) Challenging the myth of the irrational dairy farmer; understanding decision-making related to herd health. New Zealand Veterinary Journal

Kvale, S., Brinkmann, S. (2009) Interviews. Learning the craft of qualitative research interviewing. Sage Publication, Thousand Oaks

Lam, T., Jansen, J., van den Borne, J. BHP ,Renes, RJ & Hogeveen, H. (2011) What veterinarians need to know about communication to optimize their role as advisors on udder health in dairy herds. New Zealand Veterinary Journal

Lassen, J. & Oelofse, M. (2018) Knowledge and Precaution. On Organic Farmers Assessment of New Technology. Sociologia Ruralis

Lave, J., (1996) The practice of learning, i: Chaiklin, Seth og Lave, J. (red). Understanding practice. Perspectives on activity and context. Cambridge University Press

Miljø- og Fødevareministeriet (2017) MRSA risiko og håndtering. Rapport ved MRSA ekspertgruppen.

<https://www.ft.dk/samling/20161/almdel/MOF/bilag/569/1781381.pdf>

Nielsen, Okholm E. (2015) Danske svineproducenter viser ansvar i brugen af antibiotika. Erfaring nr. 1419. Videncenter for Svineproduktion, SEGES.

Risør, M.B. (2002) Den gyldne middelvej. Sundhedsfremme i hverdagen – en antropologisk analyse af gravide kvinders praktiske ræsonnement i relation til rygevaner. Ph.d.-afhandling, Afdeling for Etnografi og Socialantropologi, Aarhus Universitet.

Smith-Howard, K. (2017) Healing Animals in an Antibiotic Age: Veterinary Drugs and the Professionalism Crisis. 1945-1970. Technology and Culture. Volume 58, Number 3

Speksnijder D.C., Jaarsma D.A., Verheij T.J., Wagenaar J.A. (2015) Attitudes and perceptions of Dutch veterinarians on their role in the reduction of antimicrobial use in farm animals. Preventiv Veterinary Medicine

Visschers, V.H.M., Iten, D.M., Riklin, A., Hartmann, S., Sidler, X., Siegrist, M. (2014). Swiss pig farmers' perception and usage of antibiotics during the fattening period. Livestock Science 162. (A)

Visschers, V.H.M., Bachans, A., Collineau, L., Iten, D., Loesken, S., Potsma, M., Belloc, Dewulf J., Emmanuelson, U., Grosse-Beilage, E., Sigrist, M., Sjölund, M., Strärk, K.D.C. (2014) Pig farmers' perception of antimicrobial usage, antimicrobial resistance and policy measures to reduce antimicrobial usage in Belgium, France, Germany, Sweden and Switzerland. Preventive Veterinary Medicine. (B)

DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug er den faglige indgang til jordbrugs- og fødevareforskningen ved Aarhus Universitet (AU). Centrets hovedopgaver er videnudveksling, rådgivning og interaktion med myndigheder, organisationer og erhvervsvirksomheder.

Centret koordinerer videnudveksling og rådgivning ved de institutter, som har fødevarer og jordbrug, som hovedområde eller et meget betydende delområde:

Institut for Husdyrvidenskab
Institut for Fødevarer
Institut for Agroøkologi
Institut for Ingeniørvidenskab
Institut for Molekylærbiologi og Genetik

Herudover har DCA mulighed for at inddrage andre enheder ved AU, som har forskning af relevans for fagområdet.

RESUME

Landmænd og dyrlægers erfaringer, holdninger og viden spiller en stor rolle i forhold til en fremtidig reduktion af antibiotika samt udfasning af medicinsk zink. I denne rapport er formålet at belyse landmændenes erfaringer med brugen af antibiotika og øge kendskabet til faktorer, som enten kan motivere eller fungere som barriere for reduktion af antibiotika samt udfasningen af medicinsk zink i svinebesætninger. Desuden skal undersøgelsen belyse dyrlægernes syn på mulighederne for at reducere antibiotikaforbruget. Undersøgelsens metode er kvalitative interviews med landmænd og ansatte samt fokusgruppeinterviews med dyrlæger.

Alle deltagerne udtrykte på den ene side, at en fortsat reduktion af antibiotika og medicinsk zink er en nødvendighed, men samtidig var der udbredt bekymring for konsekvenserne af dette.

Læs svarene på undersøgelsen i denne rapport.